

คำนำ

คนส่วนมากในโลกนี้มีลักษณะที่คล้ายกันอย่างหนึ่งคือ ชอบสร้างวิมาน

ในอากาศ ชอบคิดฝันไปต่างๆ นานา บ้างก็อยากเรียนเก่ง บ้างก็อยากร่ำรวยเป็น มหาเศรษฐี บ้างก็อยากเป็นรัฐมนตรี แต่สิ่งเหล่านี้ไม่อาจได้มาด้วยการนึกฝัน

หรือการอ้อนวอน แม้คาถาเรียนดี มนต์มหาเศรษฐี หรือทางลัดสู่ทำเนียบ ก็ไม่มีอยู่ในโลกนี้ จะมีก็แต่ความเพียร ดังพุทธภาษิตที่ว่า เป็นคนควรพยายามเรื่อยไป (จนกว่าจะสำเร็จ) แม้พระพุทธเจ้าก็ทรงได้แต่ชี้แนะเท่านั้น ทุกคนต้องทำความเพียรในทางที่ชอบเอง เรือที่แล่นไปในทิศทางอันถูกต้องอย่างไม่หยุดยั้ง ย่อมบรรลุจุดหมาย ฉันทิใด ชีวิตที่ก้าวตรงไปข้างหน้าด้วย อานุภาพความเพียรและปัญญา ย่อมบรรลุความสำเร็จฉันทิใด

หนังสือ อานุภาพความเพียร ได้รวบรวมเรื่องของบุคคลต่างๆ ที่ต่อสู้

กับอุปสรรคในชีวิตอย่างเข้มแข็ง ไม่ย่อท้อ ไม่หมดหวัง ไม่ละทิ้งกลางคัน เมื่อพยายาม อย่างไม่หยุดยั้ง ในที่สุดก็ประสบความสำเร็จในทางโลกหรือทางธรรม การนำเรื่องเหล่านี้มาเสนอ ก็เพื่อให้ท่านผู้อ่านมีความหวังและกำลังใจที่จะต่อสู้กับอุปสรรคในชีวิตไม่ท้อแท้หมดหวัง ไม่ปล่อยชีวิตไปตามยถากรรม เมื่อประสงค์สิ่งใดก็ลงมือทำ

เพื่อให้สิ่งนั้นเป็นจริงขึ้นมา ไม่ฝัดวันประกันพรุ่ง เมื่อมีอุปสรรคเกิดขึ้นก็ไม่ย่อท้อ

พยายามแก้ไข และสู้ต่อไปจนกว่าจะสำเร็จ

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๓ นี้ได้เพิ่มเนื้อหาอีกประมาณ ๑/๓ โดยรวบรวมมาจากหนังสือต่างๆ และจากการสัมภาษณ์เจ้าของเรื่องโดยตรง จึงเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันใกล้ๆ ตัวเรา บุคคลที่กล่าวถึงส่วนมากยังมีชีวิตอยู่ นอกจากนี้ก็ได้แก้ไขบทกลอนบางบทให้ถูกฉันทลักษณ์ยิ่งขึ้น หากยังมีสิ่งที่บกพร่องอยู่ ขอท่านผู้รู้

ช่วยแนะนำ แก้ไข หรือท้วงติงด้วย

ขออนุโมทนาแต่ท่านที่บริจาคทรัพย์ ท่านเจ้าของบทความทุกรูปแบบ

ที่ปรากฏในหนังสือนี้ รวมทั้งท่านที่ให้ความช่วยเหลือหรือคำแนะนำต่างๆ ทำให้การจัดพิมพ์หนังสือนี้สำเร็จด้วยดี ท่านเหล่านี้ย่อมมีส่วนเป็นเจ้าของธรรมวิทายาทาน

นี้ด้วย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือนี้จะมีส่วนช่วยปลูกพลอบผู้อ่านที่ทุกข์ใจ ท้อใจ เหนื่อยใจ หมดกำลังใจ ให้กลับมีความหวัง มีกำลังใจ มีความมั่นใจ และมีความเพียร ที่จะผจญกับวิกฤตการณ์ต่างๆ ต่อไปอย่างกล้าหาญ อดทน จนกว่าวิกฤตการณ์ต่างๆ จะคลี่คลาย

ธมฺมวฑฺฒโธ ภิกฺขุ

๒๓ พ. ค. ๒๕๔๔

วัดโสมนัสวิหาร คณะ ๖

ป้อมปราบฯ กทม. ๑๐๑๐๐

โทร. ๖๒๕-๕๖๓๔

สารบัญ

เรื่อง หน้า

ลักษณะความเพียร

จ. ๑

เหตุเกิดความเพียร. ๒

อุปสรรคความเพียร. ๓

สำคัญที่

จ. ๕

ลองอีก

ที่. ๕

ตกพิลึกพิลั่นชีวิตเป็นดอกเตอร์. ๑๕

จากดินเป็นดา

ว. ๑๕

ลูกคนขายส้มตำมุ่งทำเนียบ. ๒๓

พระคุณพ่อพระคุณแม่. ๒๕

กว่าจะสำเร็จ

จ. ๒๘

ฝรั่งยังที่

ง. ๓๒

แวนแก๊

ว.
..... ๓๔

ผู้พิชิตยู

ง.
..... ๓๘

ไฟรู้ยิ่งกว่าไฟรั

ก.
..... ๔๐

สมองแก๊

ว.
..... ๔๘

สร้างฝันให้เป็นจริง.

..... ๕๖

ชีพนี้ยังมีหัว

ง.
..... ๕๘

เรือลุ่มเมื่อจอ

ค.
..... ๖๓

ชุดเรือยไ

ป.
..... ๖๔

ชีพวายไม่คลายเพียร.

..... ๖๘

ฝ่าคลื่นฝืนด

ม.
..... ๗๔

มาตรการชีวิ

ค.
..... ๘๓

วิริยารัมภวาท

ช.
..... ๘๖

ลักษณะความเพียร

ความเพียรมาจากศัพท์บาลีว่า วิริยะ หรือ วายามะ ในคัมภีร์จุททกนิกาย
มหานิทเทส (บาลีเล่ม ๒๕ ข้อ ๕๔๒ ย่อว่า ๒๕/๕๔๒) พระสารีบุตรได้อธิบายว่า

ความเพียร หมายถึง ความก้าวไปข้างหน้า ความดำเนินไป ความบากบั่น
ความพยายาม ความอดสาหัส ความหมั่น ความออกแรง ความไม่ถอยหลัง
ความทรงไว้ ความไม่ย่อหย่อน ความไม่ทอดทิ้งกันทะเล ความไม่ทอดทิ้งธุระ
ความประคอง ธุระไว้วิริยะ วิริยอินทรีย์ วิริยพละ สัมมวายามะ ที่เป็นไปทางจิต

อรรถกถาสัพทาสวรรสูตรกล่าวว่า ความเพียรเป็นสภาวะที่แก้แล้วกล้า มีความประคับประคองจิตเป็นลักษณะ มีการอุปถัมภ์
จิตเป็นกิจ มีความไม่ท้อแท้แห่งจิตเป็นเครื่องปรากฏ

ความเพียรเป็นคุณสมบัติหรืออาการอย่างหนึ่งของจิต เป็นคุณสมบัติที่เป็นกลางๆ ไม่ได้ ไม่ชั่ว ถ้าพากเพียรไปในทางที่ถูก เช่น
หาเลี้ยงชีพอย่างสุจริต ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ... ก็จัดเป็นกุศลธรรม นำความสุข ความเจริญ และความสำเร็จมาสู่
ชีวิต ถ้าพากเพียรไปในทางผิด เช่น เสพของมีนเมา เล่นการพนัน ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ... ชีวิตก็มีแต่ความทุกข์ ความ
เดือดร้อน

อรรถกถารูปาทิวรรค กล่าวถึงความเพียร ๒ ประการ คือ

๑. ความเพียรทางกาย ได้แก่ ความเพียรทางกายของภิกษุผู้ชำระจิตจากนิวรณ์ ด้วยการเดิน การนั่ง ตลอดวัน กลางคืนพัก ๔
ชั่วโมงในมัชฌิมยาม (สี่ทุ่มถึงตีสอง)

๒. ความเพียรทางจิต เมื่อภิกษุผู้พากเพียรผูกใจว่า เราจักไม่ออกไปจากที่เร้นนี้ หรือเราจักไม่เลิกขัดสมาธินี้ トラบเท่าที่จิตของ
เรายังไม่หลุดพ้นจากอาสวะ ย่อมถึง พร้อมด้วยความเพียรทางกายและทางจิต

อรรถกถากายสูตร กล่าวถึงธาตุเพียร ๓ ประการ คือ

๑. อารพุทธธาตุ ได้แก่ความเพียรครั้งแรก

๒. นิกุมมธาตุ ได้แก่ความเพียรที่มีกำลังกว่านั้น เพราะออกจากความเกียจคร้าน

๓. ปรกุมมธาตุ ได้แก่ความเพียรที่มีกำลังกว่านั้น เพราะเป็นเหตุให้ก้าวไป
ข้างหน้าเรื่อยไป

ปธานสูตร (๒๑/๑๓) กล่าวถึงความเพียร ๔ ประการ คือ

๑. สังวรปธาน เพียรระวังไม่ให้กุศลธรรมเกิดขึ้น

๒. ปหานปธาน เพียรละอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป

๓. ภวานาปธาน เพียรให้กุศลธรรมเกิดและเจริญยิ่งขึ้น

๔. อนุรักษนาปธาน เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม

ในเรื่องความเพียร หลวงวิจิตรวาทการได้ให้ความเห็นไว้ที่น่าฟังว่า

“ไทยเราได้แปลความเพียรคิดไป คือเราแปลหรือสอนกันว่า ความเพียรหมายถึง [หน้อยไปก่อนคงสบายเมื่อปลายมือ] เราพากเพียรทำงานเพื่อหวังผลอย่างเดียว

คือ [สบายเมื่อปลายมือ] ซึ่งในหลวงรัชกาลที่ ๖ ทรงเรียกว่า [หากความสุขในทาง เกียจคร้าน] เราไม่ได้สอนกันว่าความเพียรนั้นเป็นลักษณะของมนุษย์ที่ดีซึ่งจะต้องทำไปจนตลอดชีวิต “ไม่มีความจำเป็นต้องหยุด ความสุขไม่ได้หมายถึง การอยู่เฉยๆ โดยไม่ทำอะไร เราควรจะสอนให้คนของเราเข้าใจว่า ความสุขของมนุษย์อยู่ที่การทำงานให้สำเร็จไปเรื่อยๆ

เหตุเกิดความเพียร

พระอรชรถกถาจารย์กล่าวถึงเหตุ ๑๑ ประการที่ทำให้พระภิกษุเกิดความเพียร ในที่นี้จะนำมาเรียบเรียงใหม่เหลือ ๘ ข้อ ดังนี้

๑. ถ้าไม่รีบทำความดีเสียในวันนี้ พรุ่งนี้เราอาจจะตาย เลยหมดโอกาสทำความดี

๒. งานจะเสร็จได้ก็ต่อเมื่อลงมือทำอย่างจริงจัง ถ้ามัวนอนอยู่งานก็ไม่วันเสร็จ

๓. เราจะเดินไปตามทางที่พระพุทธเจ้า พระสาวก พระเจ้าจักรพรรดิ มหาเศรษฐี หรือบุคคลผู้ประสบความสำเร็จอื่นๆ ได้เสด็จดำเนินและเดินไปแล้ว แต่ทางนั้นคนเกียจคร้านไม่อาจจะเดินไปได้

๔. ถ้าเรามัวเกียจคร้าน ดีแต่แบมือจากพ่อแม่ญาติพี่น้อง เราไม่อายุเขาบ้างหรือ?

๕. ถ้าเรามัวเกียจคร้าน ก็ไม่อาจรักษามรดกที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษไว้ได้ ตายแล้วจะไปพบหน้าท่านได้อย่างไร?

๖. เราเกิดมาในตระกูลที่มีชื่อเสียงและฐานะถึงเพียงนี้ ถ้ามัวเกียจคร้านอยู่จะสมควรหรือ?

๗. เขาก็ค้น เขาก็ค้น เมื่อเขาทำดีได้ เราก็ต้องทำดีให้ได้อย่างเขาหรือดีกว่า

๘. แม้แต่สัตว์ตัวเล็กๆ เช่น มด ยังรู้จักขยันหากินและสร้างรัง ถ้ามัวนอนอยู่ เราไม่อายุสัตว์มันบ้างหรือ?

นอกจากนี้ ความเพียรอาจเกิดจาก

๙. ความเมตตากรุณา เช่น อยากช่วยเหลือคนไข้ จึงพยายามเรียนแพทย์จนสำเร็จ

๑๐. ตัณหา เช่น อยากได้ของที่ถูกต้อง แต่ไม่อาจได้โดยสุจริต จึงพยายามขโมยจนสำเร็จ

๑๑. ความอาฆาต จึงพยายามแก้แค้นจนสำเร็จ

๑๒. ความกลัว เช่น กลัวจะไม่มีกิน เลยพยายามทำมาหากินตัวเป็นเกลียว

เหตุเกิดความเพียรมีมากทั้งดีและชั่ว แต่ถ้าจะสรุปก็เหลือเพียงประการเดียว คือเห็นประโยชน์ที่เกิดจากความเพียร และเห็นโทษของความเกียจคร้าน

อานุภาพความเพียร

ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต (๒๐/๖๒,๑๐๒) พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราข่อมไม่เล็งเห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่เป็นเหตุ ให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดเกิดขึ้น อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไป เหมือนการปรารภความเพียร เมื่อบุคคลเป็นผู้ปรารภความเพียร กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วย่อมเสื่อมไป

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะชี้แจงถึงเหตุภายใน เราข่อมไม่เล็งเห็นเหตุอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นไปเพื่อประโยชน์อย่างใหญ่ เหมือนการปรารภความเพียร การปรารภความเพียรย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์อย่างใหญ่

พระพุทธคำรัสนี้แสดงให้เห็นถึงอานุภาพความเพียร หลักเรื่องความเพียรเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของพุทธศาสนา คำสอนใดเป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน คำสอนนั้นไม่ใช่พุทธศาสนา ความเพียรเป็นองค์ประกอบในหมวดธรรมะที่สำคัญต่างๆ มากมาย เช่น อิทธิบาท (ธรรมที่ทำให้สำเร็จความประสงค์) โพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้) นาคกรณธรรม (ธรรมที่เป็นที่พึ่งของตน) เป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า หมวดธรรมะที่กล่าวถึงความเพียร มักจะมีปัญญากำกับอยู่ด้วย เพราะความเพียรที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา เป็นความเพียรที่ผิดพลาดไร้อานุภาพ ไม่สำเร็จประโยชน์อันใด เช่น การรีดนมจากเขาโค เป็นการกระทำที่โง่เขลา เป็นความเพียรที่ผิดอย่างมหันต์ แม้จะพยายามอย่างไรก็เหนื่อยเปล่าไม่มีทางสำเร็จได้เลย ความเพียรจะสำเร็จประโยชน์ได้ ก็ต่อเมื่อมีปัญญาคอยนำทาง หรือชี้แนะ ความเพียรจะมีอานุภาพหรือมีผลมากยิ่งขึ้น ถ้ามีธรรมะมาเสริมอีก ๒ ประการ คือ ฉันทะ และจิตตะ รวมเป็นหมวดธรรมะที่เรียกว่า อิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็น ธรรมะที่ทำให้สำเร็จความประสงค์ทุกอย่างที่ไม่เหลือวิสัย อิทธิบาท ๔ มี

๑. ฉันทะ พอใจทำ

๒. วิริยะ ขยันทำ

๓. จิตตะ ตั้งใจทำ

๔. วิมังสา (ปัญญา) เข้าใจทำ

คนที่เกียจคร้านมักแต่เกิดสมบัติบ้า เพื่อฝันถึงเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ซึ่งสำนวนไทย เรียกว่า มั่งมีในใจเล่นไปบนบก คนที่เหยียบจี้ไก่ไม่ฝ่อ หยิบหยงจับจวด ไม่ทำอะไรจริงจัง คนที่ก่อแล้วไม่สาน ปล่อยงานการให้ค้างค้ำไว้ คนเหล่านี้ไม่อาจประสบความสำเร็จในชีวิตได้เลย คนที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ว่าจะในทางโลกหรือทางธรรม ล้วนเป็นคนขยัน ฉลาด พุดจริงทำจริง และเอาการเอางาน ดังเรื่องของบุคคลต่างๆ ที่จะนำมาสาธกต่อไปนี้

สำคัญที่ใจ

ลมุด เป็นหญิงสาวผู้มีจิตใจดีงาม มีความอดทนต่ออุปสรรคในชีวิต พ่อของลมุดเสียชีวิตตั้งแต่ลมุดยังเด็ก แม่ก็ไปมีครอบครัวใหม่ ลมุดต้องอาศัยอยู่กับตาชาย เมื่อเรียนจบ ป.๖ ก็ต้องออกมาทำงานหารายได้เลี้ยงตนเอง และเงินเจือ ตาชายและแม่ เมื่ออายุ ๑๕ ปี ลมุดประสบอุบัติเหตุถูกกระแสไฟฟ้าแรงสูงดูด จึงถูกตัดแขนขาทั้ง ๔ ข้างเพื่อรักษาชีวิตเอาไว้ แม้พิการไร้มือเท้า แต่ลมุดก็ไม่ท้อแท้สิ้นหวัง ไม่ทำตัวให้เป็นภาระแก่ผู้อื่น พยายามพึ่งตนเอง โดยการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูที่ศูนย์เวชศาสตร์ฟื้นฟูของสภากาชาด ลมุดตั้งใจและขยันหมั่นเพียรฝึกฝนตามโปรแกรมทุกอย่าง ตั้งแต่ฝึกนั่ง ฝึกเดินด้วยขาเทียม ฝึกช่วยเหลือตนเองในกิจวัตร ประจำวัน เช่น อาบน้ำ แต่งตัว กินข้าว เหมือนต้องเริ่มต้นชีวิตใหม่แบบเด็กๆ ใช้เวลา ๑ ปี ๖ เดือน จึงช่วยตัวเองในกิจวัตรประจำวันได้

แม้จะกลายเป็นคนพิการ แต่ลมุดก็ไม่ได้ปล่อยตัวตามยถากรรม แต่สนใจเรียนรู้และพัฒนาตนเองเสมอ เพื่อจะได้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและความหมาย จึงฝึกฝน ปักผ้าโครอสติชด้วยปาก จนชำนาญสามารถปักผ้าโครอสติชได้อย่างสวยงามเหมือนคน ปกติปักด้วยมือ

ทุกวันนี้ลมุดมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวเดือนละประมาณ ๓๐๐๐ บาท ต้องประหยัด อดออม ตอนนี้มีพี่น้องสาวต่างพ่อมาอยู่ด้วย ต้องเลี้ยงดูและส่งให้เรียนหนังสือ

จากการที่ลมุดเป็นคนสู้ชีวิต อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่น้องๆ และเยาวชนทั่วไป สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สยช.) ได้ยกย่องให้ลมุดเป็นเยาวชนดีเด่น สาขาคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาจิตใจ เมื่อปี ๒๕๔๑ ที่ผ่านมา

(น.ส.พ.มดิชน ๗ มี.ค. ๒๕๔๒)

ถ้าใครผ่านไปแถวห้างสรรพสินค้าย่านปิ่นเกล้า ก็จะพบ กมลตรี ชายพิการผู้ไม่มีมือ มีแต่เท้าข้างเดียว หาเลี้ยงชีพด้วยการสานที่รองจาน ที่รองแก้วขาย โดยใช้ กระดาษสีเป็นวัสดุ เหตุที่สานที่รองจาน ที่รองแก้ว เริ่มเมื่อ ๑๐ กว่าปีก่อน กมลตรี ได้

เห็นพืดที่สานด้วยดอก มีลวดลายที่น่าสนใจ จึงอยากลองทำดูบ้าง ตอนแรกไม่คิดว่าจะทำได้ เมื่อลองพยายามเป็นปีๆ ก็ทำได้ และเกิดความชำนาญ

ก่อนหน้าที่จะสานเป็น เขาเคยทำงานรีดผ้า เย็บเสื้อ และเลื่อยไม้เพื่อหาเลื่อยแม่ ซึ่งขณะนี่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อหันมาสานที่รองงาน ที่รองแก้วขาย ก็มีรายได้ดีกว่าแต่ก่อน

กว่าจะสานได้ดีเช่นนี้ กมลตรีต้องผ่านความลำบากมาก ต้องใช้เท้าที่เหลื่อข้างเดียวสานทีละเส้นๆ กว่าจะเสร็จก็กินเวลานาน ตอนแรกๆ ใช้เวลาเกิน ๑ ชั่วโมง เมื่อชำนาญขึ้นก็เหลือประมาณ ๔๐-๔๕ นาที และพยายามพัฒนาให้มีลวดลายมากขึ้น กว่าเดิม

เวลามานั่งขาย จะมีที่รองงาน ที่รองแก้วที่สานเสร็จแล้วจากบ้านส่วนหนึ่งอีกส่วนหนึ่งกมลตรีจะนั่งสานให้ลูกค้า เพราะบางคนไม่เชื่อว่าทำเอง คิดว่าให้คนอื่น ทำ หรือรับเขามาขายต่อ ช่วงแรกๆ ก็ประหม่า อยคนดู กลัวสานไม่สวย ทำให้สานช้า เมื่อเริ่มชินก็สานได้ตามปกติ พอสานเสร็จก็ขายได้ทันที บางคนซื้อ ๒-๓ อัน กมลตรี มีรายได้วัน ๑๐๐-๒๐๐ บาท เป็น รายได้ที่สม่ำเสมอ ไม่ลดลงตามภาวะเศรษฐกิจ

วัสดุที่ใช้ในการสานคือ กระจาดสีต่างๆ เพื่อให้เกิดลวดลาย กมลตรีต้องจ้างโรงพิมพ์ตัด เพื่อให้กระจาดเสมอกัน จะตัดเองก็ ได้แต่ช้าไม่คุ้มกับเวลาที่เสียไป อุปกรณ์ที่ใช้ในการสาน มีไม้ ๑ อัน ลักษณะเหมือนตะเกียบ ค่อยๆ เรียวเล็กลงตรงปลาย สำหรับใช้จับกระจาดแทนมือ และมีเครื่องมืออีก ๑ ชิ้นใช้ยึดกระจาดไม่ให้เลื่อนหลุดในเวลาสาน

(น.ส.พ.ไทยโพสต์ ๖ ก.ย. ๒๕๔๓)

มงคล ชายวัย ๓๗ ปี ชาวสุพรรณบุรี เป็นน้องคนเล็กมีพี่ชาย ๒ คน พิกการแขนกุดทั้งสองข้างมาแต่กำเนิด (มีแขนขวาโผล่ ออกมาจากหัวไหล่เล็กน้อย) แต่โชคที่พ่อแม่และพี่ชายรักใคร่ช่วยกันดูแลโดยไม่รังเกียจ เมื่อเรียนประถมที่โรงเรียนข้างบ้าน ครู และเพื่อนนักเรียนก็คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจ มงคลจึงฝึกฝนจนใช้เท้าเขียนหนังสือแทนมือได้

มงคลเรียนเก่ง ตั้งแต่ ป.๑-ป.๔ สอบได้ที่ ๑ หรือ ๒ ของห้องเป็นประจำ จบ ป.๔ ก็เลิกเรียนเพราะโรงเรียนมัธยมอยู่ ไกล ไปไม่สะดวก ช่วงแรกที่ออกจากโรงเรียนรู้สึกท้อมาก มองไม่เห็นอนาคตเลย แต่พ่อแม่ได้ให้ข้อคิดเตือนสติ มงคลจึงคิด ได้ว่า ที่ผ่านมามีความสามารถใช้เท้าแทนมือได้ทุกเรื่อง ทำกิจวัตรประจำวัน จีจรรย์ยานยนต์โดยใช้เชือกรัดแฮนด์รถแล้วคล้องตัวแทน มือชี้ไปไหนมาไหนได้ ขับรถยนต์โดยใช้แขนที่โผล่ออกมามือซ้ายจับบังคับพวงมาลัย ใช้เท้าเข้าเกียร์เหยียบคลัตช์ คันเร่ง และเบรก

เมื่อคิดว่าความพิการไม่น่าจะเป็นปัญหา หนุ่มนักสู้ก็เริ่มต้นด้วยการไปดูช่างในละแวกบ้านซ่อมรถแล้วกลับมาฝึกด้วยตนเองที่บ้าน จนสามารถซ่อมรถจักรยานยนต์ได้เหมือนช่างทั่วไป โดยใช้เท้าแทนมือ เมื่อรับซ่อมรถจนชำนาญมากขึ้น ก็รับซ่อมเครื่องสูบน้ำ อ็อกเชื่อมต่อเหล็กและท่อต่างๆ มีรายได้เฉลี่ยวันละ ๕๐ บาท เท่านั้น แต่ก็พออยู่พอกิน พอได้เลี้ยงดูพ่อแม่ซึ่งอายุมาก และ เริ่มป่วยไข้ นอกจากนี้ยังส่งเสียหลานชายคนหนึ่งจนจบ ป.๖

(น.ส.พ.ไทยรัฐ ๓๐ ต.ค. ๒๕๔๓)

ยุทธนา นักเปียโนนัยน์ตาพิการ แต่ได้มีโอกาสเล่นดนตรีมากกว่า ๑๐ ปี ในห้องอาหารของโรงแรมที่มีชื่อเสียงก้องโลก
ยุทธนาเล่าถึงความหลังว่า

เมื่ออายุ ๔ ขวบเกิดติดเชื้อที่ดวงตาอย่างรุนแรงจนตาบอดทั้งสองข้าง จึงถูกส่ง ไปเรียนที่โรงเรียนสอนคนตาบอด เมื่ออายุ ๗
ขวบ ครูเห็นว่ามิแวนจึงเชิญให้เรียนเปียโน โดยที่เจ้าตัวไม่ชอบ เมื่ออยู่มัธยมยุทธนาเรียนร่วมกับเด็กตาดี โดยให้เพื่อน
ผลัดเวรกันวันละคน อ่านข้อความบนกระดานดำที่ครูเขียนทิ้งไว้ให้ฟังแล้วพยายามจำไว้

จบมัธยมได้ทุนไปเรียนเศรษฐศาสตร์ที่ออสเตรเลีย และเรียนดนตรีกับการร้องประสานเสียงในคอนเสิร์ต เวลาเรียนเปียโน มีสาว ๆ
และเพื่อน ๆ มารวมล้อมขอเพลง ทำให้ยุทธนาภูมิใจและรู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองมีค่า

อายุ ๒๔ ปีจบด้านดนตรีจากโรงเรียนดนตรีของมหาวิทยาลัยซิดนีย์ กลับเมืองไทยตั้งใจจะเป็นครูที่โรงเรียนสอนคนตาบอด
เพื่อเชิญเพื่อนรุ่นพี่ซึ่งเป็นผู้จัดการของโรงแรมโอเรียนเต็ลชวนไปเล่นดนตรีที่โรงแรมนั้น ความเป็นนักดนตรี มีอาชีพของ
ยุทธนาจึงเริ่มมาแต่นั้น

เนื่องจากไม่มีคนทำโน้ตสำหรับคนตาบอด เมื่อจะเล่นเพลงใหม่ ยุทธนาจึงต้องซื้อ เทป ซีดี เพลงต่างๆ มาแล้วใช้ความ
พยายามแกะดนตรีและเนื้อเอง บางครั้งต้องเล่นร่วมกับคนตีวงใหญ่ ก็จะทำให้เขาร้องแล้วอัดเทปไว้แกะดนตรีและเนื้อ โชคดีที่
เคยเรียน ประสานเสียงมาด้วยทำให้แกะง่ายเข้า นอกจากมีความสามารถทางดนตรี ยุทธนา ยังสามารถจำเสียงลูกค้ำได้จากกา
คุยกันเพียงครั้งเดียว บางคนแค้นสัมผัสมือก็จำได้ว่าเป็นใคร

การได้เล่นดนตรีในโรงแรมระดับโลกเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจ แต่การที่คนพิการคนหนึ่ง ไม่ยอมแพ้หรือสิ้นหวัง พยายามต่อสู้จน
สามารถยืนหยัดอยู่ด้วยตนเอง ใช้ชีวิตอย่างมี ความสุขกับภรรยาและลูก ๒ คน ซึ่งเรียนจบมหาวิทยาลัยทั้งคู่ เป็นสิ่งที่น่า
ภูมิใจยิ่งกว่า

(น.ส.พ.ไทยโพสต์ ๖ ต.ค. ๒๕๔๒)

๑. บุคคลส่วนมากมักจะ [] ว่าแต่เขาอิเหนาเป็นเอง [] กล่าวคือ คำหา

ความเกียจคร้านของคนอื่น ทั้งที่ตัวเองก็ขี้เกียจ ในทางตรงข้าม เมื่อชื่นชมความขยัน ของคนอื่น แต่ตัวเองกลับไม่ขยัน เมื่อ
คนส่วนมากโน้มเอียงไปในทางเกียจคร้าน คนที่นี้ก็อยากได้ดีโดยไม่ลงมือทำดีจึงมีอยู่มากในโลกนี้

๒. คนที่จนที่สุดในโลกคือคนที่จนใจ เมื่อจนใจเสียแล้ว ก็จะงอมืองอเท้า

ไม่ยอมทำอะไร ไม่รู้จักพึ่งตนเอง คอยพึ่งคนอื่นอยู่รำไป ถึงมีมือมีเท้าก็เหมือนไม่มี นับเป็นคนที่น่าคำหา ส่วนคนที่ใจสู้ แม้
ไม่มีมือไม่มีเท้า หรือมีแต่เท้าเพียงข้างเดียว ก็ยังสามารถหาเลี้ยงตัวเองได้ ไม่ต้องขอเขากิน นับเป็นคนที่น่าสรรเสริญ

สุดยอดจน คือคน ที่จนใจ งานสิ่งใด หนักเบา ไม่เอาลีน
มีมือเท้า ฝ้าจ้อ ขอเขากิน โลกดูหมิ่น นินทา หน้าไม่อาย
คนพิการ ไร้มือเท้า เอาปากกัด ฝ้าฝีกหัด กิจที่ควร เร่งชวนขวย
หนักก็เอา เบาสู้ ไม่ดูคาย ชนทั้งหลาย นิยม นำชมเชย

(ชมรมวทโฒ ฤฤฤ)

ลลลลลล

ในสหรัฐอเมริกามีวิธีแปลกๆ ในการรับเด็กเข้าทำงานในห้างร้าน เพื่อทดสอบว่าเด็กที่จะเข้าทำงานนั้น มีสมรรถภาพดีจริงหรือไม่ ในหนังสือของมาร์เต็นเล่มหนึ่ง เล่าไว้ว่า

บริษัทแห่งหนึ่งต้องการเด็กขายของ แต่มีเด็กมาสมัครกว่า ๓๐ คน ผู้จัดการใช้วิธีคัดเลือกโดยตั้งเป้าไว้ให้เด็กเหล่านั้นใช้ลูกบอลขว้างคนละ ๗ ครั้ง ใครปาถูกเป้ามากที่สุด ผู้นั้นจะได้เข้าทำงาน ในวันแรกของการทดสอบปรากฏว่า ไม่มีเด็กคนใดปาถูกเป้าเลยจนครั้งเดียว ผู้จัดการจึงสั่งให้เด็กเหล่านั้นกลับมาพยายามใหม่ในวันรุ่งขึ้น เมื่อถึงกำหนด ในจำนวนเด็ก ๓๐ คน ปรากฏว่ามีเด็กน้อยมาคนเดียว บอกว่า เขาพร้อมแล้วที่จะทำการทดลอง เมื่อผู้จัดการบอกให้ลงมือ เด็กน้อยก็ปาถูกกลางเป้าทั้ง ๗ ครั้ง ผู้จัดการรู้สึกอัศจรรย์มาก จึงถามว่าเหตุใดเขาจึงสามารถเช่นนั้น ไม่แปลกเลยครับ เป็นคำตอบของเด็กน้อย ผมอยากได้ทำงานอย่างเหลือเกิน เพื่อช่วยมารดาของผมบ้าง เพราะฉะนั้นเมื่อคืนนี้ผมจึงหัดขว้างอยู่ที่บ้าน ตลอดคืนยันรุ่ง ไม่ต้องสงสัยเลยว่าผู้จัดการจะไม่รับรับเด็กน้อยนั้นไว้ด้วยความเต็มใจ

ในหนังสือเล่มหนึ่งเล่าถึงกษัตริย์จีนองค์หนึ่ง คราวหนึ่ง กษัตริย์องค์นี้พ่ายแพ้ ในการสงครามหนีไปซ่อนพระองค์อยู่ในคิกร้าง ขณะที่ประทับนั่งอยู่ด้วยความระอ้อท้ออยู่นั้น พระองค์ทอดพระเนตรเห็นมดตัวหนึ่ง กำลังปลุกปล้ำอยู่กับข้าวสาลี เม็ดใหญ่ เพื่อนำไปยังรังของมัน แต่ข้าวสาลีค่อนข้างจะหนักโขอยู่ มดจึงไม่อาจจะคาบไปได้ พระองค์ทอดพระเนตรเห็นมันเพียรที่จะคาบเมล็ดข้าวสาลีอยู่ถึง ๖๕ ครั้ง และทุกครั้งกระทำด้วยความพยายามอย่างที่สุด แต่ก็ไม่สำเร็จ มันหาละทิ้งไว้เพียงนั้นไม่พอครั้งที่ ๗๐ ก็สามารถคาบข้าวสาลีเมล็ดนั้นไปได้สบาย

ด้วยเหตุนี้ พระองค์ทรงเกิดขัตติยมานะอันแรงกล้า ทรงรวบรวมไพร่พลออกทำ สงครามด้วยความทรหดอดทน ทรงสามารถเอาชนะศัตรูที่เคยชนะพระองค์มาแล้วได้อย่างราบคาบ ทำให้พระเกียรติยศปรากฏเลื่องลือไปทั่ว

แบร์นาร์ด ปาลิสซี เป็นเด็กหนุ่มชาวฝรั่งเศสที่ยากจนคนหนึ่ง ปาลิสซีเป็นผู้ที่มีนิสัยรักในทางศิลปะมาก ครั้งหนึ่งเขาได้เห็นชามลายครามอินเดียในโบสถ์หนึ่งเข้า นับแต่เวลานั้นมา จิตใจของเขาก็เปลี่ยนไปในทางคิดจะทำเคลือบลายครามทันที เขาทำการทดลองอยู่เป็นแรมเดือนแรมปี พยายามนำเอาวัตถุธาตุทุกอย่างมาผสมกัน เพื่อให้กลายเป็นเคลือบลายครามให้จงได้ เขาสร้างเตาทำเคลือบลายครามขึ้นครั้งแรก แต่ก็ไม่บรรลุผลสำเร็จ เขาสร้างเตาที่สองขึ้นอีก เฝ้าฝันเสียวมากต่อมาก เอาถ้วยชาม ที่ปั้นด้วยดินไปทำลายเสียวมากมาย สิ้นเปลืองเวลาไปตั้งครึ่งก่อนชีวิตของเขา ทรัพย์สมบัติก็หมดลงจนแทบสิ้นเนื้อประดาตัว เมื่อไม่สามารถจะหาเงินเผาในเตา ใหญ่ๆ เขาจึงต้องหันไปใช้เตาธรรมดาทดลองต่อไป แม้จะไม่ได้รับผลที่เป็นชิ้นเป็นอัน อย่างไรก็ดี เขาก็ยังคงพากเพียรต่อไป เมื่อทดลองเผาถ้วยชามดินอีกคราว ๓๐๐ ชิ้น ปรากฏว่าชิ้นหนึ่งในจำนวนนี้มีเคลือบลายครามงดงามปรากฏอยู่ เพื่อให้การประดิษฐ์ได้ผลดียิ่งขึ้น เขาสร้างเตาขึ้นอีกเตาหนึ่ง แยกหามอิฐไปก่อเตาด้วยตนเอง เมื่อสร้างเตาสำเร็จก็ทำการทดลองอีกครั้งหนึ่ง แต่คราวนี้ แม้เขาจะเผาไฟนานอยู่เป็นเวลาถึงหกวันก็จริง แต่เคลือบลายครามก็หาปรากฏไม่ เงินที่สะสมไว้ก็หมดเกลี้ยง เขาอดค่าเช่าไปกู้ยืมเงินมาจากเพื่อน ชื่อหม้อดิน ชื่อพิน มาทำการทดลองอีก ในครั้งนี้ แม้จะได้เผาไฟไปจนหมดสิ้นแล้วก็ตาม ผลก็หาปรากฏขึ้นไม่ ปาลิสซีกระซอกไม้รั้วบ้านเข้าไปในเตาจนหมด ผลก็ยังไม่มีบังเกิดขึ้น ในที่สุดเขาก็กระซอกเอาเครื่องแต่งห้องซึ่งเป็นสมบัติชิ้นสุดท้าย โยนเข้าไปในเตา ทำให้ไฟลุกกระพือขึ้นอย่างแรง รหัสลับแห่งการทำถ้วยชามลายครามก็เปิดเผยออกมา

นักข่าวหนังสือพิมพ์ผู้หนึ่งได้ไปสัมภาษณ์ โธมัส เอ็ดสัน

นักข่าว : การประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ของท่านนั้น เกิดจากปฏิภาณอันเฉียบแหลม ของท่านเอง หรือความคิดเหล่านั้นมาสู่สมองของท่านในขณะที่ท่านนอนลิ้มดาโพลงอยู่บนที่นอนในเวลากลางคืน

เอ็ดสัน : ข้าพเจ้าไม่เคยทำอะไรที่มีค่าได้สำเร็จ โดยเหตุบังเอิญเลยแม้แต่ชิ้นเดียวหรือแม้จะได้มาทางอ้อมเนื่องจากเหตุบังเอิญก็ไม่เคย เมื่อข้าพเจ้าได้ตัดสินใจเด็ดขาดว่าทำอะไรก็จะได้รับผลสำเร็จที่มีค่ายิ่งแล้ว ข้าพเจ้าก็จะตั้งหน้าตั้งตาทำในสิ่งนั้น และพยายามทดลองแล้วทดลองเล่า จนกว่าผลสำเร็จจะบังเกิดขึ้น

(สร้างตนเอง โดย ไชยวัฒน์)

ดร.บูกเกอร์ ที วอชิงตัน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนฝึกหัดครูทัสซีกี ได้เล่าถึงความยากลำบากที่เกิดขึ้น เมื่อทางโรงเรียนพยายามทำอิฐ ความว่า การทำอิฐนั้น ประการแรกต้องขุดดิน เป็นงานหนักและสกปรก จึงยากที่จะหานักเรียนมาช่วยทำงาน ถึงเวลาปั้นอิฐ ความรังเกียจงานได้ปรากฏขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ยิ่งกว่านั้นหากเป็นตำแหน่งที่ลงไปบ่อดินเหนียวแล้วยังไม่มีใครสมัคร มีนักเรียนคนหนึ่งไม่ชอบการทำอิฐ เลยลาออกไป เราพยายามหลายที่หลายแห่ง เพื่อเลือกขุดดินเหนียวที่เหมาะสมแก่การปั้นอิฐ แต่ก่อนผมคิดว่าการปั้นอิฐเผลออิฐนั้นง่ายนิดเดียว แต่ที่ไหนได้มันต้องการความรู้ ความชำนาญพิเศษมาก ยิ่งจะเผลอให้ได้อิฐที่แกร่งดีด้วยแล้ว เป็นเรื่องใหญ่ทีเดียว พยายามปั้นอยู่พักหนึ่งได้อิฐ ๒๕,๐๐๐ ก้อน ตกแห้งแล้วเรียงเข้าเตาเผา ปรากฏว่าเสียหมด ไม่ได้อิฐดีสักแผ่นเดียว เพราะเรียงอิฐไม่เหมาะสม ไร้ช่องไฟไม่พอ จึงเผาไม่สุก เราปั้นอิฐใหม่ ตกแห้งแล้วเรียงเข้าเตาเผาอีก เตาที่สองนี้ก็เสียทำอีก ไม่ได้ผล เลยทำให้นักเรียนอดหนาระอาใจไปตามๆ กัน แต่เรายังไม่ทิ้งความตั้งใจของเรา คราวหลังนี้ ครูหลายคนสำเร็จจากวิทยาลัยแฮมป์ตัน รับอาสาปั้นอิฐ สร้างเตาเอง เป็นเตาที่สาม แล้วลงมือเผา ทำท่าว่าจะสำเร็จ การเผาต้องกินเวลาราว ๑ สัปดาห์จึงจะสุก เเผาไปเกือบจะได้ที่อยู่แล้ว เตาเจ้ากรรมก็พังครืนลงกลางดึก ไม่ได้อิฐสักแผ่นเดียว ทุนรอนที่พอมีอยู่บ้าง ก็ใช้หมดสิ้นไปแล้ว ไม่มีทุนอะไรจะทำแก้ตัวอีก ครูหลายคนแนะนำอย่าทำมันเลย ยกเว้น เสียเวลาเปล่า ขณะที่กลุ่มๆ อยู่กัน ผมนึกถึงนาฬิกาเรือนหนึ่ง ซึ่งผมซื้อมาหลายปีแล้ว เห็นว่ามันพอจะช่วยกู้หน้าได้ จึงเอาไปจํานำ ได้เงินมา ๑๕ เหรียญ เอาไปลงทุนทำอุตสาหกรรมอิฐอีก เราารู้สึกขายหน้าพอดู เป็นถึงครูอาจารย์ ทำอิฐไม่สำเร็จ และรู้สึกหวั่นๆ ว่า สິ่หนี่ครั้งนี่ ถ้าเคราะห์ร้ายเผาอิฐไม่สุกแล้ว จะเอาหน้าไปไว้ที่ไหน ความพยายามคราวนี้ของเราเกิดผลดี เผลออิฐได้งามมาก แต่กว่าจะได้เงินค่าขายอิฐ ก็เลยกำหนดที่จะไถ่คืนเสียแล้ว เจ้านาฬิกาจึงไม่มีโอกาสกลับมาอยู่กับผมอีก ผมไม่รู้สึกเสียขายมันเลยเพราะความรู้ความชำนาญที่ได้ มีค่ามากกว่ามาก

(ชีวิตที่รุ่งเรืองขึ้นมาจากทาส ของ สัมมาชีวิตลปมูลนิธิ แปลและเรียบเรียงโดย ศ.หลวงสมานวนกิจ)

นายวิจิต โรจนประภา (๒๔๓๐-๒๕๔๒) เรียนเก่ง มีสติปัญญาดี รักการอ่าน มีความนึกคิดเกินวัยมาแต่ยังเยาว์ บิดามีอาชีพรับเหมาก่อสร้าง ต้องคุมงานอยู่ต่างจังหวัดครั้งละนานๆ เมื่ออายุ ๑๒ ปี มารดาก็เสียชีวิต วิจิตและพี่น้องจึงต้องอยู่ในความดูแลของญาติ

เมื่ออายุ ๑๕-๑๖ ก็เริ่มเปิดแผงขายหนังสือพิมพ์ที่ย่านหัวลำโพงร่วมกับพี่ชาย ขณะนั้นเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ แผงหนังสือที่กำลังขายดีก็ถูกระเบิดจากเครื่องบินจนพังพินาศ วิจิตไม่ย่อท้อ เขาเช่าที่ย่านบางกระบือเปิดร้านขายหนังสือเป็นของ

ตนเอง ก็ก้าวไปได้ดี พออายุ ๒๐ ปี เขาเริ่มตั้งสำนักพิมพ์ นวนิยายที่พิมพ์ ขายได้ดี มีคนนิยมอ่านมากพอสมควร อายุ ๒๒ ปีก็เข้าหุ้นกับเพื่อนตั้งโรงพิมพ์

กลางปี ๒๔๕๓ วิจิตก็เริ่มทำนิตยสารรายสัปดาห์ โดยมีนายศรี ชัยพฤกษ์ เป็นกำลังสำคัญ นิตยสารฉบับแรกออกเมื่อเดือน มิถุนายน ๒๔๕๔ แม้เป็นที่รวมของนักเขียนดัง แต่กลับขายได้น้อย ทำได้ ๔ เดือนก็เลิก เหตุที่ขายได้น้อยวิจิตบอกว่า เพราะ [ดีเกินไป] ทำให้แฟนของสำนักพิมพ์อ่านแล้วเข้าไม่ถึง ส่วนแฟนของนักเขียนดังๆ เห็นว่าบางเกินไป อ่านแล้วไม่จูงใจ

ต่อมา เกิดเพลิงไหม้ร้านหนังสือกลางดึก ทำให้เสียหายร้ายแรงกว่าคราวที่ระเบิดลง เพราะทุกอย่างวอดวายหมด เหลือเพียง สมุดบัญชีหนังสือ ๑ เล่ม กับหัวใจที่เข้มแข็งของวิจิต ดังนั้น ด้วยความเป็นนักสู้ที่ไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา วิจิตก็เริ่มต้นใหม่ คราวนี้พิมพ์หนังสือการ์ตูน จนกระทั่งขายดิบขายดี แล้วพิมพ์นวนิยายเป็นเล่มขายอีก

พ.ศ. ๒๕๐๐ วิจิตก็ชวนศรี ชัยพฤกษ์ ทำนิตยสารรายสัปดาห์อีกครั้ง ที่ ๒ โดยลงเรื่องเกี่ยวกับหนังไทยและวงการหนัง นวนิยาย และการ์ตูนซึ่งเคยขายดี มาแล้ว เริ่มออกเดือนมกราคม ออกอยู่ได้นานพอๆ กับครั้งแรกก็ยุติ แต่คราวนี้ต่างกับคราวแรกเพราะวิจิตรู้แน่ชัดว่าทำไมจึงขายไม่ดี และมั่นใจตั้งใจยิ่งขึ้นว่า จะต้องทำให้สำเร็จให้ได้ เดือนพฤษภาคม ๒๕๐๑ วิจิตออกนิตยสารรายสัปดาห์อีกครั้งที่ ๓ ขายนวนิยายเป็นหลัก โดย ศรี ชัยพฤกษ์ เขียนนวนิยาย ๑ เรื่อง คอลัมน์หนัง และโทรทัศน์อีก ๑ คอลัมน์ นายสนิท โกษะรต เขียนนวนิยาย ๒ เรื่อง

ด้วยความพยายามถึงสามครั้ง ด้วยความตั้งใจอันแรงกล้า ด้วยการวางแผนล่วงหน้าอย่างดี นิตยสารก็เริ่มวางตลาดเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๐๑ ผลการสำรวจตลาดในกรุงเทพฯ ปรากฏว่าวางตลาดได้ทั่วถึง และขายได้ดีพอประมาณ แต่ยังไม่ถึงขั้นที่น่าพอใจ และมีปัญหาที่ศรี ชัยพฤกษ์ สงสัยมาก ทำไมแต่ละร้านจึงวางน้อยเล่มมาก ทั้งที่เริ่มต้นพิมพ์ ๕,๐๐๐ ฉบับ คำตอบมีอยู่ว่า หนังสือส่วนใหญ่ถูกส่งไปขายต่างจังหวัด ซึ่งวิจิตได้ใช้เวลาไปหาตลาด และทำตลาดไว้ล่วงหน้าถึงเกือบปี เป็นการทำอะไรเอง ขายเอง ขายตรงกับเอเจนต์ต่างๆ โดยไม่ต้องผ่านคนกลาง

หนังสือออกใหม่ คุณภาพในการพิมพ์ การจัดรูปเล่ม จำนวนหน้า ย่อมสู้ผู้ที่ ทำมาก่อนไม่ได้ ชิงวางแข่งในกรุงเทพฯ ย่อมมีจุดอ่อนให้แฟนหนังสือจับมาเปรียบเทียบกับฉบับอื่นได้ง่าย จึงหลบไปขายในตลาดต่างจังหวัด ซึ่งคนอ่านต้องการ รสชาติของเรื่อง มากกว่าความงามของรูปเล่ม ถ้ารสชาติถูกใจและราคาไม่แพง ย่อมจะซื้อกันเป็นประจำ นอกจากนี้ เอเจนต์ที่ผูกไมตรีไว้ และมีผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นที่น่าพอใจ ก็มีบางส่วนช่วยแนะนำหนังสือให้ลูกค้า ในต่างจังหวัดนั้น ผู้ขาย ผู้ซื้อ ต่างก็รู้จักกันดียิ่งกว่าคนในกรุงเทพฯ

เมื่อทำตลาดต่างจังหวัดได้จำนวนที่น่าพอใจ ทำให้เพิ่มจำนวนพิมพ์และปรับปรุงคุณภาพได้ดีขึ้นแล้ว จึงย้อนกลับมาแข่งกับหนังสืออื่นๆ ในตลาดกรุงเทพฯ และได้รับความนิยมนานขึ้นเรื่อยๆ จนเป็นหนังสือรายสัปดาห์ที่ขายดีที่สุด ครอบคลุมทั่วประเทศ (ชีวิตและงานของคุณวิจิต โรจนประภา โดย ศรี ชัยพฤกษ์)

๑. การที่เด็กน้อยอยากทำงานเพื่อช่วยเหลือมารดา แสดงถึงความกตัญญู (รู้คุณ) และกตเวทิต (ตอบแทนคุณ) ที่เขามีต่อมารดาซึ่งเป็นผู้มีพระคุณ

๒. พุทธศาสนาสอนว่า คนที่มีความกตัญญูแก่เวทที่เป็นคนดี ควรคบหาสมาคมด้วย ส่วนคนที่ไม่มีความกตัญญู การคบกับคนนั้นก็ไร้ประโยชน์ แต่ไม่ต้อง ไปด่าว่าเขา ควรค่อยๆ หลีกออกจากคนผู้นั้นไปเสีย

๓. ความอยากในทางที่ดี เช่น อยากให้ทาน อยากรักษาโรค อยากศึกษาหาความรู้ อยากทำงานที่สุจริตเพื่อช่วยเหลือพ่อแม่ ... ไม่ใช่สิ่งผิด พุทธศาสนาไม่ห้าม มีแต่สนับสนุน

๔. คำพูดของเอ็ดสันที่ว่า ไม่เคยทำอะไรสำเร็จโดยบังเอิญเลย ตรงกับหลัก พุทธศาสนาว่าผลย่อมเกิดจากเหตุ เช่น คนที่อ่านหนังสือไม่ออกย่อมเกิดจากเหตุ คือไม่ยอมเรียนหรือไม่มีโอกาสเรียนหนังสือ คนที่รู้หนังสือก็เพราะเคยศึกษาเล่าเรียนมา ไม่ใช่วันดีคืนดีก็อ่านออกเขียนได้เองโดยไม่ต้องเล่าเรียน

๕. หลวงวิจิตรวาทการกล่าวว่า เมื่อเราตกลงใจจะประกอบกิจอันใดอันหนึ่ง เราต้องคิดว่าเราจะพยายามทำไปจนเป็นผลสำเร็จ และเชื่อว่าเราจะทำสำเร็จได้ ถ้าหากจะประสบความล้มเหลวในขั้นต้น ก็จะได้บทเรียนได้ความรู้ หาวิธีทำใหม่ให้เป็นผลสำเร็จ ในภายหลัง ทำความพยายามครั้งหนึ่งสองครั้ง ยังไม่เป็นผลสำเร็จ อาจจะทำสำเร็จในครั้งที่ ๓ ขออย่างเดียวให้เราคิดว่าเราสามารถจะทำได้

๖. คนที่ไม่เคยทำผิดคือคนที่ไม่เคยทำอะไรเลย เมื่อผิดแล้วควรจำไว้เป็นบทเรียน สองครั้งที่นิตยสารต้องล้มไปทำให้ชีวิตซึ่งมีหัวไว ทราบจุดอ่อนจุดแข็งของตนและของคู่แข่ง เมื่อรู้เราสู้เขา รบร้อยครั้งย่อมชนะร้อยครั้ง ดังนั้น การวางตลาดในครั้งที่ ๓ จึงประสบความสำเร็จตามแผน

สุภามิต ผิดเป็นครู รู้กันทั่วจงอย่ากลัว เมื่อตัวผิด คิดแก้ไข
พลาดอีกที ไม่มีโทษ สู้ต่อไป แม้ไม่ได้ ดังใจปอง ลองอีกที
(ชมมวฑูโฒ ภิกขุ)

ตกพิลึกส์พลิกชีวิตเป็นดอกเตอร์

ถ้าลองถาม ดร.บุญธรรม ปวีณวัชรณ ว่าทำไมถึงได้เป็นดอกเตอร์ ก็อาจได้รับคำตอบที่คาดไม่ถึงว่า เพราะตกพิลึกส์นะสิ สิ่งที่คุณเหมือนเลวร้ายนี้แหละที่ผลักดันให้คุณคนผู้นี้ก้าวไปสู่ความสำเร็จที่สูงมากในด้านการศึกษา จบปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ซึ่งมีชื่อเสียงมากที่สุดแห่งหนึ่งในโลก โดยใช้เวลาน้อยที่สุดคือ ๓ ปี แม้ฝรั่งเองก็มีน้อยคนที่ทำได้

บุญธรรมเกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นน้องชายคนเล็ก มีพี่สาว ๒ คน สมัยยังเด็ก บุญธรรมเรียนดีได้คะแนน ๘๐-๕๐ เปอร์เซนต์เสมอ ต่อมา ครอบครัวมีปัญหาทางเศรษฐกิจ ทำให้ผลการเรียนต่ำลงอยู่ในระดับปานกลางได้เกรด ๒ กว่า

เมื่ออยู่ ม.๕ เทอมต้น มีเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันเกิดขึ้น ทำให้บุญธรรมอายุเพื่อนจนแทบเอาหัวมุดดิน เพราะสอบตกวิชาพิลึกส์ได้เกรด ๐ สอบซ่อมแล้วได้เกรด ๑ การตกพิลึกส์ทำให้คิดว่า ถ้าผลการเรียนเป็นอย่างนี้ อย่างดีก็จบ ม.๖ อนาคตก็แค่คนขับรถเมล์ ถ้าไม่ยอมขับรถเมล์ต้องขยันกว่านี้ เทอมต่อมา บุญธรรมก็ขยันและตั้งใจเรียนมากขึ้น คะแนนจึงดีขึ้นมากแทบ

ทุกวิชา ผลการสอบปลายปี บุญธรรมได้คะแนนวิชาฟิสิกส์สูงสุดในชั้น ได้รับถ้วยน้ำ ๒ ใบเป็นรางวัล แม้มูลค่าไม่มาก แต่ก็ทำให้บุญธรรมภูมิใจมากยิ่งขึ้นกว่าเมื่อจบปริญญาเอกเสียอีก เพราะถ้าไม่มีวันนั้น ปริญญาเอกและความสำเร็จอื่นๆ ก็คงไม่มี

หลังจากนั้น โรงเรียนมักจะให้บุญธรรมเป็นผู้แทนทางด้านวิชาการ เกียรติยศ ที่ได้รับทำให้บุญธรรมภูมิใจ และคิดว่า การเรียนดีทำให้อาจารย์รักและเกรงใจ ดังนั้น เราต้องตั้งใจเรียนให้ดีที่สุด บุญธรรมจบ ม.๖ ด้วยเกรด ๓ กว่า และได้สร้างชื่อเสียง ให้โรงเรียนโดยสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยไปได้ (ม.เกษตรศาสตร์)

ตั้งแต่ปี ๑-๓ บุญธรรมสอบได้คะแนนสูงสุดในภาควิชาวิศวกรรมเคมีทุกเทอม จึงได้รับทุนการศึกษาทุกปี แต่น้อยไม่พอใช้ ต้องสอนพิเศษควบคู่ไปด้วย บุญธรรม เริ่มต้นด้วยการลงโฆษณารับสมัครสอนพิเศษตามบ้านในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งซึ่งให้ลงโฆษณาฟรี ปรากฏว่ามีนักเรียนคนหนึ่งโทรศัพท์มาบอกให้ไปสอนที่บ้าน บุญธรรม บอกเด็กว่า คิดค่าสอนชั่วโมงละ ๕๐ บาท ชั่วโมงแรกสอนให้ฟรี ถ้าไม่เข้าใจก็ไม่ต้องเรียนต่อ

เมื่อจบชั่วโมงแรก เด็กต้องการให้สอนต่อ เด็กคนนี้ตกวิชาฟิสิกส์เช่นกัน หลังจากเรียนกับบุญธรรม เด็กก็เจริญรอยตามอาจารย์ สอบฟิสิกส์ได้คะแนนสูงสุดในชั้น ภายหลังก่อนของของเด็กคนนี้ก็มาเรียนกับบุญธรรมด้วย

ต่อมา บุญธรรมก็ไปสอนกวดวิชาตามคำชักชวนของอาจารย์ท่านหนึ่ง พอเลิกเรียนบ่าย ๔ โมง ก็นั่งรถประจำทาง (ต้นทางอยู่ใกล้มหาวิทยาลัย) ไปสอนกวดวิชา ใช้เวลาเดินทางเกือบ ๒ ชั่วโมง โดยนั่งเตรียมการสอนในรถ เมื่อกลับบ้าน ใช้เวลาชั่วโมงกว่า ก็นั่งทำการบ้านของมหาวิทยาลัยในรถประจำทางด้วย การใช้เวลาให้เป็นประโยชน์เช่นนี้ทำให้การเรียนที่มหาวิทยาลัยไม่เสียหาย

บุญธรรมเรียนไปสอนไป ไม่มีเวลาทำกิจกรรมในมหาวิทยาลัยเลย อาจารย์ทราบเรื่องจึงถามว่าทำไมไม่ทำกิจกรรมบ้าง บุญธรรมตอบอย่างน่าฟังว่า “ผมทำกิจกรรมชีวิต” แล้วเล่าเรื่องให้ฟัง อาจารย์จึงช่วยหาทุนการศึกษาให้ เมื่อขึ้นปี ๔ บุญธรรมเรียนอย่างดีขอลีกสอนกวดวิชา ในปีนี้ บุญธรรมเรียนวิชาสมาริด้วย (๓ หน่วยกิต เรียนที่วัดโสมนัสวิหาร) และได้ประโยชน์จากสมาริมาก ความสำเร็จในการทำงานและการศึกษาของบุญธรรม สมาริมีส่วนช่วยอยู่ไม่น้อย บุญธรรมจบการศึกษาด้วยคะแนนสูงสุดในภาควิชา และได้เกียรตินิยม

จบแล้วทำงานที่โรงกลั่นน้ำมันของต่างชาติ เป็นงานซึ่งตรงกับความรู้ที่เรียนมา บุญธรรมทำงานอย่างมีความสุข ทุ่มเทเต็มที่ บางคืนทำงานจนดึก บางคืนไม่ได้นอน จึงได้เลื่อนตำแหน่งปีละ ๑ ตำแหน่ง (ไม่ใช้ขึ้นเงินเดือนปีละ ๑ ขั้น) ซึ่งเร็วที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ ได้เป็นวิศวกรอาวุโสใน ๓ ปี การได้เลื่อนตำแหน่งเร็วมีเคล็ดลับว่า ทำงานในหน้าที่ได้ดี ครบถ้วน (ไม่ใช่ทำแบบเช้าชามเย็นชาม) และแสดงให้เห็นว่ามีศักยภาพที่จะทำงานได้ดีกว่านี้ (มีความสามารถสูงกว่าตำแหน่งที่ทำอยู่)

เมื่อทำงานได้ ๓ ปี วันหนึ่งพี่สาวของบุญธรรมก็เอาใบสมัครเบื้องต้นของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์มาให้ เดิมพี่สาว (เกียรตินิยมอันดับ ๑ วารสารศาสตร์ ม.ธ.) จะสมัครเอง แต่ไม่มีสาขาที่ต้องการ จึงให้น้องชาย บุญธรรมไปมหาวิทยาลัยปรึกษาอาจารย์ฯ ก็แนะนำให้ลองสมัครและจัดการแทนแทบทุกอย่าง เมื่อส่งใบสมัครแล้ว ผลปรากฏว่า สอบผ่าน มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์จึงส่งใบสมัครจริงมาให้เมื่อส่งใบสมัครจริงไปแล้ว มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์และมูลนิธิเคมบริดจ์ประเทศไทย ก็เรียกตัวไป

สัมภาษณ์ บุญธรรมผ่านการสัมภาษณ์โดยบอกว่า เขาอยากไปเรียนแต่ไม่มีเงิน ถ้าใครช่วยเขา เขาก็จะช่วยคนอื่น ๆ ต่อไป ดังแผนภูมิต้นไม้ซึ่งขยายจาก ๑ เป็น ๒ ๔ ๘ ...

ข้อกำหนดที่ยังเหลืออยู่ คือสอบภาษาอังกฤษซึ่งเรียกว่า IELTS ให้ได้ ๗ (เท่ากับ TOEFL ๖๐๐) บุญธรรมพยายามสอบอยู่ ๓ ครั้งๆ ที่ ๓ ตั้งใจเต็มที่ วันหยุดเสาร์อาทิตย์ไม่ไปเที่ยว ดูหนังสือตลอด จึงสอบผ่าน เป็นอันว่าได้รับทุนซึ่งครอบคลุมค่าใช้จ่ายทุกอย่างและไม่มีภาระผูกพัน

เดือนเมษายน ๒๕๙๕ ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ อากาศหนาวจัด บุคคลที่นี่ ล้วนเป็นหัวกะทิจากสถาบันต่างๆ ทำให้บุญธรรมรู้สึกว่าตัวเองโง่มาก ปีแรกนี้เป็นปีที่บุญธรรมอ่านหนังสือมากที่สุดในชีวิต การเรียนปริญญาเอกจำเป็นต้องกลับไปศึกษาวิทยาศาสตร์ให้ถึงแก่น บุญธรรมต้องอ่านตำราเกิน ๑๐๐ เล่ม อ่านบทความเกิน ๑๐๐๐ เรื่อง โดยเลือกอ่านเฉพาะที่เป็นประโยชน์ เฉลี่ยแล้วอ่านบทความวันละ ๓ เรื่อง ๓ วันอ่านตำราหนึ่งเล่ม (ถึงอ่านมากก็เข้าใจเพียงบางส่วน)

การไปเรียนต่างแดนในช่วงแรกจะมีอุปสรรคมาก เช่น อากาศหนาว ภาษายังไม่ดีพอ ความไม่คุ้นเคยกับการกินอยู่ เมื่อเรียนได้ไม่กี่สัปดาห์บุญธรรมก็รู้สึกท้อ เขาอนแอ่งกับพื้น เดือนตนเองว่า เพิ่งมาไม่นานก็ท้อแล้ว ท้อไม่ได้ ต้องอยู่เรียนให้จบ ห้ามท้อ ต้องทำให้เต็มที่ ให้กำลังใจตนเองแล้วเขาก็ลุกขึ้นสู้ต่อไป

บุญธรรมได้อาจารย์ที่หนุ่มและเฉลียวฉลาดเป็นที่ปรึกษา อาจารย์หนุ่มไฟแรง มักต้องการผลงานวิจัยที่สมบูรณ์แบบ อาจทำให้จบช้า แต่อาจารย์คนนี้มีข้อดี คือยังไม่มีเด็กมาทำงานด้วย จึงมีเวลาให้คำปรึกษามากขึ้น

หอสมุดของมหาวิทยาลัยมีหนังสือนับล้านเล่ม แต่ละวิชามีตำรามากจนบุญธรรมเลือกไม่ถูก อาจารย์จะแนะนำว่า เล่มไหนสำคัญหรือควรอ่าน เมื่ออ่านแล้วก็จะอ้างอิงไปถึงตำราสำคัญเล่มอื่น ทำให้รู้กว้างขวางขึ้นมาก คำแนะนำนี้จึงเหมือนชี้ทางสวรรค์ให้ทีเดียว

ชาวอังกฤษชอบดื่มน้ำชาในเวลาสายและบ่าย นักศึกษาจึงใช้ห้องน้ำชาเป็นที่สนทนาเรื่องสารพัด เวลาที่บุญธรรมอ่านหนังสือแล้วไม่เข้าใจก็จะไปที่ห้องน้ำชา สนทนากับเพื่อนต่างชาติถึงปัญหาที่คาใจ ก็อาจได้รับคำแนะนำซึ่งช่วยให้หายสงสัย ในการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ นั้น อย่าเอาแต่ถาม เพราะเขาจะไม่ป้อนความรู้ให้แต่ฝ่ายเดียว ต้องอ่านและคิดให้มากแล้วจึงถาม

การทำงานวิจัยไม่มีกำหนดเวลาแน่นอน บุญธรรมต้องบังคับตัวเอง เริ่ม ๘ โมงเช้า เลิก ๕ โมงเย็น พยายามทำงานคิดเป็นนิสัย ผลการวิจัยในปีแรกล้มเหลวมากถึง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ แต่ก็ไม่สูญเสียเปล่า เพราะทำให้รู้ว่าอะไรผิด อะไรทำไม่ได้

จบปีแรก บุญธรรมเขียนรายงานสิ่งที่เรียนรู้ทั้งหมดให้คณะกรรมการของมหาวิทยาลัยประเมินผล รายงานนี้เขียนยากเพราะภาษาอังกฤษยังไม่ดี กว่าจะเรียบร้อย อาจารย์ที่ปรึกษาสั่งให้แก้หลายครั้ง ผลปรากฏว่า บุญธรรมได้รับการอนุมัติให้เรียนปริญญาเอก โดยนับเวลาในปีแรกด้วย

บุญธรรมทำวิจัยต่อและนำผลที่ได้มาเขียนบทความเพื่อเผยแพร่ในวารสารวิชาการ บทความที่มีคุณค่า ถูกต้องทั้งภาษาและวิชาการ จึงจะได้ลงในวารสารวิชาการ คณะกรรมการจะพิจารณาว่า ควรลงหรือไม่ ควรตีพิมพ์ซ้ำเร็วแค่ไหน เมื่อแก้ไขตามที่คณะกรรมการทั้งดิงแล้วบทความแรกของบุญธรรมก็ได้รับการตีพิมพ์

ต่อมา บทความที่ ๒-๓ ซึ่งต่อเนื่องกันก็ได้รับการตีพิมพ์ นอกจากตีพิมพ์ บุญธรรมยังได้นำไปบรรยายในที่ประชุมทางวิชาการที่สหรัฐอเมริกาด้วย

หลังจากศึกษาและวิจัยได้ ๒ ปีครึ่ง บุญธรรมก็ประมวลผล นำเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ ว่าด้วยขั้นตอนการเสื่อมของตัวเร่งปฏิกิริยา ซึ่งเป็นทฤษฎีใหม่ ไม่มีใครศึกษามาก่อน บุญธรรมทุ่มเทอยู่ประมาณ ๖ เดือน เขียน-แก้-ทำวิจัยเพิ่มเติมอยู่หลายรอบ ก็สำเร็จเป็นวิทยานิพนธ์ซึ่งมีคุณค่าในเชิงพาณิชย์และวิชาการ ได้รับปริญญาเอกเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๔๒

เมื่อเรียนจบ ถ้าจะทำงานก็ไม่อยากและรายได้ดี แต่เงินไม่สำคัญเท่าการที่ พ่อแม่ลูกได้อยู่ร่วมกัน ดร.บุญธรรมจึงกลับเมืองไทยแล้วพาพ่อแม่ไปเที่ยวเมืองจีน โดยใช้เงินที่เหลือจากอังกฤษ เดือนกรกฎาคม ๒๕๔๒ ก็กลับไปทำงานที่บริษัทเดิม ๑๑-๒๗ สิงหาคม ๒๕๔๓ ดร.บุญธรรมอุปสมบทที่วัดโสมนัสวิหาร แม้ช่วงเวลาจะสั้นแต่ก็มีค่าเพราะได้ศึกษาธรรมะอย่างจริงจัง หลังจากศึกษาสิ่งภายนอกมามากแล้ว ครั้งนี้จะได้ศึกษาสิ่งภายในคือจิตใจของตนเองบ้าง เมื่อเริ่มต้นแล้วก็ขอให้พวกพี่รอต่อไปจนกว่าจะได้รับ ๒ ปริญาแห่งชีวิต๒ ซึ่งสำคัญและมีค่ายิ่งกว่าปริญญาใดๆ ในโลก (จากการสัมภาษณ์ ดร.บุญธรรม ปวีณ์วรรณ)

จากดินเป็นดาว

“คนเราเลือกเกิดไม่ได้ แต่เมื่อเกิดมาแล้วเลือกที่จะทำดี เลือกขีดเส้นทางชีวิตของตนเองได้”

“เราต้องทน เราต้องทำ ถ้าไม่ทำเราก็ไม่ได้เพราะเราขากจน”

นี่คือมนต์ขลังที่เปลี่ยนวิถีชีวิต สมภูมิ มีชานา จากดินเป็นดาว จากลูกเถาบ้านนอกเป็นเรืออากาศตรีนักเรียนนอก ร.ต.สมภูมิ มีชานา อาจารย์ภาควิชาคณิตศาสตร์ โรงเรียนนายเรืออากาศ อายุ ๒๖ ปี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ ที่จังหวัดพิษณุโลก เป็นพี่ชายคนโต มีน้องสาว คน ทางบ้านยากจนมาก พ่อแม่มีอาชีพเล่นลิเก ก่อนเข้าเรียน ป.๑ อยู่กับพ่อแม่ตลอด เวลาพ่อแม่ไปเล่นลิเก ร.ต.สมภูมิจึงติดตามไปด้วยเสมอ จึงได้เห็นชีวิตของลิเกว่ามีสุขทุกข์อย่างไร

อายุ ๔-๕ ขวบได้มีโอกาสร้องเพลงหน้าเวทีก่อนลิเกเล่น โดยร้องคู่กับน้องสาว คนถัดมา ได้เงินคืนละประมาณ ๑๐๐ บาทก็มอบให้ยายหรือพ่อแม่ เมื่อโตขึ้นถ้ามีเวลาว่างก็มาช่วยร้องเพลงหรือเล่นลิเกเป็นตัวประกอบ

พอถึงวัยเข้าเรียน ป.๑ พ่อแม่ก็นำไปฝากให้อยู่กับตาชาย แล้วพ่อแม่ก็เดินสายไปเล่นลิเกตามหมู่บ้าน นานๆ ก็จะมาเยี่ยมสักครั้ง มีเงินมาให้บ้าง ไม่มีบ้าง สิ่งที่พบเห็นนี้ทำให้ ร.ต.สมภูมิจึงคิดขึ้นมาว่า ลิเกเป็นอาชีพที่เหนื่อยยากลำบาก ต้องอดหลับอดนอน หน้าฝนก็ไม่มียางแสด แลบบางคนก็ดูถูกว่าเดินกินรำกิน ความลำบากและอนาคตที่ไม่แน่นอนของอาชีพลิเกนี้เองที่ผลักดันให้ขยันเรียนเพราะถ้าไม่ขยันเรียนก็ต้องเล่นลิเกแน่นอน ถ้าตั้งใจเรียน เรียนดี ประพฤติดี ก็มีโอกาสดูแลหรือมีคนช่วยเหลือสนับสนุน

ความคิดอยากเรียนหนังสือเกิดขึ้นเองไม่มีใครแนะนำสั่งสอน คนในครอบครัว ของ ร.ต.สมภูมิ ไม่ว่าจะพ่อแม่ หรือตายาย ไม่มีใครเรียนสูงเลย พอจบชั้นประถมก็ทำงานกันหมด ดังนั้น ถ้า ร.ต.สมภูมิไม่เรียนหนังสือ ผู้ใหญ่ในครอบครัวก็ไม่บังคับ เพราะเห็นว่าเป็นผู้ชายแม้ไม่เรียนก็คงหากินได้ ตอนอยู่กับตายาย ยายจะปลูกฝังให้มีความกตัญญู ขยัน อดทน และรู้จักทำงานบ้าน ดังนั้นแม้จะยังเด็ก แต่ ร.ต.สมภูมิก็รับจ้างทำงานเล็กๆ น้อยๆ เช่น ซักผ้า คายหญ้า เพื่อหาเงินเรียนและเป็น การแบ่งเบาภาระของยายกับตา

ในเรื่องการคบหากับเพื่อน ถ้ามีเพื่อนบางคนมาชักชวนไปเที่ยว หรือทดลอง สิ่งที่ไม่ดี ซึ่งเป็นอบายมุข ก็ไม่คล้อยตามเพื่อน เพราะคิดว่าเราเป็นลูกคนโต เป็นผู้ชายคนเดียว ถ้าเกรหรือเสียคน ก็ทำให้คนที่เรารักคือพ่อแม่ต้องเสียใจ และทำให้น้องๆ ขาดที่พึ่ง

ผลการเรียนชั้นประถมก็แค่สอบผ่าน เมื่อเรียนมัธยมที่โรงเรียนพิชญ์โลกศึกษา ก็เริ่มเป็นผู้ใหญ่ เห็นโลกกว้างขึ้น เห็นความเป็นอยู่ของคนรอบข้าง คนที่เกร เกียจคร้านก็หมดอนาคต จึงมีจิตสำนึกและความรู้จักผิดชอบดีขึ้น ขยันและอดทนมากขึ้น ทำให้ผลการเรียนดีขึ้น ในช่วงนี้ ร.ต.สมภูมิรับจ้างส่งหนังสือพิมพ์เข้าเย็นเป็นประจำ รับจ้างแบกเหล็ก ขนปูน และทำงานก่อสร้างเป็นครั้งคราว

กิจวัตรประจำวันขณะเรียนมัธยม คือ เลิกเรียนบ่าย ๔ โมงก็ไปรับหนังสือพิมพ์ที่ร้าน จักรยานไปส่งตามที่ต่างๆ ส่งเสร็จ กลับถึงบ้านประมาณ ๓ ทุ่ม ก็ทำงานบ้าน ล้างจาน ถูบ้าน กว่าจะได้กินอาหารมื้อเย็นซึ่งเป็นมื้อหลักก็ประมาณ ๔ ทุ่ม จากนั้น ก็อาบน้ำ ซักผ้า ถ้ามีผ้ามากก็จะแบ่งส่วนหนึ่งไปซักตอนเช้า ๕ ทุ่มจึงเริ่มอ่านหนังสือทำการบ้าน เข้านอนตี ๑-๒ เมื่อใกล้สอบบางคืนจะอ่านหนังสือทั้งคืนไม่ได้นอนเลย ช่วงปิดเทอมจึงจะได้นอนมาก ตื่นตี ๔ ครั้ง ซักผ้า หุงข้าวทิ้งไว้ให้ตายาย แล้วไปส่งหนังสือพิมพ์โดย

ไม่ได้กินข้าวเช้าเลย มื้อกลางวันก็ได้กินเป็นบางมื้อที่เพื่อนพาไปเลี้ยง หรือบางครั้งลูกค้าให้รางวัล ก็จะซื้อขนมสำเร็จรูป ซื้อขนมกิน กลางวันถ้าว่างมากก็หาเวลานอนประมาณชั่วโมงเศษ เป็นเช่นนี้อยู่หลายปี

เมื่ออยู่ ม.๕ อาจารย์ทราบข่าวความยากจนของ ร.ต.สมภูมิ จึงให้ทุนอาหารกลางวัน และแนะนำให้ลองสอบเข้าโครงการ ช่างฝึกหัดของกองทัพอากาศ ซึ่งให้โอกาสแก่เด็กต่างจังหวัดที่ยากจน แต่เรียนดี ประพฤติดี และอยากเป็นทหารอากาศถ้าสอบผ่านจะได้รับสวัสดิการ คือ มีรถรับส่ง (ไปกรุงเทพฯ) ที่พัก อาหารค่าสมัครสอบเข้าเตรียมทหาร ทุกอย่างฟรี

ด้วยความเพียรที่สม่ำเสมอ (ไม่ใช่ขยันแต่ก่อนสอบ) ร.ต.สมภูมิจึงสอบเข้าโครงการช่างฝึกหัดและสอบเข้าโรงเรียนเตรียมทหาร (เหล่าทหารอากาศ) ได้ถึงสอบได้แต่ก็ไม่มีค่าใช้จ่ายในการมอบตัว เมื่อ พล.อ.เกษม ทวีวัฒน์ ได้ทราบเรื่อง เพียงแค่เห็นหน้า ร.ต.สมภูมิ ท่านก็เมตตาออกให้ ตอนมอบตัวเข้าโรงเรียนนายเรือ อากาศ คณะกรรมการโรงเรียนนายเรืออากาศก็ช่วยกันเรียไรเงินให้

เมื่ออยู่โรงเรียนนายเรืออากาศ ในช่วงวันหยุด ร.ต.สมภูมิก็ยังไปช่วยร้องเพลงโดยที่ผู้ชมไม่ทราบว่าเขานักเรียนนายเรืออากาศ เรียนได้ ๑ ปี ก็สอบชิงทุนของกองทัพอากาศไปเรียนที่ออสเตรเลีย ๔ ปี (ภาษาอังกฤษ ๑ ปี ปริญญาตรี ๓ ปี)

ก่อนไปเมืองนอก ร.ต.สมภูมิกลับบ้านไปกราบลาพ่อแม่ แต่ไม่พบเพราะไปเล่นลิเกกันหมด จึงฝากข่าวไว้กับเพื่อนบ้านและพวกแม่ค้า และขอร้องว่า ถ้าพ่อแม่ ของตนมาข่มเงินหรือซื้อของเชื่อ ขอให้ช่วยเหลือไปก่อน กลับมาแล้วจะใช้คืนให้

การเรียนที่เมืองนอกต้องขยันกว่าการเรียนในเมืองไทย เพราะใช้ภาษาอังกฤษ เวลาอ่านก็ต้องใช้ความเพียรเป็น ๒-๓ เท่าของฝรั่ง นอกจากเรียนวิชาทั่วไป ยัง ต้องเรียนและฝึกวิชาทหารด้วย ทำให้ร่างกายอ่อนเพลีย บางครั้งอ่านหนังสือจนหลับคาโต๊ะโดยไม่รู้ตัว บางวันก็ต้องทำการบ้านจนถึงเช้า แล้วนอนกลางวันในชั่วโมงที่ว่าง บางครั้งถ้ารู้สึกท้อ ร.ต.สมภูมิจะนึกถึงหน้าพ่อแม่ คิดว่า ท่านได้เหนื่อย เพื่อเรามามาก นึกถึงความหลังที่เคยเก็บของเก่าขายกับพ่อ ต้องตื่นกันแต่เช้าเอางอไปเร่ขาย ต้องเหนื่อยยาก ต้องตากแดด ต้องร้องป่าวประกาศ ในตอนนั้น ร.ต.สมภูมิจะอายุ แต่พ่อแม่ไม่อายุ ความลำบากของพ่อเป็นแรงบันดาลใจให้ ร.ต.สมภูมิ เกิดความเพียร ที่จะทำเพื่อพ่อ เพื่อครอบครัว The Australian Defence Force Academy วัตถุประสงค์การเรียนเป็นเปอร์เซ็นต์ ได้ ๕๐ เปอร์เซ็นต์จึงสอบผ่าน ๖๕ เปอร์เซ็นต์ได้ป้ายแดง (รางวัลเรียนดีอันดับ ๒) ๖๕ เปอร์เซ็นต์ได้ป้ายดำ (รางวัลเรียนดีอันดับ ๑) ร.ต.สมภูมิเรียน ๓ ปีก็จบปริญญาตรี (เอกคอมพิวเตอร์และคณิตศาสตร์ประยุกต์) ได้รับรางวัลป้ายแดงทุกปี ขณะที่เรียนก็ใช้จ่ายอย่างประหยัด จึงมีเงินเหลือทั้งหมดเกือบสองล้านบาท นำมาชำระหนี้สิน ซื้อบ้านจัดสรร ๑ หลังพร้อมที่ดินและซื้อที่ดินเปล่า ๓ แปลงให้ครอบครัว ซื้อที่ดินเปล่าให้ตนเอง ๑ แปลง (จากการสัมภาษณ์ ร.ต.สมภูมิ มีชวานา)

ลูกคนชายสี่ตำรุ่งทำเนียบ

อรทัย หรือน้องตุ๊กตา เด็กสาววัย ๒๐ ปี เกิดและเติบโตในชุมชนแออัด เป็นน้องสาวคนเล็ก มีพี่สาว ๒ คน พ่อแม่ขายส้มตำที่ชุมชน จึงมีข้าวให้ลูกกินไม่อดอยาก และมีเงินให้ลูกเรียนหนังสือบ้างแต่ไม่มาก พี่สาวของตุ๊กตาไม่ยอมเรียนหนังสือ เพราะมีปัญหาส่วนตัว ทำให้พ่อแม่ผิดหวังมาก ตุ๊กตาไม่อยากให้แม่ร้องไห้ ไม่อยากเห็นพ่อกินเหล้าเพราะผิดหวังในตัวลูกๆ จึงบอกพ่อแม่ว่าตนเองจะไม่เป็นอย่างนั้น จะทำให้ดีที่สุดทุกอย่างเพื่อไม่ให้พ่อแม่เสียใจ

ตุ๊กตาเรียนอนุบาลที่โรงเรียนในชุมชน เรียนประถมที่โรงเรียนสายปัญญาได้รับทุนการศึกษาด้วย ขณะที่เรียนอยู่เห็นพี่ที่โรงเรียนสายปัญญาคนหนึ่งสอบชิงทุน ก.พ.ได้ ก็รู้สึกทึ่ง อยากได้ทุนบ้าง จากนั้นก็เรียนบัญชีที่โรงเรียนบพิตรพิมุข

ต้องอยู่กับตัวเลข ไม่ได้พูดคุย ตุ๊กตาผู้ช่างพูดทบทวนไม่ได้ จึงลาออกและสอบเข้าเตรียมอุดมสายศิลป์ เมื่อสอบได้ก็ขอทุนจากโรงเรียนๆ ไม่เชื่อว่าตุ๊กตาเป็นเด็กชุมชน เมื่อตุ๊กตาพาไปดูบ้าน โรงเรียนจึงให้ทุน

ตุ๊กตาเป็นคนมัธยัสถ์ ขยันทำงานบ้าน พุดจาตรงไปตรงมา กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ชอบอยู่เฉย เป็นคนใฝ่รู้ ไม่อ่านแต่ตำราจะไขว่คว้าหาความรู้ตลอดเวลา เพราะตุ๊กตาคิดว่า โอกาสที่ได้รับ ทุกคนมีเท่ากัน แต่ไม่ยอมคว้ากันเอง

ตุ๊กตาชอบทำกิจกรรมมาตั้งแต่เด็กแล้ว ชอบร้อง ชอบเต้น ชอบเล่นนิทาน เพราะเชื่อว่าการทำกิจกรรมมากทำให้คนเก่งขึ้น ดังนั้น เมื่อตุ๊กตาอยู่ ม.๑-๒

ก็ไม่สนิทกับเพื่อนบ้านแล้วเพราะมีกิจกรรมที่โรงเรียนมาก สภาพชุมชนก็เปลี่ยนแปลง มีแต่ปัญหา โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติด ตุ๊กตาเห็นเขาขายกันตรงหน้า แต่ก็ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเพราะไม่สนิทกัน และคนอื่นก็ไม่มายุ่งกับตุ๊กตาเช่นกัน

เมื่ออยู่ ม.๖ ตุ๊กตาก็สอบทุนรัฐบาล (ก.พ.) ได้ แต่ขณะนั้นรัฐบาลขาด

งบประมาณ เมื่อประกาศผลสอบเข้ามหาวิทยาลัย ตุ๊กตาก็เรียนอักษรศาสตร์จุฬาฯ ชั่วคราว ภายหลังจึงเป็นนักเรียนทุนคนแรกที่บินไปศึกษาที่รัสเซียในระดับ

ปริญญาตรี-โท สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เอกรัสเซียศึกษา

ใครจะคิดบ้างว่าลูกคนชายสี่ตำในชุมชนแออัดคนนี้จะเติบโต ก้าวไกล

ไปถึงเมืองนอก และมีอนาคตอันสดใสรออยู่ การที่ตุ๊กตาได้เรียนสูงขนาดนี้เพราะ

แม่สนับสนุน แม่จะบอกว่า เรียนๆ ไปเถอะ เรียนให้สูงๆ จะได้ไม่เป็นเหมือนแม่ เหมือนพี่ๆ

เมื่อเรียนจบปริญญาโทและทำงานใช้ทุนแล้ว ตึกตาอยากจะเรียนต่อปริญญาเอก อยากเป็นข้าราชการกระทรวงต่างประเทศ เชื่อว่าตึกตาผู้เข้มแข็งและใฝ่ดีคงจะสานฝันให้เป็นจริงได้ไม่ยากนัก

(น.ส.พ.สยามรัฐ ๑๒ ส.ค.๒๕๔๒ นุชนทริกา พิทักษ์ รายงาน)

๑. ไม่มีใครชอบความจน เมื่อไม่ชอบก็ต้องต่อสู้ดิ้นรนให้พ้นความจน ดังนั้น

ความจนจึงทำให้บางคนได้ดิบได้ดี ตรงกันข้าม ความร่ำรวยทำให้บางคนมัวเมา สุรุษสุราย เกียจคร้าน ในที่สุดทรัพย์สินก็วิบัติเหมือนน้ำในแม่น้ำที่ไหลลงทะเลทุกวัน ถ้าฝนไม่ตกลงมาก็แห้งขอดลงได้ ความจนไม่ใช่อุปสรรคแห่งความก้าวหน้า ความเกียจคร้าน ความเขลาต่างหากที่เป็นอุปสรรคแห่งความก้าวหน้า

๒. สิ่งของที่ขังนอกคอกสุคติ ข้างในอาจจะเป็นโพรงก็ได้ เช่น สุรา บุหรี่

มักจะถูกสร้างภาพพจน์ว่า เป็นของโก้เก๋ทันสมัยมาจากเมืองนอกบ้าง เป็นที่นิยมของผู้มีรสนิยมสูงบ้าง เป็นสัญลักษณ์ของคนเก่งคนกล้าบ้าง ผู้ที่หลงเชื่อเพราะ

รู้ไม่เท่าทัน หรือรู้แต่เต็มใจให้ฝรั่งหลอก เสพสุราหรือสูบบุหรี่เป็นอาฉิม

มักจะประสบกับความเสื่อม เช่น เสื่อมทรัพย์ เสื่อมสุขภาพ เป็นต้น เมื่อเสื่อมมากเข้าก็กลายเป็นเสีย คือเสียชีวิต

๓. เด็กๆ ทุกคนเริ่มต้นก็บริสุทธิ์ไร้เดียงสา ไม่ดื่มสุรา ไม่เสพยาเสพติด

ไม่เล่นการพนัน แต่เมื่อคบคนชั่วแล้วก็แปดเปื้อนด้วยสิ่งเลวร้ายต่างๆ เหล่านี้ ทำให้ชีวิตมีแต่ความเสื่อม ถ้าคบคนดีก็ได้รับการถ่ายทอดสิ่งดีงาม เช่น ขยัน อดทน มีวินัย ใฝ่รู้ เป็นต้น ทำให้ชีวิตมีแต่ความเจริญไม่ตกต่ำ การรู้จักเลือกคบคนดีหลีกเลี่ยงคนชั่วจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก คนชั่วหรือคนพาลมักมีลักษณะดังนี้

๓.๑ คิดชั่ว คือ คิดโลกอยากได้ในทางทุจริต คิดปองร้ายเขา เห็นผิดเป็นชอบ ไม่คิดถึงบาปบุญคุณโทษ

๓.๒ พุดชั่ว คือ พุดปด พุดคำหยาบ พุดยู่ให้เขาแตกกัน พุดเหลวไหลไร้สาระ

๓.๓ ทำชั่ว คือ ชอบรังแก ชกต่อย เข่นฆ่า ลักขื้อ ข่มขืนฉวนฉวน

๓.๔ เจ้าโทสะ แม้นคนอื่นพูดดีๆ ก็โกรธ

๓.๕ ชอบชักนำในทางที่ผิด เช่น ชวนให้ดื่มสุรา เสพยาเสพติด เล่นการพนัน

๓.๖ ชอบทำในสิ่งที่ไม่ใช่หน้าที่ หน้าที่ของตนกลับไม่ทำ หรือทำไม่เรียบร้อย

๓.๗ ไม้รับรู้อะไรแบบวินัย ชอบละเมิดระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ

๔. ถ้าครอบครัวแตกแยก มีแต่ทะเลาะกัน ไร้ความสุข เด็กก็จะหนีออกไปหาความสุขนอกบ้าน จึงถูกคนพาลมอมเมาจนเสียคนด้วยอบายมุข ความรักและผูกพันในครอบครัวจะทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่นและเป็นสุข และเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้เด็กเสียคน ดังตัวอย่างที่ ร.ต.สมภูมิไม่ยอมคล้อยตามเพื่อนในเรื่องอบายมุขเพราะจะทำให้พ่อแม่เสียใจ

พระคุณพ่อพระคุณแม่

นายสายชล กับ น้องเล็ก บุตรชายปัญญาอ่อนวัย ๑๓ ปี อาศัยอยู่ฟรี

ที่คอนโดมิเนียมย่านลาดพร้าวซึ่งเป็นของญาติ โดยเสียค่าน้ำประปาค่าไฟฟ้าเอง

สภาพความเป็นอยู่ค่อนข้างคับแคบ ข้าวของกรุงรัง โดยเฉพาะเศษของบะหมี่สำเร็จรูปหลายร้อยซองที่ทิ้งเกลื่อนอยู่เต็มห้อง

นายสายชลได้เล่าชีวิตความเป็นอยู่ ของตนกับน้องเล็กว่า

เมื่อแม่ของน้องเล็กทราบว่าลูกปัญญาอ่อน วันหนึ่งก็หนีหน้าไป ทิ้งลูกให้อยู่กับนายสายชลผู้เป็นพ่อ ด้วยความรักลูก นายสายชลจึงเลิกขับแท็กซี่ ทุ่มเวลาทั้งหมดดูแลและฝึกสอนลูกชายอย่างใกล้ชิด โดยศึกษาจากหนังสือหลายสิบเล่ม พร้อมทั้งพยายาม

สังเกตจากพฤติกรรมของลูกว่าในเรื่องนั้นๆ ควรจะสอนอย่างไร พวกเพียรฝึกสอนอยู่ ๔ ปี ในที่สุด น้องเล็กก็สามารถทำ
กิจวัตรประจำวันทุกอย่างได้เองประมาณ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ของเด็กปกติในวัยเดียวกัน สามารถอ่านออก
เขียนได้มาก ภาษาอังกฤษก็เริ่มอ่านและเขียนได้พอสมควร บวกควบคุมอาหารเลขได้ถึงหลักหมื่นหลักแสน และเมื่อครั้งที่นายสาย
ชลพาไปพักอยู่ที่โรงเรียนศึกษาพิเศษ จ.สุพรรณบุรี น้องเล็กก็มีโอกาสฝึกฝนคอมพิวเตอร์ใช้งานได้เล็กน้อย นอกจากนี้ น้อง
เล็กยังร้องเพลงได้ด้วย

ตลอด ๔ ปีต้องใช้ความอดทนและความเพียรมาก หลังจากเลิกขับแท็กซี่

นายสายชลมีเงินเก็บอยู่เล็กน้อย เป็นค่ากินอยู่ในช่วงแรก เมื่อเงินหมดก็ยืมจากพวกญาติๆ รวม ๔ ปีเป็นหนี้ ๔ หมื่นกว่า
บาท การใช้จ่ายพยายามประหยัดที่สุด กินบะหมี่สำเร็จรูปมา ๓-๔ ปีแล้วเพราะราคาถูก ถ้ากินข้าวต้องเสียทั้งค่าข้าวและ
กับข้าว ขณะนี้ในบ้านจึงมีของปล่่าบะหมี่สำเร็จรูปยี่ห้อต่างๆ นับพันซอง ตั้งใจว่า จะเอาไว้ส่งชิงโชค เคยคิดจะออกไป
ทำงานหาเงิน แต่เป็นห่วงลูก ไม่มีใครดูแล ปล่่อยอยู่คนเดียวไม่ได้ ก่อนหน้านี้เคยมีโทรทัศน์และวิทยุแต่ขายไปแล้วเพราะ
ไม่มีเงินใช้ ทำให้นายสายชลและลูกไม่ได้ดูโทรทัศน์มา ๓ ปีแล้ว นำเสียดาย

โอกาส เพราะโทรทัศน์และวิทยุจะเป็นสื่อฝึกเด็กอีกทางหนึ่ง ที่ผ่านมามีต้องใช้แต่หนังสืออย่างเดียว

(น.ส.พ.ข่าวสด ๑๘ ก.พ.๒๕๔๑)

ประกาย โภชนกิจ หญิงที่บกพร่องทางการได้ยิน แต่ไม่ยอมแพ้ความยาก

อัปโชคของตน ไม่คิดว่าตนเองด้อยกว่าคนอื่น เธอบากบั่นจนได้เป็นบัณฑิตที่บกพร่องทางการได้ยินคนแรกที่จบปริญญาเอกใน
ประเทศไทย วันนี้องประกายไม่ใช่ปาฏิหาริย์ แต่เป็นผลแห่งความเพียรของหญิงคนหนึ่งซึ่งไม่ยอมอยู่ในโลกแห่งความเงียบ
ตลอดไป

ประกายเกิดเมื่อ พ.ศ.๒๕๐๒ เมื่ออายุ ๔ ปีเกิดการอักเสบที่ต่อมทอลซิน ต้องกินยาปฏิชีวนะอยู่ ๔ ปี ทำการผ่าตัดเมื่ออายุ
๘ ปี การเจ็บป่วยคราวนั้นทำให้หูดับสนิท แต่แม่ของประกายไม่ยอมให้ความพิการนี้เป็นอุปสรรคในวิถีชีวิตของลูก ยังคงพูด
กับลูกตามปกติเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น การพูดอย่างสม่ำเสมอเท่ากับแม่ได้สอนลูกให้อ่านริมฝีปากแทนการฟังด้วยหู นอกจากนี้
แม่ยังคอยพูดให้กำลังใจ สอนให้อดทน ต่อสู้ มีความเชื่อมั่น กล้าพูด กล้าทำ และสิ่งที่สำคัญคือ

ให้ประกายเรียนร่วมกับเด็กปกติตั้งแต่แรก เพราะคิดว่า ถ้าให้ลูกเรียนในโรงเรียนของคนบกพร่องทางหูและใช้ภาษามือ ลูกจะ
ไม่มีทางติดต่อกับโลกภายนอกได้เลย ดังนั้น แม่ประกายจะพูดไม่ชัด เรียนช้า แต่อาศัยความเพียร อ่านหนังสือ ท่องหนังสือ
ให้หนักกว่าคนอื่น ทำให้การเรียนดีมาก และช่วยสอนสิ่งที่เพื่อนไม่เข้าใจด้วย เพราะแม่บอกเสมอว่า ชีวิตเราต้องมีทั้งการให้
และรับ เราขาดบางสิ่ง แต่มีดีบางสิ่ง ก็สามารถแบ่งปันให้คนอื่นได้ ประกายได้ยึดเอาสิ่งนี้เป็นหลักในการทำงาน (ประกาย
เป็นข้าราชการ ระดับ ๖ สนง.เศรษฐกิจการเกษตร)

เมื่อเรียนสูงขึ้น อ่านริมฝีปากครูไม่ทันก็ลอกเลกเซอร์ของเพื่อนแล้วอ่าน

และท่องอย่างหนัก ช่วงวิกฤตสำหรับเด็กที่มีปัญหาคือช่วงอายุ ๑๐-๑๒ ปี ซึ่งอาจจะ อยาเพื่อน จนเก็บตัวไม่ยอมเรียน ทำให้
ไม่สามารถใช้ชีวิตอย่างปกติต่อไป พอโตขึ้น ปัญหาทั้งหมดไป พ่อแม่จึงควรถวายถึงช่วงวิกฤตนี้และดูแลลูกที่บกพร่องให้ดี
ผลแห่งความเพียรทำให้ประกายจบปริญญาตรี-โทจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จบปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยมหิดล (สาขา
ประชากรศึกษา

คณะสังคมฯ เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๑) การที่ประกายมีวันนี้ได้เพราะเธอมีความหวัง หากไม่มีความหวังก็เหมือนไม่มีชีวิต มีความ
เชื่อมั่นว่าต้องพูดได้ ไม่คิดว่าตนมีปมด้อย ที่เรียนมากไม่ใช่เพื่อทดแทนสิ่งที่ขาด แต่เพื่อสร้างความยอมรับ เพื่อเรียนรู้และ
นำไปใช้ประโยชน์ในการทำงาน

แม้จะพิการ แต่เราสามารถเลือกได้ว่าอยากทำอะไร อย่าให้คนอื่นเลือกให้ เราเลือกได้ว่าจะพูด จะเรียนหนังสือ หรืออยู่บ้าน
เฉยๆ ความสำเร็จในวันนี้ไม่ใช่ปาฏิหาริย์ แต่เกิดจากความเพียร คนทุกคนมีปัญหา แต่ต้องรู้จักแก้ปัญหาให้ตัวเอง และคนอื่น
เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

(น.ส.พ.ไทยรัฐ ๑๘ ต.ค.๒๕๔๒)

๑. ทั้งสองเรื่องนี้เป็นตัวอย่างที่แสดงถึงความรัก ความสงสาร ความห่วงใยที่พ่อแม่มีต่อลูก และที่เห็นได้ชัดคือ ความเป็น
บูรพาจารย์ เป็นครูคนแรกของลูก สั่งสอนเอาใจใส่ดูแลเรื่องกินอยู่หลับนอน ฝึกให้ทำกิจวัตรประจำวัน ชี้นะให้รู้จักผิดชอบ
ชั่วดี ควรไม่ควร เมื่อลูกเป็นทุกข์เพราะเจ็บป่วย พิกการ พ่อแม่ก็พลอยเป็นทุกข์ และชวนขวยหาทางช่วยรักษา กลายเป็น
แพทย์พยาบาลประจำตัวลูกไปโดยปริยาย อาศัยเมตตากรุณาและวิริยะอันแรงกล้าของพ่อแม่ ลูกจึงมีชีวิตเหมือนคนปกติทั่วไป

๒. ครูที่ไม่ใช่พ่อแม่ซึ่งเป็นครูที่มาทีหลังมี ๒ ประเภท ครูอาชีพ กับ อาชีพครู

ครูอาชีพจะเอาใจใส่สั่งสอนอย่างจริงจัง ทั้งในเวลาอกเวลา ทั้งในโรงเรียนนอกโรงเรียน มีจิตใจเป็นครูอย่างแท้จริง ส่วนผู้มี
อาชีพครูนั้น รับจ้างสอนไปวันๆ หอมชั่วโมงก็หอมหน้าที ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกัน ถ้าจะสอนนอกเวลาก็คิดค่าสอนพิเศษเป็น
ชั่วโมงหรือเป็นเดือน

๓. พุทธศาสนาสอนให้ทุกคนพึ่งตนเอง ผู้ที่ช่วยตนเองได้ดีแล้วก็ช่วยเหลือคนอื่นฯ ให้รู้จักช่วยตนเองต่อไปเป็นทอดๆ ดังนั้น
การสอนให้รู้จักทำมาหากินย่อมดีกว่าการให้แต่ข้าวปลาอาหาร ในปัจจุบัน พ่อแม่ที่มีฐานะดีมักจะให้ลูกเรียนหนังสืออย่างเดียว
ไม่ฝึกให้ทำงาน ให้เงินใช้มากเกินไป ถ้าอยากได้อะไรเป็นพิเศษ (ซึ่งไม่จำเป็น) ก็หามาปรนเปรอทันที ทำให้ลูกไม่รู้จักค่า
ของเงิน

ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ในที่สุดก็เสียคนเรียนไม่จบ ถึงจบออกมาทำอะไรไม่เป็น

กว่าจะสำเร็จ

การเลิกทาสในประเทศไทย ไม่อาจกระทำให้สำเร็จเด็ดขาดในคราวเดียว ต้องกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพราะมีวิธีการอยู่มาก
หลาย เช่น ผู้ยังไม่เคยเป็นทาส หรือหลุดพ้นแล้วก็ห้ามขายตัวเป็นทาส ผู้เป็นทาสอยู่แล้วก็ไม่ยอมให้ขึ้นค่าตัว

ทั้งมีการกำหนดให้นายลดค่าตัวเป็นรายเดือน เพื่อเร่งรัดให้หมดทาสโดยเร็ว นอกจากนี้ยังใช้วิธีกำหนดว่า ผู้เกิดสมัยรัชกาลที่

๕ ถ้าเป็นทาสมาเดิมตามพ่อแม่ ให้พ้นจากความเป็นทาสเมื่ออายุครบกำหนด หรือเมื่อวันประกาศใช้พระราชบัญญัติทาส

ดังนั้นกว่าจะสำเร็จก็ต้องใช้เวลาถึง ๑๒ ปี

การเลิกทาสต้องผ่านความยากลำบาก ต้องต่อสู้กับความไม่พอใจของเจ้านาย ข้าราชการ พ่อค้าคฤหบดีซึ่งเป็นนายเงิน อันเคยมี
ความสะดวกในการใช้ทาส

รวมทั้งความไม่พอใจของทาสบางคนผู้ไม่รู้ว่ เมื่อได้รับปลดปล่อยแล้วจะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไร เพราะเคยชินในการอาศัยคน
อื่นกินอยู่มาตลอดหลายชั่วอายุคน ถ้าในหลวงรัชกาลที่ ๕ ทรงอ่อนแอ ท้อถอย กลัวโน่นเกรงนี่แล้ว อย่งไรเสียก็ทรงทำงาน
อันมีคุณค่าชิ้นนี้ไม่สำเร็จเป็นแน่

(คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา โดย สุชีพ ปุญญานุภาพ)

สำนักข่าวต่างประเทศรายงานเมื่อ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๔๑ ว่า หนังสือบันทึกสถิติโลก กินเนส มอบรางวัลเป็นเกียรติแก่
นายสจวร์ต บัลด์วิน ชาวสิงคโปร์

วัย ๙๐ ปี ในฐานะ นักศึกษาเรียนช้าที่สุดในโลก โดยใช้เวลาเรียนนานถึง ๒๘ ปี กว่าที่จะจบปริญญาตรี

ผู้เฒ่าบัลด์วินเปิดเผยว่า ตนต้องออกจากโรงเรียนตั้งแต่อายุ ๑๖ ปี

เพราะฐานะยากจนและบิดาต้องการให้ทำงานช่วยเหลือครอบครัว จึงไม่ได้เรียนต่อระดับมหาวิทยาลัย เมื่อโตขึ้นและพอมีเงินบ้าง จึงสมัครเรียนคณะวิทยาศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเปิดแห่งหนึ่ง โดยเรียนไปด้วยทำงานไปด้วย กินเวลา ๒๘ ปีกว่าจะคว้าใบปริญญามาครอง

ความทรหดในการเรียนของผู้แต่่าบดเคี้ยวได้รับการบันทึกเป็นสถิติโลกไปแล้ว และน้อยคนนักที่จะทำได้เช่นนี้

(น.ส.พ.ไทยรัฐ ๒๕ ต.ค. ๒๕๕๑)

วิสุทธิมรรคเป็นคัมภีร์ที่พระพุทธโฆสะ พระภิกษุชาวชมพูทวีปแต่งเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๐๐๐ ด้วยภาษาบาลี คัมภีร์นี้ย่อคำสอนของพระพุทธเจ้าใน

พระไตรปิฎกไว้อย่างเป็นระเบียบ คล้ายกับเป็นสารานุกรมแห่งคำสอนทางพระ

พุทธศาสนา หรือเป็นภาพวาดที่แสดงให้เห็นระบบแห่งพระพุทธศาสนาทั้งหมด

นับเป็นงานที่ยิ่งใหญ่อย่างแท้จริง

นาวาอากาศเอก เมฆ อำไพจริต (ป.ธ.๘) เริ่มแปลคัมภีร์นี้เป็นไทยเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๐๖ โดยใช้ฎีกาวิสุทธิมรรคเป็นคู่มือ แม้ท่านจะเกษียณแล้วแต่ก็มีเวลาแปลสัปดาห์ละไม่เกิน ๓ วัน เพราะมีงานประจำอื่นอีก

การแปลคัมภีร์นี้เป็นเรื่องยากมาก จึงต้องศึกษาไป ปรัชญาไป แปลไป

ถ้ามีสำนวนบาลีซึ่งเข้าใจยาก ก็พยายามอธิบายเพิ่มเติมตามนัยแห่งฎีกาและ

ตามความเห็นของผู้แปล โดยใส่ไว้ในวงเล็บหรือทำเป็นเชิงอรรถ เชิงอรรถบางข้อใช้เวลาคิดเขียนครั้งก่อนชั่วโมงก็มี เพื่อให้เกิด

ประโยชน์แก่ผู้อ่านผู้ศึกษามากที่สุด และท่านได้ตั้งกติกาไว้ว่า □ ถ้าตนเองไม่เข้าใจ ห้ามเขียนลงไปเป็นอันขาด □ การแปลจึง

ชะงักบ่อยๆ จนปริวิตกว่าจะตายเสียก่อน ต้องอธิษฐานทุกวัน ขอให้แปลจบก่อนจึงตาย แปลอยู่ ๑๐ ปีจึงจบ (เริ่มงานอายุ

๖๑ จบอายุ ๗๑)

(วิสุทธิมรรคแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย)

นักประวัติศาสตร์คนสำคัญผู้หนึ่งกล่าวว่า การที่บุคคลบรรลุผลสำเร็จต่างๆ ในชีวิตนั้น มักจะเป็นผลแห่งความเพียรยิ่งกว่าอย่างอื่นทั้งหมด เขาตั้งหน้าทำไป พยายามไปครั้งเดียวไม่สำเร็จ ทำสองครั้ง-สามครั้งไม่สำเร็จ ก็ทำต่อเรื่อยไปกระทั่งบรรลุผลสำเร็จในที่สุด

โทมัส คาร์ไลย์ นักประวัติศาสตร์เคยประสบกับอุปสรรคอันไม่นึกฝัน

ในการเขียนเรื่องประวัติศาสตร์แห่งการปฏิวัติในฝรั่งเศส ซึ่งเป็นเรื่องลือชื่อของเขา หลังจากเขียนเล่มหนึ่งจบ พร้อมทั้งจะส่งโรง

พิมพ์แล้วนั้น แต่ด้วยความยากจนขาดแคลนเงิน เขาจึงนำต้นฉบับนั้นไปเป็นประกันเงินกู้ไว้กับเพื่อนบ้านคนหนึ่ง เพื่อนบ้านผู้

นั้นทิ้งต้นฉบับไว้บนพื้นห้อง คนใช้คิดว่าเป็นกระดาษที่ไม่ใช้แล้ว

จึงเอาใส่เตาเป็นเชื้อไฟ ถ้าเป็นคนอื่นก็คงจะเสียใจจนเป็นบ้าไปแล้ว แต่คาร์ไลย์ไม่ถึงความพยายามง่ายๆ เขาใช้เวลาอีกหลาย

เดือน ค้นคว้าจากหนังสือที่มีหลักฐานอีกกว่าร้อยเล่ม และเขียนบางตอนซ้ำซากอยู่ตั้ง ๒๐ ครั้ง ในที่สุดเขาก็สร้าง

ประวัติศาสตร์นั้นได้สำเร็จอีกครั้งหนึ่ง นี่ก็คือชัยชนะของความพยายาม

งานของบุคคลสำคัญๆ ของโลก ซึ่งมีชื่อไม่ตายมาจนกระทั่งทุกวันนี้

ล้วนสำเร็จด้วยความพยายามอย่างยิ่งยวดทั้งสิ้น กิบบอลส์เขียนประวัติศาสตร์ตอน □ ความเสื่อมสลายของกรุงโรม □ อยู่เป็น

เวลานานถึง ๒๐ ปี โนอาห์ เวบสเตอร์

ใช้เวลาสร้างพจนานุกรมอยู่ถึง ๓๖ ปี จอร์จ แบนครอฟต์เขียนประวัติศาสตร์อเมริกันอยู่ ๒๖ ปี มิดตันเขียนหนังสือ □

ประวัติศาสตร์ของมนุษยโบราณ □ ซ้ำซากอยู่ถึง ๑๕ ครั้ง

มีผู้ถาม กิอาตินี นักไวโอลินผู้มีชื่อเสียงว่า เขาฝึกมานานก็มากน้อย จึงเล่นได้ดีถึงเพียงนี้ กิอาตินีตอบว่า ข้าพเจ้าฝึกหัดวันละ

๑๒ ชั่วโมง เป็นเวลาถึง ๒๐ ปี

เราอ่านเรื่อง [หัวใจกฎหมาย] ของมองเตสกีเออจบโดยใช้เวลาร่วมชั่วโมง แต่ทว่ามองเตสกีเออใช้เวลาเขียนอยู่ถึง ๒๕ ปี
อดัม สมิทก็เขียนเรื่อง [] ความรวย ของประชาชาติ ซึ่งเป็นต้นเค้าอันสำคัญในวิชาเศรษฐศาสตร์ ใช้เวลาถึง ๑๐ ปี
ฟอน มอลต์เก จอมพลเยอรมันผู้เชี่ยวชาญทางยุทธศาสตร์อย่างเยี่ยมยอด

ไม่มีผู้ใดเสมอนั้น ก็ใช้เวลาศึกษาทั้งในโรงเรียนและศึกษาส่วนตัวเป็นเวลาถึง ๖๐ ปี จึงได้ออกสงครามทำงานให้แก่ชาติ
กระทั่งมีชื่อเสียงปรากฏไปทั่วโลก เกิดในปี

ค.ศ. ๑๘๐๐ รัชการเป็นนายทหารเมื่ออายุ ๑๕ ปี ได้เป็นแม่ทัพเมื่อ ค.ศ. ๑๘๖๖ ขี่กองทัพอออสเตรียที่สาโดวาเสียจน
ยับเยิน และขับไล่ออกไปพ้นเขตแดนเยอรมัน

ต่อมาอีก ๔ ปี เมื่ออายุย่างเข้าปีที่ ๓๐ ซึ่งโดยมากมักถือเป็นวัยชราแล้ว ท่านนายพลกลับได้ทำงานใหญ่ที่ไม่เคยมีใครได้ทำ
มาก่อน คือทำสงครามชนะฝรั่งเศส เปลี่ยนแผนที่ยุโรปในสมัยนั้นเป็นอีกรูปหนึ่ง ท่านได้ก้าวขึ้นสู่จุดสูงสุดของชีวิตพร้อมกับ
ได้เลื่อนยศเป็นจอมพล หลังจากที่ได้ตรากตรำทำงานมาถึง ๕๑ ปี จึงไม่น่า สงสัยเลยว่า เหตุไรพระเจ้าหลุยส์ นโปเลียนจึง
ทรงพ่ายแพ้อย่างง่ายดาย

จอห์น ฟิช ผู้คิดสร้างเรือกลไฟครั้งแรก เป็นคนยากจน สวมเสื้อผ้าขาดกระรุ่งกระริง ไม่มีใครคบค้าสมาคม คนมั่งมีก็พากัน
เหยียดหยาม หาวว่าเป็นคนบ้า แต่ฟิชกับสหายของเขายังพากเพียรทำงานของเขาสืบไป โดยไม่เอาใจใส่ต่อความคิดเห็นของ
ใครๆ ทั้งสิ้น

กระทั่งถึง พ.ศ. ๒๓๓๓ โลกก็เริ่มรู้จักฟิช เขาได้นำเอาเรือกลไฟลำแรกลงเล่นในแม่น้ำเดลาแวร์ สามารถเล่นตามน้ำได้
ชั่วโมงละ ๘ ไมล์ เล่นทวนน้ำได้ชั่วโมงละ ๖ ไมล์ เป็นเรือกลไฟลำแรกที่ประดิษฐ์ขึ้นด้วยความอุตสาหะพยายาม และ
ความหวังอันเด็ดเดี่ยวของคนจนๆ คนหนึ่งเท่านั้น

(สร้างตนเอง โดย ไชยวัฒน์)

๑. ผู้ที่ประสบความสำเร็จมักจะไม่มีวรอโอกาส แต่พยายามหาทางสร้างโอกาส ในหลวงรัชกาลที่ ๕ ทรงสร้างโอกาสด้วยการ
ออกกฎหมายต่างๆ แล้วทรงเลิกทาส เมื่อได้โอกาสตามที่ทรงได้สร้างไว้ คนที่ทำอะไรไม่สำเร็จมักชอบเงือง่าราคาแพง จะทำ
อะไรก็ไม่กล้าตัดสินใจทำลงไป ดีแต่วางท่าหรือทำท่าวางจะทำเท่านั้น

๒. กล่าวกันว่า สูตรสู่ความสำเร็จนั้นมี ๒ ข้อ คือ

๒.๑ จงเริ่มต้น

๒.๒ ก้าวต่อไป

๓. ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะคิดฝัน (ในแง่สร้างสรรค์) แต่อย่าคิดอย่างเดียว คิดแล้วทำ ทำแล้วล้มเหลวไม่เป็นไร คิดใหม่ทำใหม่ ลอง
ทำจากเล็กๆ ไปก่อนแล้วขยายผล ไปเรื่อยๆ เช่น คิดอยากเป็นก๊กมือหนึ่งของโลก ก็ลองหัดหุงข้าวต้มไข่ให้เป็นเสียก่อน แล้ว
คิดและหัดทำอาหารอื่นๆ ต่อไป ถ้าคิดฝันอย่างเดียวโดยไม่ลงมือทำเลย ก็ไร้ค่า เสียเวลาเปล่า

ช่างยากเย็น เงินครก ยกขึ้นเขา เหนื่อยไม่เบา ฝ่าฝนทั้ง เล็กคังเข็ม

เมื่อออกแรง จนเหงื่อหยด ออกรสเค็ม ความเพียรเต็ม สำเร็จกิจ จิตจำนง

(ชมมวฑูโฒ ภิกขุ)

ฝรั่งยังทิ้ง

พระยาไมตรีวัชรกฤตย์ (พุ่ม บุนนาค) เป็นข้าราชการกระทรวงต่างประเทศ ตำแหน่งสุดท้ายเป็นอธิบดีกรมการเมือง รัชการ
เมื่ออายุ ๑๕ ปี เกษียณอายุเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ ขณะนั้นมีอายุ ๖๘ ปี รัชการมานานถึง ๕๔ ปี ส่วนอายุตัวยืนอยู่ถึง
๙๒ ปี

เจ้าคุณไมตรีฯ มีความรู้วิชาภาษาอังกฤษดีเป็นพิเศษ สำนักวนดี ไพราะ

ในสมัยนั้นที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศเป็นชาวต่างประเทศ แต่ถึงคราว

จะเขียนหนังสือสำคัญๆ ที่ต้องใช้สำนวนเพราะฝรั่ง เพื่อเหนี่ยวโน้มน้าวจิตใจในทางการทูตแล้ว ยังต้องให้เจ้าคุณไมตรีฯ แต่งให้อัครราชทูตอังกฤษคนหนึ่งคิดใจมาก ถึงกับมาหาและขอดูตัว จึงทราบว่ามีผู้เขียนหนังสือราชการภาษาอังกฤษนั้นเป็นคนไทย คือเจ้าคุณไมตรีฯ

หลวงวิจิตรวาทการเล่าว่า มีหนังสือราชการกระทรวงต่างประเทศส่งไปสำนักสันนิบาตชาติ เจ้าหน้าที่ชั้นสูงในสันนิบาตชาติพากันกล่าวขวัญว่า รัฐบาลสยามจ้างคนอังกฤษที่แต่งภาษาอังกฤษดีที่สุดไว้ใช้ แล้วเลยต้องการทราบว่า

คนอังกฤษที่จ้างไว้เป็นใคร เมื่อรู้ว่าผู้ร่างจดหมายเป็นคนไทย-เจ้าคุณไมตรีฯ

เขายังประหลาดใจ พร้อมกับแสดงอาการที่ไม่เชื่อถือนัก

เคล็ดสำคัญในการเรียนภาษาอังกฤษได้ดีเลิศนั้น ท่านเจ้าคุณเล่าว่า

ท่านเกิดความชำนาญด้วยการฝึกฝนตนเองทั้งสิ้น ปกติท่านชอบอ่านหนังสือพิมพ์ใหม่แห่งลอนดอน เป็นประจำตลอดชีวิต พอพบประโยคใดที่ไพเราะก็จดและจำไว้ ด้วยการเรียนวิธีนี้คิดต่อเรื่อยมาเป็นเวลาถึง ๔๐ ปี เวลากระทรวงต่างประเทศจะตอบขอบใจความช่วยเหลือ ที่ประเทศไทยได้รับจากประเทศต่างๆ พร้อมกันถึง ๒๐ ประเทศ เจ้าคุณไมตรีฯ ก็เขียนแสดงความขอบใจเขาได้ถึง ๒๐ อย่าง โดยไม่ซ้ำกันเลย ทั้งเป็นสำนวนไพเราะและทันสมัยด้วย

(บุคคลสำคัญของไทย โดย อรรถ อรรถวุฒิกร)

๑. ประวัติของท่านเจ้าคุณไมตรีฯ แสดงให้เห็นว่า ความเชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษของท่านไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยบังเอิญ แต่เกิดจากฝึกฝนด้วยตนเองเป็นเวลานานถึง ๔๐ ปี ตรงกับพุทธภายศ (๒๕/๓๐) ที่ว่า ปัญญาย่อมเกิดจากการประกอบความเพียร

๒. ผู้ที่จะเป็นนักปราชญ์ได้ ต้องมีคุณสมบัติที่เรียกว่า หัวใจนักปราชญ์

๔ ประการ คือ

๒.๑ สุตะ หมายถึง ได้พบเห็น ได้ยินหรือได้ฟัง สิ่งที่มีสาระน่ารู้มากมาย

๒.๒ จินตะ หมายถึง นำสิ่งที่พบเห็นหรือได้ยินมาพิจารณาหาเหตุผล

๒.๓ ปุจฉา หมายถึง เมื่อเกิดความสงสัยก็ถามท่านผู้รู้

๒.๔ ลิขิต หมายถึง บันทึกความรู้เอาไว้

แวนแก้ว

ข้าพเจ้าหลวงสมานวนกิจ (เจริญ สมานวนกิจ) เกิดเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม

พ.ศ. ๒๔๘๕ ที่อำเภอไชยบาดาล จ.ลพบุรี เป็นบุตรคนที่สองของนายเปีย นางแก้ว ดุ่มทอง

เมื่ออายุ ๗-๘ ปี บิดาฝากข้าพเจ้าไว้กับหลวงน้ำที่วัดข้างบ้าน เพื่อเรียน

หนังสือไทยกับหนังสือขอมและเลข หลวงน้ำสอนให้เป็นคนขยันหมั่นเพียร ชื่อสัตย์

ไม่คดโกงใคร กตัญญูกตเวทีต่อผู้มีคุณ รักชื่อเสียงเกียรติยศ นอกจากสอนหนังสือแล้ว ท่านยังสอนให้สวดมนต์ ต่อหนังสือสวดมนต์เวลาค่ำทุกวัน การท่องสวดมนต์มีประโยชน์มากแก่การเรียนในภษาหน้าของข้าพเจ้า

เรียนจนอายุ ๑๔-๑๕ ปี หลวงน้ำจึงพาไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ พักอยู่กับน้าชายอีกคนหนึ่งซึ่งรับราชการอยู่กรมศิลปากร

ท่านฝากให้เข้าเรียนในโรงเรียนสาขาของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน เรียนอยู่ ๑ ปี แล้วย้ายไปเรียนที่โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนอีก ๑ ปี ได้ชั้นมัธยม ๑ ตั้งใจว่าเรียนเพียงชั้นมัธยม ๓ ก็จะลาออกกลับบ้านไปสมัครเป็นเสมียนอำเภอ เพราะลุงเป็น

ปลัดอำเภออยู่ที่นั่น ได้เงินเดือนเพียง ๑๒ บาทก็พอใจ เพราะอายุมากถึง ๑๖-๑๗ ปีแล้ว ได้เพียง

ชั้นมัธยม ๑ ถึงเรียนต่อไปก็ไม่ทันเพื่อน

เริ่มชีวิตของข้าพเจ้าได้เปลี่ยนไปอย่างไม่นึกฝัน กล่าวคือ พระพุทธเจ้าหลวง

ได้เสด็จสวรรคต โรงเรียนได้พานักเรียนไปถวายบังคมพระบรมศพในพระบรมมหาราชวัง ข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปถวายบังคมด้วย จึงได้รับแจกแผ่นพระราชนิพนธ์คำโคลงของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ มา ๑ แผ่นมีข้อความดังนี้

ฝูงชนกำเนิดคล้าย คลึงกัน

ใหญ่ย่อมเพศผิวพรรณ แผลกบ้าง

ความรู้้อจเรียนทัน กันหมด

ยกแต่ชั่วดีกระด้าง อ่อนแก่ฤาไหว

ความรู้คู่เปรียบด้วยกำลัง กายเฮย

สุจริตคือเกราะบัง ศาสรพ้อง

ปัญญาประคองค้ำ อาวุธ

กมุสดีต่างโล่ห์ป้อง อาจแก่ลัวกลางสนาม

พระราชนิพนธ์นี้เป็นแว่นแก้วต้องเข้าไปสู่จิตใจของข้าพเจ้า ทำให้รู้สึกที่ข้าพเจ้าก็เป็นคนคนหนึ่ง มีมือมีเท้าและสติปัญญา เหมือนเพื่อนๆ ทั้งหลาย เสียเปรียบอยู่หน่อยที่ไปเกิดในชนบทห่างไกล แต่เมื่อมีโอกาสได้มาเรียนในกรุงเทพฯ แล้ว จะต้องเรียนทันเพื่อนให้ได้ พระราชนิพนธ์ที่ประทานไว้เป็นแรงดันอย่างดีที่สุด

ข้าพเจ้าเรียนหนังสือวัด ทองสวดมนต์เก่ง จำได้แม่นยำ ข้าพเจ้ามีภักย์กว่านักเรียนชาวกรุง แต่อ่อนภาษาอังกฤษอยู่มาก เพราะเพิ่งจะมาตั้งต้นเรียนเมื่ออายุ ๑๔-๑๕ ปี ข้าพเจ้าจะทำอย่างไรดี ขณะนั้นโรงเรียนกวดวิชาภาษาอังกฤษ ใกล้บ้านก็ไม่มี แต่ก็ไม่มีหมดหวัง ยังมีทางอยู่ ขณะนั้นหมอมะแม็กฟาร์แลนด์ หรือพระอาจารย์ทวยหาญ ท่านเรียบเรียงพจนานุกรม ขึ้น ๒ เล่ม เล่มหนึ่งแปลอังกฤษเป็นไทย อีกเล่มหนึ่งแปลไทยเป็นอังกฤษ ข้าพเจ้าขอเงินจากน้าชายไปซื้อมาทั้ง ๒ เล่ม ใช้เป็นอาจารย์บอกศัพท์ได้เป็นอย่างดี

หลวงน้าเคยสอนว่า เรียนอะไรก็ให้รู้ รู้แล้วเท่านั้นยังใช้ไม่ได้ ต้องจดต้องจำให้ได้ เท่านั้นยังไม่พอ ต้องทำให้ได้ด้วย จึงจะได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของการศึกษา

ข้าพเจ้าเปิดพจนานุกรม อ่านศัพท์แล้วจดลงสมุด จดแล้วก็จำได้ เพราะสมองมันเคยจำทองสวดมนต์ ก็มีสมาธินั่นเอง บทเรียนภาษาอังกฤษที่ครูให้อ่าน ให้แปล ถึงคราวทำ ข้าพเจ้าก็ทำได้ถูกต้องไม่ผิดเลย ครูประจำชั้นเห็นความสามารถ เลยเลื่อนชั้นให้ เรียน ๓ ปี ได้มัธยม ๖ แล้วไปสมัครเรียนโรงเรียนข้าราชการพลเรือนสระปทุม ๓ ปี ในแผนกชั้นตรีศึกษา และวนศาสตร์ควบกัน

พ.ศ. ๒๔๖๐ สอบชิงทุนของกระทรวงมหาดไทยได้ที่ ๑ ได้ทุนไปศึกษาวิชาป่าไม้ที่ประเทศพม่า ๒ ปี สำเร็จการศึกษาเมื่ออายุ ๒๓ ปี แล้วเข้ารับราชการในกรมป่าไม้ (อยู่ในราชการกรมป่าไม้ ๓๖ ปี ตำแหน่งสูงสุดได้เป็นอธิบดี)

พ.ศ. ๒๔๖๘ ถูกย้ายไปเป็นป่าไม้ทางภาคใต้ สมัยนั้นเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก รัฐบาลต้องคุ้ยข้าราชการออกไปมาก ของต่างๆ ราคาต่ำมาก

ต่อมาถูกย้ายไปอยู่ภาคอื่นเพราะไม่ยอมร่วมมือทุจริตกับผู้ใหญ่ในมณฑล จึงตรึงตรองถึงอนาคตมองไม่เห็นความก้าวหน้าในราชการเพราะเข้ากับเขาไม่ได้ โดยเหตุที่ไม่ดื่มสุรา ไม่เล่นการพนันซึ่งเป็นอบายมุข ไม่รับค่าน้ำร้อนน้ำชา พ่อค้าไม้ ก็ไม่ชอบ เพราะเขาผูกมัดไม่อยู่ เมื่อเป็นเช่นนี้ ไม่วันใดก็วันหนึ่งอาจถูกกล่าวโทษถึงกับออกจากราชการก็ได้ แล้วจะไปทำอะไรเลี้ยงบุตรภรรยา คิดเห็นว่าอาชีพทางเกษตรพอจะพึ่งพาเอาตัวรอดได้ แม้จะเปลืองพลังก็อาจยังมีที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยได้ ไม่ถึงกับสิ้นไร้ไม้ตอก ไม่มีสิ่งใดคิดเวียนเสียทีเดียว

ขณะนั้นไม่มีโรงเรียนเกษตร แต่มีฟาร์มของ ม.จ.สิทธิพร กฤษดากร พอจะเป็นแบบอย่างได้ จึงเดินทางไปเฝ้าพระองค์ที่ฟาร์ม ทูลถามความรู้ ดูตัวอย่าง

การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ ได้รับความรู้แจ่มแจ้ง พระองค์ท่านรับสั่งว่าไม่ได้ทรงศึกษา ทางเกษตร แต่ทรงชอบมาก ทรงศึกษาจากตำราที่สั่งมาจากต่างประเทศแล้วทำตาม ชนิดที่เรียกว่า เรียนไปทำไป (Learning by Doing) ข้าพเจ้าเลื่อมใสมาก รับสั่ง

ตำราเกษตรมาเรียนเอง และเรียนทางไปรษณีย์จากสหรัฐอเมริกา แล้วรับวารสารจากต่างประเทศ

เมื่ออ่านตำราได้ความรู้กว้างขวาง บังเอิญมีผู้ต้องการขายสวนมะพร้าว

๑ แปลง และที่นา ๑ แปลง อยู่ใกล้ที่ทำการป่าไม้ ในราคาถูก จึงรับซื้อไว้ทำเป็นสถานีทดลองกสิกรรมส่วนตัว ได้ดัดแปลงสวนมะพร้าวให้เป็นมะพร้าวพันธุ์ดก ปลูกมะม่วง ทำนาข้าว ปลูกมะพร้าวบนคันนา เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ ทดลองอยู่ ๓-๔ ปี มีความรู้กว้างขวาง แล้วขยายที่แปลงใหม่เนื้อที่ ๒๐๐ ไร่ รวมทุนกับเพื่อน

ทำสวนมะพร้าว ทุเรียน มะม่วง มีเครื่องทุ่นแรงใช้ควบไปกับแรงวัวและควาย

เสร็จแล้วแบ่งกันคนละ ๑๐๐ ไร่ ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ภายหลังได้ยกที่สวน ๑๐๐ ไร่นี้ ให้กระทรวงเกษตรเพื่อทำเป็นสถานีทดลองเกษตร

พ.ศ. ๒๔๕๔ ถูกย้ายไปเป็นศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทำหน้าที่คณบดีคณะเกษตรศาสตร์ ปกครองนิสิต

๑๐๐๐ คน ใช้วิชาเกษตรที่ได้ทดลองมากกว่า ๓๐ ปี สอนนักศึกษา เช่น วิชาทำสวนมะพร้าว อนุรักษ์ ส้ม การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม เลี้ยงกบนา และเลี้ยงผึ้ง ทำความดีความชอบ ได้เลื่อนเงินเดือน ๕ ขั้น ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มงกุฎไทย และปริญญาดุษฎีบัณฑิต กิตติมศักดิ์ (คณะวนศาสตร์) ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการทำความดียอมไม่เสียแรงเปล่า ตรงกับหลักธรรมะ ทำดียอมได้ดี แต่ต้องอาศัยเวลาและอดทนต่อความทุกข์ยาก

ข้าพเจ้าทำหน้าที่คณบดีอยู่ ๕ ปี ออกรับบำนาญเมื่อปลาย พ.ศ. ๒๕๐๐

อายุ ๖๑ ปี

(ชวานาเคนมาร์คร่ำรวยขึ้นได้อย่างไร ของ สัมมาชีวิตปมุลนิตี

แปลและเรียบเรียงโดย ศ.หลวงสมานวนกิจ)

๑. ในการพูดจาต้องมุ่งประโยชน์ของผู้ฟังเป็นสำคัญ ดังพุทธภาษิต ที่ว่า

คำพูดตั้งพันถ้าไม่มีประโยชน์ก็ไร้ค่า สู้คำมีประโยชน์คำเดียวไม่ได้ พระราชนิพนธ์ ของในหลวงรัชกาลที่ ๕ แม้จะสั้น แต่ก็ลึกซึ้งกินใจ ทำให้หลวงสมานวนกิจมีความหวังและกำลังใจที่จะสู้ต่อไป

๒. ผู้ที่ผิดหวังหรือท้อถอย ขอให้ปลูกปลอบใจตนด้วยพุทธคำรัส (๒๐/๔๗๕) ที่ว่า

ท่านเอ๋ย! ท่านก็สามารถทำได้ ไยจึงมาดูหมิ่นตนเองเสีย

๓. การที่หลวงสมานวนกิจพิจารณาเห็นว่า อาชีพทางเกษตรพอจะพึ่งพาเอาตัวรอดได้ แล้วก็ลงมือศึกษาหาความรู้ จนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมาก ตรงกับหลักพุทธศาสนาที่ว่า ถ้ารู้ว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์แก่ตน ควรรีบลงมือทำสิ่งนั้นทีเดียว

๔. หลวงสมานวนกิจคงจะถือภาษิตของพระโศกตตเถระที่ว่า ไม่ได้แต่ชอบธรรมดีกว่า ถึงได้แต่ไม่ชอบธรรมจะมีดีอะไร จึงไม่ยอมร่วมมือทุจริต

กับผู้ใหญ่ในมณฑล

เขาก็ค้น เราก็ค้น คนทั้งนั้นนิ้วเท่ากัน ไซ้ผิดแผก วิจารณ์

เขาขยัน ฉันทเล่า ไม่เอาการ ก็เป็นการ อับอาย เสียชายเชิง

(บานเย็น ลืมสวัสดี)

ผู้พิชิตยุง

□ ยุงร้ายกว่าเสือ □ เป็นวลีที่เกิดขึ้นสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ผู้เป็นต้นตำรับของวลีนี้คือ หลวงพุงเวชศาสตร์ นายแพทย์ไทยคนแรกที่ได้รับปริญญามหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางสาธารณสุขชั้นเกียรตินิยมจากสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ยังได้รับ □ คุญแจทองคำ □ จากมหาวิทยาลัยจอห์น ฮอปส์กินส์ เป็นเกียรติประวัติอันงดงามแก่ชีวิตของตนเองและวงการแพทย์ไทย หลวงพุงฯ เป็นนายแพทย์ไทยคนแรกที่เกี่ยวข้องเรื่องยุงเป็นพิเศษ คนที่เคยฟังคำอธิบายเรื่องยุงจากปากหลวงพุงฯ เองแล้ว ก็จะกลัวยุงจนแทบจะต้องกางมุ้งกินข้าวทุกคืนทีเดียว ทำไมยุงจึงร้ายกว่าเสือ หลวงพุงฯ จะคลี่คลายคดีในมือให้ดูว่า ประชาชนถูกยุงกัดจึงป่วยเป็นมาลาเรียตายปีละ ๔-๕ หมื่นคน จากจำนวน ผู้ป่วยทั้งหมดประมาณ ๒.๕-๓ ล้านคนต่อปี พลเมืองที่เป็นกำลังของชาติต้องถูกทำลายอย่างย่อยยับทุกปี แต่นานปีทีหนึ่งจึงมีข่าวเสือกัดคนตาย ดังนั้นยุงจึงร้ายกว่าเสืออย่างชนิดที่เทียบกันไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นหลวงพุงฯ จึงตัดสินใจที่จะค้นคว้าและช่วยเหลือประชากรให้พ้นจากภัยของยุงอย่างเต็มที่

หลวงพุงฯ ได้ทำการผ่าตัดยุงวิชัยโรค ค้นคว้าหาแหล่งกำเนิดยุง ซอกซอน เข้าไปในป่าเพื่อตรวจพิสูจน์ไล่หนีจากชาวป่าชาวคอยที่ได้รับเชื้ออันมีพิษจากยุง เป็นเวลานานนับสิบๆ ปีที่เขาอมเหน็ดเหนื่อย อุทิศแม้ชีวิตของเขาให้แก่ยุง-ยุง และยุงเท่านั้น ภายหลังการผ่าตัดและแยก ยุงกันปล่อง ในเมืองไทยออกเป็นประเภทถึง

๓๔ ประเภท ก็ประสบความสำเร็จที่ อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช ได้ค้นพบยุง MINIMUS ซึ่งเป็นยุงประเภทสำคัญที่ก่อให้เกิดเชื้อไข้มาลาเรีย ทำลายชีวิตชาวไทยเป็นจำนวนหมื่นๆ ทุกปี การค้นคว้านี้ได้ช่วยชีวิตคนไทยนับหมื่น ผลการวิจัยของหลวงพุงฯ เป็นที่ยอมรับทั่วไป จึงถูกนำไปใช้เป็นตำราด้านการสาธารณสุข และเผยแพร่เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชาวเมืองร้อนทั่วโลก

คุณธรรมอันน่าประทับใจของหลวงพุงฯ อย่างหนึ่งคือ ขณะที่กำลังค้นคว้าเรื่องยุง ทางราชการได้ออกระเบียบใหม่ว่า นายแพทย์สาธารณสุขที่รับราชการอยู่ จะมีคลินิกและร้านขายยาส่วนตัวไม่ได้ แพทย์หลายรายได้ลาออกจากราชการ เพราะคลินิกและร้านขายยาได้ทำให้แพทย์ร่ำรวยเป็นเศรษฐีกันมากต่อมา

สมัยนั้นเป็นสมัยที่ผู้คนต้องใช้เงินซื้อชีวิตของตนเองไว้ ใครยากจนไม่มีเงินซื้อยาก็

มีหวังตายทุกคน หลวงพุงฯ ตัดสินใจเลิกร้านขายยาและคลินิกของตน ด้วยเหตุผลว่า □ ผมจะทำงานเพื่อสาธารณะ เพื่อช่วยชีวิตเพื่อนร่วมชาติที่ต้องล้มตายเพราะยุงทุกวัน ผมจะค้นคว้าต่อไปจนสำเร็จเพื่อเพื่อนร่วมชาติ เพราะผมต้องการอนาคต กลับเมื่อตายไปแล้ว □ หลวงพุงฯ ได้เสียสละความเป็นเศรษฐีเพื่อหาทางช่วยชีวิตเพื่อนร่วมชาติ นับเป็นบุคคลที่ควรสรรเสริญ เพราะถึงพร้อมด้วยความรู้และคุณธรรม

(๕๐ บุคคลสำคัญ โดย ไทยน้อย)

๑. การที่หลวงพุงฯ ตัดสินใจเลิกร้านขายยาและคลินิก ชวนให้ระลึกถึง

พุทธภาษิตที่ว่า นารังเกยการได้ยศ การได้ลาภ การเลี้ยงชีพ ด้วยการยอมลดคุณค่าของชีวิต หรือด้วยการประพฤติอธรรม

๒. สาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้คนกลัวตายคือ เคยทำชั่วไว้ จึงกลัวว่า ตายแล้ว

จะต้องไปรับผลแห่งความชั่วของตนในอบายภูมิ คนที่ไม่เคยทำชั่ว ย่อมไม่หวั่นเกรง ความตายที่จะมาถึง

๓. หลวงพุงฯ เป็นผู้รู้จักพอเพราะทราบความจริงว่า เมื่อตายแล้วทรัพย์สินนั้นก็ติดตามไปไม่ได้

ใฝ่รู้ยิ่งกว่าใฝ่รัก

มีนักวิชาการน้อยคน ที่โลกจะให้เกียรติยศยิ่งใหญ่ และนำความรู้ไปใช้เป็นประโยชน์แก่มนุษย์มากเท่าปาสเตอร์ ประเทศที่เจริญแล้วทั่วโลกมีสถานที่แห่งหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า Pasteur Institute เป็นสถานที่ทำการค้นคว้าทดลองตามหลักวิชาของปาสเตอร์ เมืองไทยเราก็มีสถานที่อันนี้ เดิมให้ชื่อว่า □ ปาตุรสภา □ คำว่า ปาตุระ ก็คือปาสเตอร์ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อให้ชัดเจนเป็น

สถานปาสเตอร์ ภายหลังเลิกใช้ชื่อปาสเตอร์ เอาพระนามสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีแห่งรัชกาลที่ ๕ มาใช้แทนเป็น
สถานเสาวภา

ปาสเตอร์เป็นชาวฝรั่งเศส เกิดเมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๖๕

เมื่อยังอยู่ในโรงเรียน ครูได้หมายเหตุดังในสมุดพกว่า เป็นเด็กอ่อนโยนที่สุด

ตัวเล็กที่สุด และมีหัวสอปลัดได้น้อยที่สุดในชั้นของข้าพเจ้า

คนเรากันยาก เราไม่สามารถจะเอาความเป็นไปในขณะที่เป็นเด็กมาวินิจฉัยว่า โตขึ้นจะเป็นอย่างไร มนุษย์มีการเปลี่ยนแปลง
ไปตามวัย และบางทีก็เปลี่ยนไปมากๆ

ปาสเตอร์เป็นลูกคนพอกหนึ่ง อยู่หัวเมือง พ่อส่งไปเข้าโรงเรียนที่ปารีส และอยู่ที่ปารีส ครั้งหนึ่งเขาป่วยและคิดถึงบ้าน เขา
เขียนจดหมายถึงบิดาว่า

ถ้าได้ดมกลิ่นหนังสือหนังสือ ก็จะสบายขึ้น

เขาตัดสินใจมาแต่เล็กแต่น้อยว่าจะศึกษาทางเคมี เขารักวิชานี้ บิดาก็ตามใจ เขาเรียนเลวจริงๆ เรียนเลวเป็นลำดับมาตั้งแต่ชั้น
ประถมจนถึงมหาวิทยาลัย

ไม่เคยได้คะแนนดี เพียงแต่ผ่านไปไ้เท่านั้น ในการศึกษาชั้นบัณฑิตเคมี

ในมหาวิทยาลัย ถึงจะสอบไม่ตก แต่ก็สอบได้อ่างเลวเต็มที่

การสอบผ่านอย่างหวุดหวิดนี้เอง ทำให้เขามีความเพียรมากขึ้น มีความพยายามอย่างแรงกล้าเมื่อศึกษาในชั้นดอกเตอร์ บิดาไม่ใช่
คนมั่งคั่ง อดสำหรับหา เงินมาให้ศึกษาจนสำเร็จชั้นบัณฑิตได้ก็ดีแล้ว มาถึงชั้นดอกเตอร์ต้องใช้เงินมากขึ้น เขาพยายามหารายได้

เพิ่มเติม ด้วยการสอนพิเศษให้นักศึกษาที่เข้าใหม่ ได้ค่าสอนพอ จุนเจือไป แต่ต้องใช้จ่ายอย่างระวัง บางวันเขาไม่ได้

รับประทานอาหารครบทุกมื้อ เขาเขียนเรื่องของเขาเองว่า ในบางวันเขาหิวมาก และปวดศีรษะด้วย คืออยู่อย่างหนึ่ง พอปวด
ศีรษะเข้า ความหิวก็หายไป

เขาทำความพยายามอย่างยิ่งยวดในการศึกษาชั้นดอกเตอร์ แทนที่จะทำวิทยานิพนธ์เรื่องเดียวเขาทำถึงสองเรื่อง เขาสอบชั้น
ดอกเตอร์ได้ดีเกินคาด

ถึงจนกระทั่งวันที่ที่สอบไล่ได้ ศาสตราจารย์คนหนึ่งได้เจาะจงเลือกเขาเป็นผู้ช่วยประจำห้องแยกธาตุ ในเอโคลอนอร์มัล ซึ่งเป็น
สถานศึกษาวิทยาศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งในเวลานั้น มีห้องแยกธาตุชั้นดีที่สุด

การได้ทำงานในห้องแยกธาตุที่ดีที่สุดนี้ เป็นการสร้างอนาคตให้แก่เขา เพราะเปิดทางให้เขาได้ทำการค้นคว้า ซึ่งเขาไม่สามารถจะ
หาทางอื่นได้ดีกว่า

เขาเริ่มทดลองเกี่ยวกับการทำเครื่องแก้ว ศาสตราจารย์ที่เป็นผู้บังคับบัญชาของเขา ก็เริ่มมองเห็นความยิ่งใหญ่ในภายหน้าของนัก
เคมีหนุ่มผู้นี้

เขาทำการค้นคว้าจนได้พบความรู้ใหม่ๆ หลายประการ พวกศาสตราจารย์ชั้นผู้ใหญ่เห็นความสามารถของเขามากขึ้น

ศาสตราจารย์ที่มีชื่อเสียงทางเคมีคนหนึ่ง ชื่อปุยเซต์ ได้เขียนไปยังกรรมการมหาวิทยาลัยสตราสบูร์กว่า เขาได้พบนักเคมีหนุ่ม

ซึ่งแน่ใจได้ว่าจะเป็นนักเคมีที่รุ่งโรจน์ในภายหน้า ถ้าเขาได้มีโอกาสอยู่ในมหาวิทยาลัยชั้นนอก เช่นมหาวิทยาลัยสตราสบูร์กแล้ว

เขาจะไปไกลทีเดียว

มหาวิทยาลัยสตราสบูร์กตกลงรับปาสเตอร์เข้าเป็นอาจารย์ พอเข้าไปอยู่ได้หน่อย ก็เกิดรักลูกสาวธิดาของมหาวิทยาลัย

นั่นเอง และก็ดำเนินการอย่างของไทยเราเรียกว่า เข้าตามตรอกออกตามประตู คือเมื่อรักลูกสาวเขา ก็ต้องผู้ขอต่อ พ่อแม่ของ

เขา แทนที่จะขอความรักจากหญิงสาวก่อน ปาสเตอร์เขียนไปถึงพ่อของ หญิงสาว บอกว่าตัวเขาเป็นลูกคนพอกหนึ่ง มี

น้องสาว ๓ คน แม่ตายไปแล้ว ครอบครัว ของเขาไม่มั่งคั่ง จะยกให้น้องสาวทั้งหมด ฉะนั้นตัวเขาจึงเป็นคนไม่มีสมบัติ

เขามีแต่อนามัยดี ความพอกเพียรพยายาม และฐานะอาจารย์ในมหาวิทยาลัยนี้ เพราะสละชีวิตเพื่อการค้นคว้าทางเคมี หวังว่าจะประสบความสำเร็จในภายหน้า

จึงขอแต่งงานกับลูกสาวอธิการบดี

อธิการบดีอาจจดหมายให้ลูกสาวดู ลูกสาวบอกว่า คนที่เขียนจดหมายชนิดนี้ เธอไม่แต่งงานด้วย อธิการบดีก็บอกไปยังปาสเตอร์

ปาสเตอร์ก็เขียนใหม่ คราวนี้เขียนถึงภริยาอธิการบดี คือมารดาของสตรีที่เขารัก ความว่า เขาเข้าใจว่ามาเดอมัวแซลมารี (คือลูกสาว) คงจะวินิจฉัยเขาด้วยการเห็นครั้งแรก เขาไม่มีอะไรในตัวที่จะดึงดูดใจของหญิงสาว แต่ทุกคนที่รู้จักเขาจะต้องชอบเขามารดาอาจจดหมายให้ลูกสาวดู ลูกสาวคงยืนยันว่า ไม่ต้องการแต่งงานกับคนชนิดนี้

คราวนี้เขาเขียนถึงตัวหญิงสาวเอง ความว่า อย่าวินิจฉัยตัวเขาเร็วเกินไป เพราะอาจจะเข้าใจผิด วินิจฉัยผิดได้ เวลาข้างหน้าจะแสดงให้เห็นว่า แม้เขาจะเป็น ผู้ชายโง่ๆ หรือขี้อาย หัวใจของเขาก็เต็มเปี่ยมไปด้วยความรัก

เป็นจดหมายที่เลวเต็มที่ สมควรแล้วที่ผู้หญิงเขาจะไม่รัก จดหมายทั้ง

๓ ฉบับไม่ได้มีความคมคายอะไรเลย แต่ก็เป็นการแสดงลักษณะของปาสเตอร์ ของนักวิทยาศาสตร์แท้ พุดไปอย่างตรงๆ ซื่อๆ มีแต่ความพยายาม ลงท้ายลูกสาว อธิการบดีก็ยอมแต่งงานด้วย ไม่ใช่เพราะว่าปาสเตอร์จะเขียนจดหมายคมคายไพเราะขึ้น ภายหลัง จดหมายก็คงเป็นจดหมายแบบนั้น แต่เขาก็ทำอย่าง

นักวิทยาศาสตร์ คือทำความพยายามไม่ลดละ พยายามไปจนกระทั่งหญิงสาว

เกิดความสงสาร และเห็นลักษณะเด่นชัด ๒ ประการในตัวเขา ประการที่หนึ่งคือ ความพยายาม ประการที่สอง คือ ความซื่อ ซึ่งเมื่อคิดไปถึงอนาคต การได้สามีที่ประกอบด้วยลักษณะสองประการนี้ ก็นับว่าดีมาก หญิงสาวจึงตกลงแต่งงานด้วย กำหนดแต่งงานในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๘๒ แยกหรือมาพร้อมเจ้าสาวและบิดามารดาของทั้งสองฝ่ายก็มา พระที่จะประกอบพิธีแต่งงานก็เตรียมพร้อม แต่เจ้าบ่าวไม่ปรากฏตัว พวกเพื่อนต้องเที่ยววิ่งตามหา ไปได้ตัวในห้องทดลองวิทยาศาสตร์ เขาไม่ลืมว่าถึงเวลาแต่งงานแล้ว แต่นักวิทยาศาสตร์ที่กำลังจะพบอะไรอยู่นั้น แม้จะไปแต่งงานก็ต้องรอให้พบสิ่งที่กำลังจะพบเสียก่อน

มารีเป็นภรรยาที่ดีของปาสเตอร์ แต่ไม่อาจจะกล่าวได้ว่า ปาสเตอร์เป็นสามีที่ดีของมารี เป็นความจริงอย่างที่กาลิเลโอกล่าว บุคคลไม่สามารถจะเป็นนักวิชาการ และเป็นสามีที่ดีในเวลาเดียวกัน มารีแลเห็นขึ้นทุกวันว่า ปาสเตอร์รักวิชามากกว่ารักเมีย เขาอยู่กับงานค้นคว้าเหมือนหนึ่งว่าเขาเป็นคนโสด เมื่อภริยาต่อว่า เขาก็บอกว่า เขาทำอย่างนั้นด้วยความรักภริยา ต้องการจะนำภริยาไปสู่ความมี

ชื่อเสียงด้วย

เมื่อทำงานไปมากๆ เข้า การค้นคว้าของปาสเตอร์ก็เปลี่ยนทางไป เขาแยกออกจากเคมีหันไปหาชีววิทยา ศาสตราจารย์ดูมาส์ ซึ่งปาสเตอร์รักและนับถือมาก มีหนังสือเตือนมาว่า ไม่อยากให้ค้นคว้าในทางนี้ เพราะเป็นเรื่องโง่ หนักหนาแน่นนอนได้ยาก เป็นเรื่องที่เถียงง่าย คำน่งาย พิสูจน์ยาก อาจารย์เห็นเป็นความลำบากที่จะเอาชื่อเสียงทางชีววิทยา

ปัญหาเรื่องชีวิตเป็นปัญหาซึ่งยากจะวิเคราะห์ในทางวิทยาศาสตร์ นักปราชญ์

เก่าๆ เชื่อว่าชีวิตอาจเกิดขึ้นได้จากสิ่งไม่มีชีวิต หรือสิ่งที่ตายไปแล้ว แต่การค้นคว้าของปาสเตอร์ยืนยันว่า ชีวิตเท่านั้นที่จะสามารถสร้างชีวิตขึ้นมาใหม่ ชีวิตจะเกิดจากสิ่งไม่มีชีวิตไม่ได้เลยเป็นอันขาด เราอาจพบซากสัตว์ที่ตายไป และมีหนอนขึ้นเต็มหนอนนั้นไม่ได้เกิดจากสัตว์ตาย แต่เกิดจากสิ่งมีชีวิตซึ่งยังหลงเหลืออยู่ในซากนั้น พวกนักปราชญ์เก่าๆ คัดค้านความเห็นของปาสเตอร์อย่างรุนแรง

โดยเฉพาะศาสตราจารย์บูเชต์ กับศาสตราจารย์โซลิต กลายเป็นสงครามปาก สงคราม

ปากกา

การได้เตียงทำทนายอยู่เรื่อยๆ ร้อนถึงบัณฑิตยสถานต้องตั้งคณะกรรมการขึ้นพิจารณา เรียกคูร์ณิมาซีแจงผลการทดลองต่อหน้า คณะกรรมการ คณะกรรมการ ได้พิจารณาอย่างละเอียด และลงมติว่า ความเห็นของปาสเตอร์เป็นฝ่ายถูกต้อง ชัยชนะของปาสเตอร์ในเรื่องนี้ เป็นการตั้งต้นใหม่แห่งวิชาชีววิทยา

สร้างชื่อเสียงเกียรติคุณแก่ปาสเตอร์ ถึงกับได้เป็นสมาชิกบัณฑิตยสถาน

ซึ่งเป็นการยกย่องคุณวิชาวาดอย่างสูงสุดในฝรั่งเศส

ต่อมาได้เกิดโรคขึ้นในตัวไหม ซึ่งเลี้ยงไว้สำหรับเอาไหมทำผ้าไหม ทำให้ตัวไหมตายมาก โดยเฉพาะในเมืองอาแลส์ ซึ่งเป็นแหล่งเลี้ยงไหมสำคัญที่สุดของฝรั่งเศส ถ้าไม่แก้ไขจะเป็นผลเสียหายร้ายแรงแก่ฝรั่งเศส เพราะผ้าไหมเป็นสินค้าสำคัญ รัฐบาลฝรั่งเศสมอบหน้าที่นี้แก่ปาสเตอร์ พอข่าวแพร่ออกไป ก็มีเสียงคัดค้านว่า ปาสเตอร์ไม่ใช่แพทย์ เป็นแต่นักเคมีจะรักษาโรคได้อย่างไร บางคนก็ว่า กว่าจะพบทางแก้ไข สินค้าไหมของฝรั่งเศสก็คงพินาศไปก่อน

เวลาล่วงไป ปาสเตอร์ก็ยังถูกประณามยิ่งขึ้น เพราะคนคอยมานานแล้ว ยังไม่เห็นปาสเตอร์แก้ไขอะไร เป็นแต่ตรวจและทดลองไปเรื่อยๆ สถิติการตายของตัวไหมเพิ่มขึ้นทุกเดือน พวกคนเลี้ยงไหมก็โกรธแค้น ปาสเตอร์จึงถูกตำ ถูกหมิ่นประมาทมากที่สุด ถ้าเป็นคนอื่นอาจจะหมดความพยายาม และขอให้รัฐบาลตั้งคนอื่นแทน แต่ปาสเตอร์ได้ใช้วิธีอย่างแรงกล้าคู่กันไปกับขันติ โรคนั้นชนิดนี้ ไม่เคยมีใครรู้หรือเข้าใจมาก่อน เป็นเรื่องที่ต้องคิดค้นใหม่ ทดลองใหม่ ไม่สามารถจะทำให้เห็นผลทันใจคน ในการทดลองค้นคว้านี้ เขาทำงานวันละ ๑๘ ชั่วโมง ตั้งแต่เช้า ๕.๐๐ น. นี่เป็นเรื่องวิริยะ คนก็รู้เหมือนกันว่า ปาสเตอร์ทำงานอย่างนี้ แต่แทนที่จะชมว่าดี กลับตำและประชดว่า กว่าจะได้ความรู้ ตัวไหมก็ตายไปทั่วประเทศฝรั่งเศส มีแต่เสียงประณามและเย้ยหยันทั่วไป ไม่มีใครเห็นใจ ไม่มีใครปลอบใจ ปาสเตอร์ต้องปลอบใจตัวเอง

ปาสเตอร์ต้องใช้ขันติแรงกล้าเท่าๆ กับวิริยะ เพราะนอกจากจะต้องอดทนต่อคำตำ คำประณาม คำประชดของคนที่ทั้งหลายแล้ว เคราะห์กรรมอันร้ายแรงได้เกิดขึ้นในครอบครัวของเขา ลูกของเขาได้เจ็บป่วยลงทั้ง ๓ คน และทั้ง ๓ คนถึงแก่ความตายอย่างไม่น่าเชื่อ เป็นเคราะห์กรรมที่ร้ายแรงเหลือเกิน เมื่อข่าวแพร่ออกไป แทนที่คนจะเห็นใจสงสาร บางคนกลับประชดว่า มัวรักษาลูกของตัวเอง ไม่เอาใจใส่กับงานที่รัฐบาลมอบหมายให้ จึงไม่ได้ผลอะไร บางคนบอกว่า แม้แต่ลูกของตัวเองยังรักษาไม่ได้ จะรักษาโรคไหมอย่างไรได้

แต่ในที่สุดปาสเตอร์ก็ได้พบตัวยารักษาโรคไหม เมื่อทดลองใช้ยา สถิติการตาย ของตัวไหมลดลงไปทันที โรคนั้นชนิดของไหม ก็ระงับลงในชั่วเวลาอันรวดเร็ว

และยิ่งกว่านั้น ไหมกลับให้ผลดียิ่งกว่าแต่ก่อน

คราวนี้พวกคนเลี้ยงไหมก็เห็นความดี จึงเรียกรักกันสร้างรูปปั้นของปาสเตอร์ตั้งไว้ที่เมืองอาแลส์ ปาสเตอร์ได้รับผลตอบแทนเพียงเท่านั้นเอง

ต่อมามีเรื่องใหม่ เหล้าองุ่นในประเทศฝรั่งเศสเกิดรสเปรี้ยว และเสียหายต่างๆ ไป เป็นเรื่องร้ายแรงกว่าเรื่องไหม เพราะเหล้าองุ่นเป็นหัวใจแห่งภาณูการในประเทศฝรั่งเศส รัฐบาลได้มอบหน้าที่ให้ปาสเตอร์อีก คราวนี้ไม่มีเสียงด่าเสียงหมิ่นประมาทเหมือนคราวก่อน เพราะคนเริ่มไว้ใจ การค้นคว้าครั้งนี้ใช้เวลาไม่นาน เพราะเป็นเรื่องที่เกิดมีเชื้อโรคคล้ายกับเรื่องไหม ปาสเตอร์ทดลองใช้ความร้อนอุ่นเหล้าองุ่นเพื่อฆ่าเชื้อโรค เมื่อความร้อนสูงก็ฆ่าเชื้อโรคได้แต่รสเหล้าไวน์เสียไป ความร้อนน้อยไม่ทำให้รสองุ่นเสีย แต่ฆ่าเชื้อโรคไม่ได้ จึงทดลองดูทุกองศาของความร้อน ในที่สุดพบว่า ความร้อน ๕๕ องศาเซลเซียส สามารถฆ่าเชื้อและไม่ทำให้รสเหล้าองุ่นเสียไป เมื่อแนะนำให้คนทำเหล้าองุ่นลองทำ ก็ได้ผลจริง

วิธีการนี้เรียกว่า Pasteurization หมายถึงการอุ่นด้วยความร้อน

๕๕ องศาเซลเซียส ซึ่งใช้ได้ตลอดไปถึงนมสดและอาหารบางอย่างที่บรรจุใส่กระป๋อง เป็นความรู้ที่ใช้กันทั่วโลก

คราวนี้เป็นชื่อเสียงอย่างแท้จริง มหาวิทยาลัยบอนน์ในประเทศเยอรมนีได้มอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ชั้นดอกเตอร์ทางแพทยศาสตร์ ปาสเตอร์ได้เข้าเฝ้าพระเจ้า นโปเลียนที่ ๓ และพระราชินี แต่ฐานะของเขายังคงยากจนอยู่อย่างเดิม เพราะในการทำ

ความสำเร็จยิ่งใหญ่สองประการนี้ ปาสเตอร์ไม่ได้รับผลตอบแทนอะไรเลย การคิดค้นในขั้นหลังที่สุด และได้ประโยชน์ที่สุด เป็นการค้นพบอันยิ่งใหญ่ คือการรักษาหรือป้องกันโรคด้วยเชื้อโรค เป็น

หลักการที่มีคนค้นพบมาก่อน ปาสเตอร์เกิด กล่าวคือ ใน พ.ศ. ๒๓๗๕ แพทย์อังกฤษชื่อ เอเดเวิร์ด เจนเนอร์ ได้ค้นพบวิธีป้องกันไข้ทรพิษ ความคิดนี้ ได้มาจากการสังเกตเห็นคนเลี้ยงโคเป็นฝี เพราะติดเชื้อจากหนองฝีโค เมื่อเป็นฝีแล้วก็ไม่ใช่ทรพิษเลย เอเดเวิร์ด เจนเนอร์ จึงเอาหนองจากฝีโคมาปลูกให้เป็นฝีขึ้นในตัวคน แล้วก็ได้ผลป้องกันไข้ทรพิษได้จริงๆ

ความคิดนี้ทำให้เกิดความคิดต่อไปว่า ก่อนที่จะเจ็บป่วย ถ้าเราเอาเชื้อโรคนั้นอย่างอ่อนๆ ฉีดหรือปลูกเข้าในตัวคน (หรือ สัตว์) ร่างกายก็จะสร้างภูมิต้านทานเพื่อต่อสู้ เชื้อโรคที่ฉีดหรือปลูกนั้น ไม่มากถึงกับจะเป็นอันตราย แต่ภูมิต้านทานที่ร่างกาย สร้างขึ้น จะช่วยป้องกันเชื้อโรคนั้นได้ นี่คือหลักการ [] ฉีดยาป้องกัน [] ที่ใช้กันแพร่หลายจนทุกวันนี้

ปาสเตอร์ได้ค้นคว้าหาหาแก้พิษงู พิษสุนัขบ้า และก็ได้สำเร็จ เรื่องสุนัขบ้า เป็นเรื่องที่ปาสเตอร์ต้องใช้ความพยายามอย่าง เหลือเกิน พยายามถึงขนาดยอมเสี่ยงชีวิตของเขาเอง โดยเอาสุนัขบ้ามา แล้วพยายามใช้หลอดแก้วดูดน้ำลายจากปากสุนัขบ้า มา ใช้ทดลองและทำด้วยา คนอื่นไม่กล้าทำให้ ปาสเตอร์ก็ทำด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นการเสี่ยงภัยร้ายแรง เมื่อทำด้วยาสำเร็จ ก็ทดลอง กับกระต่าย เชื่อว่าได้ผลดี

ต่อมามีเด็กคนหนึ่งถูกสุนัขบ้ากัด เริ่มมีอาการคลุ้มคลั่ง พ่อแม่นำตัวมาให้ปาสเตอร์ เป็นครั้งแรกที่ปาสเตอร์จะต้องทดลองยากับ มนุษย์จริงๆ เขาลังเลใจมาก แต่ลงท้ายก็ตัดสินใจยอมเสี่ยง เมื่อฉีดยาให้เด็กนั้นไปแล้ว คินนั้นปาสเตอร์นอนไม่หลับ ตลอด คิน แต่เด็กนั้นกลับสบาย โรคหาย การรักษาพิษสุนัขบ้าด้วยยา ซึ่งทำมาจาก น้ำลายของสุนัขบ้านั้นเอง เป็นผลสำเร็จ เช่นเดียวกับการรักษาพิษอื่นๆ ด้วยยา ซึ่งทำมาจากพิษนั้นเอง

เนื่องจากเหตุนี้ การเลี้ยงงู การทำยาจากเชื้อโรคหรือพิษงูพิษสัตว์ทั้งหลาย เรื่องสุนัขบ้า จึงเป็นงานของสถาบันอันหนึ่ง ซึ่ง ตั้งขึ้นทั่วโลกและเรียกว่า Pasteur Institute คือสถานปาสเตอร์ การให้ชื่ออย่างนี้ ก็เพื่อเป็นเกียรติ เป็นที่ระลึกของอัจฉริยบุรุษผู้ นี้

ความบากบั่นทำให้ปาสเตอร์ได้รับผลสำเร็จอันยิ่งใหญ่ทันตาเห็น เฮอร์มิตรา ชื่อเสียง การเลี้ยง การต้อนรับ เขาได้รับอย่าง เต็มที่ เวลาไปประชุมสภาการแพทย์ ที่ลอนดอน พออย่างเข้าสู่ห้องประชุม ผู้แทนนานาชาติก็ตบมือต้อนรับดังสนั่น ในวัน เกิดครบ ๑๐ ปีของปาสเตอร์ รัฐบาลฝรั่งเศสได้ประกาศให้เป็นวันหยุดงานทั่วประเทศ ประธานาธิบดีฝรั่งเศสยังไม่ได้รับ เกียรติอย่างนี้

แต่เฮอร์มิตรา เกียรติยศ หรือลาภผลใดๆ ไม่ทำความปลื้มใจให้ปาสเตอร์เท่ากับการสร้างตึกซึ่งให้ชื่อว่า [] สถานปาสเตอร์ [] และให้เครื่องมืออย่างดีที่สุด สำหรับให้เขาทำการค้นคว้าต่อไป ปาสเตอร์ถือว่าสิ่งนี้เป็นรางวัลอันสูงสุดในชีวิตของเขา เขาได้ใช้ ประโยชน์แห่งสถานที่นั้นจนถึงปลายชีวิต ปาสเตอร์ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๘ มีอายุ ๗๓ ปี (กุศโลบายสร้างความยิ่งใหญ่ โดย หลวงวิจิตรวาทการ)

๑. คนที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ส่วนมากเป็นคนใฝ่รู้ เช่น ปาสเตอร์มีว่ทำการทดลองทั้งที่ถึงกำหนดเวลาแต่งงาน ประธานาธิบดีลินคอล์นเคยลงทุนเดินเท้าไปไกลถึง ๑๔ ไมล์ เพียงเพื่อยืมหนังสือเล่มเดียว

๒. ในสมัยเด็ก การเรียนของปาสเตอร์แย่มาก ครูให้ความเห็นว่าเขามีโอกาส สอบผ่านน้อยที่สุดในชั้น แม้ในชั้นบัณฑิตเขาก็ ผ่านอย่างเลวเต็มที่ แต่ในชั้นดอกเตอร์ เขาพยายามอย่างหนักจึงได้ผลดีเกินคาด แสดงว่าปัญญาเป็นสิ่งที่สามารถอบรมให้เจริญ ได้

๓. เซอร์โจชัว เรโนลด์ กล่าวไว้ว่า ถ้าท่านมีปัญญาอย่างธรรมดา

การทำงานหนักจะทำให้ปัญญาของท่านเฉียบแหลมขึ้น ถ้าท่านเป็นคน

อับปัญญา การทำงานจะทำให้ท่านเกิดปัญญาคขึ้น

(สร้างตนเอง โดย ไชยวัฒน์)

๔. เมื่อครั้งเกิดโรคระบาดในตัวใหม่ ปาสเตอร์ต้องพบกับอุปสรรคหลายอย่าง เช่น ปัญหาทางวิชาการ เสียค่าจากชาวบ้าน และความตายของลูกทั้งสาม

แต่เขาไม่ย่อท้อ พยายามค้นคว้าทดลองต่อไป ในที่สุดก็พบกับความสำเร็จ

๕. หลวงวิจิตรวาทการกล่าวไว้อย่างน่าฟังว่า

ในกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยว ปลาขอมจะว่ายทวนน้ำเสมอ ปลาที่ลอย

ตามน้ำก็มีแต่ปลาตาย มนุษย์ต้องต่อสู้อุปสรรคเหมือนปลาที่ว่ายทวนน้ำ ผู้ที่ปล่อยโชคชะตาไปตามเหตุการณ์ ก็เหมือนคนที่ตายแล้ว

ว่าลอยขึ้นสูงได้ เพราะเหตุที่ต้านลม ถ้าหมดลม ว่าจะตก มนุษย์เราจะขึ้นสูงได้ ก็เพราะการต่อต้านอุปสรรค ชีวิตที่ไม่เคยประสบอุปสรรค จะหาความก้าวหน้าไม่ได้เลย

ถึงแม้จะไร้อะไร จะเสียไปหมดแล้ว อนาคตก็ยังอยู่ เวลาข้างหน้ายังเป็นของเรา ทำใหม่สร้างใหม่ ตั้งต้นชีวิตใหม่ สวรรค์ช่วยคนที่ช่วยตัวเอง

๖. การที่ปาสเตอร์พบยาแก้โรคตัวใหม่ท่ามกลางเสียงค่าของชาวบ้าน

ชวนให้ระลึกถึงพุทธภาษิตที่ว่า

คนโง่เขลามารประชุมกันตั้งพันคน พวกเขาไม่มีปัญญา ถึงจะพร่ำคร่ำครวญอยู่ตลอดร้อยปี ก็หาประโยชน์ไม่ คนมีปัญญา รู้เนื้อความแห่งภาษิต คนเดียวเท่านั้น ประเสริฐกว่า

๗. คนจำนวนมากในโลกนี้มีชีวิตอยู่ไปวันๆ อย่างที่เรียกว่า โดเพราะกินข้าว แต่เพราะเกิดนาน แต่ปาสเตอร์ไม่เป็นเช่นนั้น เขาได้ใช้ชีวิตนี้สร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติไว้มากมาย ชีวิตของเขาเป็นอุทาหรณ์อย่างดีของ

พุทธภาษิตที่ว่า

ช่างดอกไม้ ร้อยพวงมาลัยได้มากมาย จากกอกดอกไม้ก่องหนึ่ง ถันใด คนเราเกิดมาแล้ว ก็ควรใช้ชีวิตสร้างความดีงามให้มาก ถันนั้น

สมองแก้ว

ฟาราเดย์เป็นชาวอังกฤษ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๔ พ่อของเขาเป็นคนดีเล็กอยู่บ้านนอก เขาเป็นเด็กที่ขากจนอย่างมากคนหนึ่ง เขาได้เรียนหนังสือเพียงเล็กน้อย ก็ต้องเลิกเรียน การทำงานของพ่อได้ผลไม่พอกิน จึงหอบหิ้วกันเข้ามาหางานทำในลอนดอน ได้ที่อยู่อย่างน่าสังเวช มีอาหารเพียงขนมปังแห้ง แม้แต่เนยก็ไม่มีรับประทาน ขนมปังก้อนหนึ่งต้องรับประทานให้พอลถึง ๑ สัปดาห์ เพราะไม่มีทางที่จะหามาได้ อีก ตัวฟาราเดย์เอง เมื่อได้ขนมปังมา ก็ต้องตัดออกเป็น ๑๔ ชิ้น กินวันละ ๒ มี่มือละ ๑ ชิ้น กินมากกว่านั้นไม่ได้

ฟาราเดย์ต้องช่วยบิดาทำงานหนักมาแต่เล็กแต่น้อย เมื่ออายุครบ ๑๓ ปี จึงหางานให้ตัวเองได้ เขาได้งานในร้านขายหนังสือแห่งหนึ่ง เจ้าของร้านชื่อ ยอร์ช ริโบ ฟาราเดย์ได้ทำหน้าที่เป็นเด็กส่งหนังสือพิมพ์ งานส่งหนังสือพิมพ์ในเวลานั้นไม่เหมือนในเวลานี้ ในสมัยนั้น หนังสือพิมพ์หายากและแพงมาก และเป็นกระดาษ แผ่นเดียว อ่านประเดี๋ยวเดียวจบ ชาวบ้านในเวลานั้นไม่ได้ซื้อหนังสือพิมพ์อ่าน ต้องเช่าอ่านจากร้านขายหนังสือ หน้าที่ส่งหนังสือพิมพ์ของฟาราเดย์ก็คือ

เอาหนังสือพิมพ์จากร้านหนังสือไปส่งผู้เช่า รอและเร่งให้เขาอ่านจบเร็วๆ เพื่อขอหนังสือพิมพ์คืน เพราะจะต้องเอาไปให้บ้านอื่นอ่านต่อไป งานชนิดนี้จะได้ค่าจ้าง

อย่างมากก็เพียงซื้อขนมปังได้สัปดาห์ละก้อนเท่านั้น ครั้งหนึ่งถูกคนรับหนังสือพิมพ์

โกรธ ปิดประตูกระแทกหน้าจนเลือดไหล เขาไม่มีทางจะฟ้องร้องเรียกค่าทำขวัญ เพราะเป็นคนจน

นายฮอร์ช รีโบ เจ้าของร้านหนังสือพอใจการทำงานของฟาราเดย์ ฉะนั้น เมื่อเป็นเด็กส่งหนังสือพิมพ์ครบ ๑ ปีแล้ว ก็เลื่อนตำแหน่งหน้าที่ให้ฝึกหัดเย็บปกหนังสือ

การเย็บปกหนังสือในสมัยนั้น ทำกันอย่างประณีตสวยงามจริงๆ การใช้หนังหุ้มปก การเดินลายทองและลวดลาย และใช้วัสดุมีค่า แม้แต่ปกที่ติดชั้นใน บางทีก็ใช้แพร แทนที่จะเป็นกระดาษอย่างเวลานี้ หนังสือเป็นสมบัติอันมีค่าของคนในสมัยนั้น การที่ฟาราเดย์ได้ทำหน้าที่ฝึกหัดเย็บปกหนังสือนี้ เป็นความปีติยินดีของตนเอง และพ่อแม่ เพราะเขาจะได้วิชาที่เลี้ยงตัวได้ในภายหน้าที่เดียว

ฟาราเดย์ได้วิชาจริงๆ นอกจากวิชาเย็บปกหนังสือแล้ว เมื่อเวลาหยุดพักก็ได้อ่านข้อความในหนังสือด้วย เขาชอบอ่านเรื่องที่เป็นตำราเคมีและไฟฟ้า

ด้วยเงินเล็กน้อยที่เขาหาได้ เขาซื้อของบางอย่าง และทำการทดลองเท่าที่จะทำได้ แต่ก็ไม่ให้เสียงานในหน้าที่ของเขา เขาฝึกหัดได้เร็ว และทำได้เรียบร้อย เป็นที่พอใจของนายจ้างเสมอมา นายจ้างเกิดความเมตตากรุณาในความอดทนและการทำงานดีของเด็กคนนี้มีมาก

วันหนึ่ง ฟาราเดย์เห็นประกาศติดไว้ที่ถนนว่า มีอาจารย์คนหนึ่งชื่อเดคมุ จะปาฐกถาเรื่องปรัชญาธรรมชาติ ปาฐกถาในที่นี้หมายถึง Lecture คือการสอนนั่นเอง ผู้เข้าฟังการสอนต้องเสียเงินครั้งละ ๑ ชิลลิง ซึ่งเป็นอัตราที่แพงมาก แต่เป็นโอกาสเดียวสำหรับผู้ที่มีได้เข้าโรงเรียนจะศึกษาหาความรู้ได้ ฟาราเดย์อยากเข้าเรียนเหลือเกิน แต่เขาก็ขาดทั้งเงินและเวลา เขาโชคดียู่บ้างที่นายจ้างอนุญาตให้ไปฟังคำสอนได้ ส่วนค่าฟังคำสอนครั้งละ ๑ ชิลลิงนั้น พี่ชายของเขาซึ่งทำงานหนักหาเช้ากินค่ำเหมือนกัน อดสาหะออกให้

แม้ฟาราเดย์เข้าฟังคำสอนตามหลักสูตรจนครบถ้วน และมีพื้นฐานความรู้เบื้องต้นทางวิทยาศาสตร์อย่างดีที่สุดที่สามารถจะได้รับจากการเรียนพิเศษอย่างนั้น แต่เขาก็ไม่ละทิ้งการเย็บปกหนังสือ ซึ่งเขาทำได้อย่างข่งฝีมือนิดคนหนึ่ง ต่อมา มีร้านเย็บปกหนังสืออีกแห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ในลอนดอน เจ้าของร้านเป็นฝรั่งเศส ชื่อ

เคลดราอช ต้องการช่างเย็บปกฝีมือนิด ฟาราเดย์ได้ลาออกไปอยู่กับนายเคลดราอช ซึ่งได้ค่าจ้างดีขึ้น

ในไม่ช้าเขาก็เสียใจ เพราะนายจ้างใหม่ไม่มีเมตตาเหมือนนายจ้างเก่า กิริยาจากเขาบไม่เห็นใจลูกจ้าง เขาทนไม่ไหวเลยลาออกจะกลับไปหานายจ้างเก่าก็ไม่ได้เพราะมีคนแทนแล้ว เป็นเวลาขากลำบากที่สุดในชีวิตของเขา พ่อตายลงในเวลานั้น ตัวเองก็ไม่มีงานทำ เขาปรารถนาที่จะได้ทำงานทางวิทยาศาสตร์ แม้เป็นเพียงเด็กรับใช้ในห้องวิทยาศาสตร์ แต่ก็หาไม่ได้ ทั้งที่มีหนังสือสำคัญแสดงว่าได้ศึกษาวิทยาศาสตร์ โดยฟังคำสอนพิเศษจนครบถ้วน ก็ไม่มีใครต้องการคนที่มีการศึกษาเพียงนี้ แต่เขาก็พยายามหางานอันนี้เรื่อยไป

ครั้งหนึ่งมีการปาฐกถาพิเศษโดยเซอร์ฮัมฟรี เดวี นักวิทยาศาสตร์ผู้มี

ชื่อเสียงยิ่งใหญ่คนหนึ่งในเวลานั้น ฟาราเดย์เสียดลอดเข้าไปฟังจนได้ ฟังแล้วก็มาเขียนข้อความที่เซอร์ฮัมฟรีกล่าวในปาฐกถานั้น แต่ดันจนปลาย เขียนอย่างประณีตบรรจง แล้วเย็บปกอย่างสวยงาม ส่งไปให้เซอร์ฮัมฟรี พร้อมกับใบสมัครขอทำงานเป็นเด็กรับใช้ ในห้องทดลองวิทยาศาสตร์ของท่านผู้นี้

ปกหนังสือที่สวยงาม จูงใจให้เซอร์ฮัมฟรีเปิดดูข้อความข้างใน และก็ได้เห็นความแปลกประหลาดมหัศจรรย์อย่างไม่นึกฝัน วิชาเลขยังไม่เกิดในเวลานั้น แต่เด็กคนนี้สามารถเขียนข้อความในปาฐกถาของเซอร์ฮัมฟรีได้ละเอียดถูกต้อง เกือบทุกถ้อยคำแล้วก็ไม่ไขว่เรื่องธรรมดา เป็นเรื่องวิชาการอย่างสูง แสดงว่า

ผู้เขียนมีพื้นฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์ดีพอใช้ การจดจำไปเขียนได้เกือบทุกถ้อยคำ แสดงว่าเป็นมันสมองแก้ว เป็นเด็กพิเศษอย่างแท้จริง ถ้าเซอร์ฮัมฟรีไม่อุปการะเด็กชนิดนี้แล้ว จะไปอุปการะเด็กชนิดไหน

เซอร์ฮัมฟรีรับฟาราเดย์เป็นเด็กรับใช้ในห้องทดลองของตน มอบหน้าที่ให้ล้างขวด ล้างหลอดแก้ว ทำความสะอาดบนโต๊ะและพื้นห้อง เป็นหน้าที่ทางวิทยาศาสตร์อันแรกที่ฟาราเดย์ภูมิใจมาก เขาทำหน้าที่อย่างดีเป็นที่พอใจของเซอร์ฮัมฟรี โดยไม่พยายามแสดงตัวว่ามีความรู้ทางวิทยาศาสตร์และขอทำงานที่สูงขึ้นไป ทำงานในหน้าที่อย่างดีที่สุด ปลอ่ยให้นายจ้างตัดสินเองว่า เขาควรจะได้งานดีกว่านี้หรือไม่ เซอร์ฮัมฟรีค่อยๆ เรียกใช้ทีละน้อย ให้หีบโน่นส่งนี่ เขาทำได้อีกต้อง ลงท้ายใช้ผสมเคมีที่งายๆ แล้วก็ใช้สูงขึ้นไปทุกที

ต่อมาไม่นาน เขาก็ได้เลื่อนฐานะมาเป็นลูกมือของเซอร์ฮัมฟรีโดยตรง เขาได้เรียนจริงๆ ที่ตรงนี้ ความใฝ่ฝันที่จะมีเครื่องทดลองอย่างดีและมีโอกาสทดลอง ก็มีแล้ว และได้ทำการทดลองภายใต้คำสั่งสอนและควบคุมโดยอาจารย์ชั้นเอกอย่างเซอร์ฮัมฟรี แม้จะได้เข้ามหาวิทยาลัย ก็ไม่แน่ว่าจะได้เรียนดีกว่าเป็นลูกมือเซอร์ฮัมฟรี เขาเรียน เขาจำ เขาขออนุญาตอ่านตำราในห้องสมุดของเซอร์ฮัมฟรี

วันหนึ่ง เซอร์ฮัมฟรีทำการทดลองอย่างหนึ่ง มีฟาราเดย์เป็นผู้ช่วยใกล้ชิด สิ่งที่ทดลองนั้นเกิดระเบิดขึ้นมา บาดเจ็บกันทั้งสองคน ฟาราเดย์เล็ดหายจากปลายนิ้วไปหนึ่งนิ้ว เซอร์ฮัมฟรีก็บาดเจ็บหลายแห่ง เป็นอันว่าฟาราเดย์ได้มีฐานะเป็นผู้ช่วยอย่างแท้จริงของเซอร์ฮัมฟรี

ต่อมา เซอร์ฮัมฟรีได้รับเชิญจากสถาบันการศึกษาหลายแห่งในยุโรป ให้ไปแสดงปาฐกถาในประเทศต่างๆ ในยุโรป เซอร์ฮัมฟรีได้พาฟาราเดย์ไปด้วย ฟาราเดย์ ได้เห็นสังคมชั้นสูงของยุโรป ได้เห็นปราสาทราชวังและพระราชวังของประเทศต่างๆ ได้เห็นสิ่งที่ไม่เคยเห็น ได้รู้จักสิ่งที่ไม่เคยรู้จัก เป็นการเปิดหูเปิดตาอย่างแท้จริง

แม้จะได้รับความรื่นรมย์ แต่ความขมขื่นก็มีมาก เพราะเลดีฮัมฟรี ภริยาของเซอร์ฮัมฟรีได้เดินทางไปด้วย เลดีฮัมฟรีไม่อาจลืมได้ว่า ฟาราเดย์เป็นเด็กยากจน มาอยู่กับสามีตนในฐานะเด็กรับใช้ ในการเลี้ยงต้อนรับ เลดีฮัมฟรีพยายามกีดกันไม่ให้ฟาราเดย์นั่งร่วมโต๊ะกับสามี ถ้ารู้ล่วงหน้าก็จะบอกเจ้าภาพว่า ฟาราเดย์เป็นเด็กรับใช้ ไม่ต้องเชิญให้รับประทานร่วมโต๊ะกับสามี เป็นเหตุให้วิวาทกับสามีเรื่อยมา เพราะเซอร์ฮัมฟรีมักแนะนำว่า ฟาราเดย์เป็นผู้ช่วย เป็นสมองแก้ว เซอร์ฮัมฟรีเคยพูดถึงกับว่า สิ่งทั้งหลายที่ตนค้นพบ ยังไม่มีค่าเท่ากับได้ค้นพบสมองแก้วนี้เลย แต่เลดีฮัมฟรีพยายามแสดงอยู่ตลอดเวลาว่า ฟาราเดย์เป็นแต่เด็กรับใช้ของสามี

ประสบการณ์อันขมขื่นที่ได้รับ ทำให้ฟาราเดย์เกลียดชังยศศักดิ์ฐานันดร ภายหลังเมื่อรุ่งโรจน์ถึงที่สุดแล้ว ก็ไม่ยอมรับฐานันดรใดๆ ขอเป็นฟาราเดย์คนเดิมอยู่เสมอ

เมื่อกลับจากยุโรป ฟาราเดย์ได้งานใหม่ เป็นงานในห้องวิทยาศาสตร์ของราชบัณฑิตยสถานของอังกฤษเอง นับเป็นสวรรค์สำหรับฟาราเดย์ ที่นั่นเป็นโรงเรียนสอนวิทยาศาสตร์ เป็นที่แสดงปาฐกถาทางวิชาการแก่ประชาชน เป็นที่ประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ของพวกนักปราชญ์ ฟาราเดย์ได้พยายามทำงาน และหาความรู้ด้วยวิริยะอุตสาหะ เขามีรายได้เพียงสัปดาห์ละ ๓๐ ชิลลิง ซึ่งน้อยเต็มที แต่ก็พอสำหรับเขา เขาพยายามทำให้ก้าวหน้าทางความรู้มากกว่าอย่างอื่น ห้าปี สิบปีล่วงไป เขาปลอ่ยให้มันล่องไปในการศึกษาค้นคว้า พยายามทำงานในหน้าที่ให้ดีที่สุด เขาถือสุภาษิตว่า [] พยายามต่อสู้เพื่อผลสำเร็จ โดยไม่ต้องคิดว่าบรรลุผลสำเร็จแล้วหรือยัง[]

ในที่สุดเขาได้รับอนุญาตจากราชบัณฑิตยสถาน ให้ออกแสดงปาฐกถาได้เอง นี่เป็นประกาศนียบัตรสูงสุดทางวิชาการ ที่จะพึงหาได้ในประเทศอังกฤษ ไม่มีปริญญาอะไรจะสูงเท่า เป็นความหวังขั้นสูงสุดที่เขาใฝ่ฝันมาช้านาน นกน้อยที่ค่อยๆ ทำรังบัดนี้ได้รังใหญ่เป็นที่พอใจ เพราะภายหลังที่เขาได้ออกแสดงปาฐกถาแล้ว ฟาราเดย์ก็ได้รับการรับรองจากปราชญ์ทั้งหลายว่าเป็นปราชญ์คนหนึ่ง

มาถึงตอนนี้เขาจึงได้แต่งงานกับ ซารา บาร์นาร์ด สตรีที่เขาพึงใจ เมื่อแต่งงานแล้ว เขาก็ไม่ละทิ้งวิชาการ และดำเนินชีวิตอย่างสงบเสงี่ยม ต่อมา ภริยาของเขาก็มีนิสัยสงบเสงี่ยมเกือบอมรอมริบเช่นกัน นกน้อยทั้งคู่ได้ช่วยกันสร้างรังด้วยความระมัดระวัง เขาเป็นคู่สร้างคู่สม อยู่ด้วยกันมาจนกระทั่งแก่เฒ่า

การค้นคว้าของฟาราเดย์มักไปในทางเคมีและไฟฟ้า และได้รับความเชื่อถือยิ่งขึ้นทุกที เวลาที่มีกรณีพิพาทในศาล ถ้าต้องใช้ความรู้ทางเคมีและไฟฟ้าประกอบการวินิจฉัย ศาลก็จะเรียกฟาราเดย์ไปให้การในฐานะผู้เชี่ยวชาญ เมื่อเขาอายุ ๓๖ ปี มหาวิทยาลัยลอนดอนได้เสนอแต่งตั้งให้เขาเป็นอาจารย์เคมีประจำมหาวิทยาลัย เขาไม่ยอมรับเพราะต้องการเป็นนักศึกษา มากกว่าเป็นครูอาจารย์ ห้องวิทยาศาสตร์ของราชบัณฑิตยสถานเป็นทิพย์วิมาน ที่เขาไม่ประสงค์จะจากไปไหน

ฟาราเดย์ประสบปัญหาอันยากที่สุดในชีวิตของเขา เมื่อเขาเป็นหนึ่งในคณะกรรมการพิจารณาความปลอดภัยของตะเกียงที่กรรมกรในเหมืองถ่านหินใช้ ฟาราเดย์พบว่า ตะเกียงซึ่งเซอร์ฮัมฟรีย์เป็นผู้สร้างนั้น ยังไม่ปลอดภัยจริง มีบางสิ่ง จะต้องแก้ไข เขาต้องเลือกเอาระหว่างบุญคุณของเซอร์ฮัมฟรีย์ กับความปลอดภัยของกรรมกร เขาจำต้องเลือกเอาประการหลัง เป็นอันว่าตะเกียงต้องแก้ไขตามความเห็นของฟาราเดย์ นี่เป็นเรื่องที่เซอร์ฮัมฟรีย์ไม่สามารถจะให้อภัยแก่ฟาราเดย์ได้ เวลาที่ฟาราเดย์ได้รับเลือกเป็นสมาชิกราชบัณฑิตยสถาน มีคะแนนคัดค้านอยู่เพียงเดียว คือเซอร์ฮัมฟรีย์ สิ่งนี้ทำความเสื่อมเสียแก่เซอร์ฮัมฟรีย์เอง แต่เป็นเรื่องที่ฟาราเดย์เสียใจอยู่ตลอดมา

การค้นพบที่ยิ่งใหญ่ของฟาราเดย์คือ การค้นพบหลักการเหนี่ยวนำ แม่เหล็กไฟฟ้า หลักการนี้ถูกพัฒนามาสร้างเป็นมอเตอร์ ซึ่งทำให้มนุษย์มีอำนาจนำไฟฟ้ามาใช้ทำงานได้สารพัด ทั้งในโรงงานอุตสาหกรรมและในบ้านเรือน เป็นการค้นพบที่อำนวยคุณประโยชน์แก่มนุษย์อย่างมหาศาล เพื่อเป็นเกียรติและรำลึกถึงฟาราเดย์ ชื่อของเขาได้ถูกนำมาใช้เป็นหน่วยวัดความจุไฟฟ้า เรียกว่า ฟารัด (Farad) นอกจากนี้เขายังได้พยายามค้นคว้าหาทางนำไฟฟ้ามาใช้เป็นแสงสว่าง แต่ถึงแก่กรรมเสียก่อนที่จะประสบผลสำเร็จ เอดิสัน นักค้นคว้าชาวอเมริกันได้นำหลักการของฟาราเดย์ไปค้นคว้าต่อและประสบผลสำเร็จในการทำแสงไฟฟ้าให้ส่องสว่างทั่วโลกตราบเท่าทุกวันนี้

ฟาราเดย์ยังคงเป็นฟาราเดย์คนเดิมอยู่เสมอ ไม่ยอมรับฐานันดรอันใดที่รัฐบาลเสนอให้ เมื่อเขามีอายุได้ ๖๖ ปี มีผู้เสนอให้เขาเป็นนายกราชบัณฑิตยสถาน

เขาก็ปฏิเสธ เขาพอใจเป็นสมาชิกธรรมดาคนหนึ่ง ทำที่หรือการแต่งกายไม่แสดงความยิ่งใหญ่ หรือความสำคัญประการใดเลย ครั้งหนึ่ง มีนักวิทยาศาสตร์หนุ่มคนหนึ่ง เข้ามาในห้องวิทยาศาสตร์ของราชบัณฑิตยสถาน มาพบฟาราเดย์ ก็ถามว่า

น: ท่านอยู่ที่นี้มานานแล้วหรือ

ฟ: อยู่มาหลายปีแล้ว

น: เป็นคนรับใช้ในห้องวิทยาศาสตร์หรือ

ฟ: ถูกแล้ว

น: ได้เงินเดือนดีหรือ

ฟ: ก็พอเลี้ยงชีพไปได้

น: ท่านชื่อไร

ฟ: ไมเคิล ฟาราเดย์

นักวิทยาศาสตร์หนุ่มคนนั้นเกือบจะต้องฆ่าตัวตาย

ในบั้นปลายของชีวิต เมื่ออายุ ๙๐ ปี ล่วงแล้ว เขาชอบนั่งเคียงข้างภริยา ซึ่งอยู่ด้วยกันมาเกือบ ๔๐ ปี มองดูดวงอาทิตย์

เขาบอกว่า การดูพระอาทิตย์ตก

นั้น ให้ความคิดอันลึกซึ้งหลายประการ เขามองดูอยู่ได้ไม่นาน ก็ตกหล่นไป

ตามดวงอาทิตย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐ อายุได้ ๙๖ ปี ทั้งผลงานอันยิ่งใหญ่ไว้ให้แก่มนุษยชาติ

(กุศโลบายสร้างความยิ่งใหญ่ โดย หลวงวิจิตรวาทการ)

๑. คนที่เกิดมาในโลกนี้ บางคนรวย บางคนจน บางคนโง่ บางคนฉลาด เพราะกรรมเก่าที่สั่งสมมาต่างกัน คนเราเลือกเกิดไม่ได้ก็จริง แต่สามารถเลือกทำกรรมดีเพื่อยกฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ลูกคนจนที่สร้างตัวเป็นเศรษฐีมีตัวอย่างให้เห็นทั่วไป การที่ฟาราเดย์เกิดมาในตระกูลยากจนจัดเป็นผลของกรรมเก่า คือไม่ให้ทาน แต่เขาขยันให้พ้นจากความยากจนได้ด้วยกรรมดีในปัจจุบัน แสดงว่ากรรมปัจจุบันสามารถลบล้างผลของกรรมเก่าได้

๒. พุทธศาสนากล่าวว่ากรรมหรือความประพฤติมีความสำคัญกว่าชาติกำเนิด ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสกับพราหมณ์ผู้หนึ่งว่าอย่าถามถึงชาติกำเนิด จงถามถึงความประพฤติ

๓. ฟาราเดย์ได้มีโอกาสคบหากับเซอร์ฮัมฟรีย์ ได้รับความรู้และสิ่งที่ล้ำมามากมาย เป็นจุดเปลี่ยนแปลงสำคัญที่สุด และเป็นโชคลากอันมหัศจรรย์ของชีวิต ดังนั้น พุทธศาสนาก็ถือว่า การคบบัณฑิตเป็นมงคลอันอุดม เพราะเมื่อคบคนที่ดีกว่า ตัวเองก็ดีขึ้นมาในทันที

๔. เวลาเป็นสิ่งที่ล้ำค่า อย่าให้ผ่านไปเปล่า แต่จะวันจะน้อยหรือมากให้ได้อะไรบ้าง ฟาราเดย์รู้จักคุณค่าของเวลาดี เมื่อครั้งเป็นเด็กฝึกงานในร้านหนังสือ เขาใช้เวลาพักอ่านตำราหรือทำการทดลองเท่าที่จะทำได้ ไม่ปล่อยให้เวลาผ่านไปเปล่า ครั้งหนึ่ง เขาเขียนจดหมายถึงเพื่อนผู้หนึ่งว่า เวลาเท่านั้นเป็นสิ่งที่มีค่าอันประเสริฐ หากฉันสามารถซื้อเวลาที่พวกคนหนุ่มๆ ของเรายปล่อยให้หมดเปลืองไปเปล่าคนละหลายๆ ได้ ฉันจะรับซื้อไว้ให้หมดทีเดียว

(สร้างตนเอง โดย ไชยวัฒน์)

๕. การดูหมิ่นดูแคลนคนอื่นเป็นสิ่งที่สุภาพชนไม่พึงกระทำ เพราะหลัก

ความจริงมีอยู่ว่า การกคคนอื่นให้ต่ำเพื่อหวังให้ตนสูงเด่น กลับเป็นการทำตนให้ต่ำลง

การยกย่องให้เกียรติคนอื่น แทนที่จะทำให้เสียเกียรติ กลับเป็นเกียรติแก่ตนเอง

ฟาราเดย์เป็นคนที่ไม่ลืมหิว ถึงจะเป็นใหญ่เป็นโตขึ้นมาก็มีความถ่อมตน นับว่ามีกิเลสที่เรียกว่า มานะ (ความถือตัว)เบาบาง

๖. หลวงวิจิตรวาทการได้กล่าวไว้อย่างน่าฟังว่า

ฐานะอันต่ำต้อยมาแต่กำเนิด ไม่ใช่ความผิดของเรา เพราะเราเลือก

ที่เกิดเองไม่ได้ ความยากจนไม่ใช่อาชญากรรม ไม่ใช่ความชั่วร้าย การที่ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนน้อยกว่าคนอื่น ถ้าเป็นเรื่องของโอกาสจริง ๆ

แล้ว ก็ไม่ใช่ความผิดของเราเหมือนกัน เรื่องเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องที่เราควรอับอาย แต่เรื่องที่เราควรอับอายนั้น คือเรื่องที่เราไม่ได้ทำความพยายามอย่างที่ควรทำ

เกิดเป็นคน ยากจน แต่หนหลัง ยังมีหวัง ถ้าหมั่นเรียน เพียรฝึกฝน

มีวิชา หาทรัพย์ได้ ไม่อับจน เกิดเป็นคน ถึงจนเงิน อย่างใจ

(ชมมวฑูโต ภิกขุ)

สร้างฝันให้เป็นจริง

อัจฉริยบุคคลเชื่อว่าจะมีพรสวรรค์มาแต่กำเนิด แต่เขาสร้างมันขึ้นมาเอง

อย่างเช่น อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ นักวิทยาศาสตร์ชื่อดังของโลก ตอนเด็กๆ เรียนแย่มาก แต่เขาก็พยายามจนพบความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ โทมัส เอดิสัน นักประดิษฐ์ที่มีผลงาน มากมาย ตอนเด็กๆ ถูกไล่ออกจากโรงเรียนชั้นประถม เพราะเรียนไม่เอาไหน

แต่ด้วยความอดสาหะ เขาจริงเอาจัง เขาสามารถยืนอย่างผู้พิชิต ทำประโยชน์แก่มนุษย์อย่างใหญ่หลวง

เช่นเดียวกับ เซเรน่า ยัง ซึ่งพิการมาแต่เด็กๆ แต่เมื่อเธออายุ ๑๔ ปี ได้บรรลุถึงความใฝ่ฝันของเธอ โดยได้เป็นศัลยแพทย์ ผ่าตัดคนพิการ

□ ตลอดเวลาผู้คนมักบอกกับดิฉันว่า จงเลิกคิดเลิกใฝ่ฝันเสียทีเถิด แต่ดิฉันก็ไม่เคยล้มเลิกความตั้งใจ □ เธอเล่าด้วยน้ำเสียงหนักแน่น แผงไว้ด้วยความอึดใจ

□ ดิฉันมาสหรัฐอเมริกาจากใต้ห้วยบ้านเกิดโดยใช้มือคลานมา ทุกวันนี้ดิฉันสามารถใช้ขาพุงร่างยืนขึ้นได้ และเดินโดยใช้ไม้ค้ำ สามารถขึ้นผ้าตัดได้เป็นเวลาติดต่อกันถึง ๑๔ ชม. โดยพึงกับโต๊ะผ้าตัด

ดิฉันประสบความสำเร็จ ดิฉันเป็นสตรีที่มีความสุข □ เซเรน่า ยัง กล่าวด้วยดวงตาเป็นประกาย

เซเรน่า ยัง สาวชาวจีนใต้ห้วยคนนี้ เป็นโรคโปลิโอมาตั้งแต่อายุ ๒ ขวบ ทำให้เธอเป็นอัมพาตตั้งแต่ลาลองไป แต่ต่อมาเธอก็ค่อยๆ ใช้มือได้ แต่เธอ

ไม่สามารถใช้ได้เลย

เมื่อเซเรน่าอายุ ๔ ขวบ ครอบครัวเธอได้อพยพมาอยู่ที่สหรัฐฯ จุดประสงค์

เพื่อนำเธอมารักษา เพราะที่นั่นวิทยาการทางแพทย์เจริญก้าวหน้ากว่าใต้ห้วย

□ ดิฉันได้รับการผ่าตัดถึง ๔ ครั้ง ผ่าตัดเปลี่ยนกล้ามเนื้อ รักษาหัวเข่า เท้าและตาตุ่ม □ เธอเล่า □ เพราะการผ่าตัดเหล่านี้เอง ทำให้ดิฉันก้าวต่อไป ดิฉัน

เริ่มต้นคิดที่จะเป็นศัลยแพทย์ผ่าตัดคนพิการ ซึ่งจะช่วยให้ดิฉันช่วยเหลือๆ คนพิการเหมือนดิฉัน □

□ ดิฉันประจักษ์แจ้งว่า การจะทำให้ความฝันนี้เป็นจริงได้นั้น ทำได้ทีละน้อย และต้องใช้เวลานาน หนทางข้างหน้ามีแต่อุปสรรคมากมาย □ เซเรน่า ถอดหัวใจออกมาพูด แต่บ่งบอกถึงหัวใจอันแน่วแน่

เซเรน่า ยัง เริ่มต้นสร้างความใฝ่ฝันของเธอให้เป็นจริงขึ้นมา โดยเธอได้เข้าโรงเรียนสำหรับคนพิการ แต่พอเธอเรียนถึงชั้น ๗ เธอก็ย้ายมาโรงเรียนไฮสคูลธรรมดา ซึ่งโรงเรียนนั้นมีเพียงเธอคนเดียวที่เป็นโปลิโอ และพิการ

□ เรียนอยู่โรงเรียนนั้น ล้วนแต่เผชิญกับความวิฤต พวกนักเรียนจะขี้มาขี้ดิฉัน และมองดูดิฉันเหมือนกับคนประหลาด แต่ดิฉันก็ค่อยๆ สงบใจ พยายามทำใจไม่คำนึงถึง และยอมรับว่าตัวเองเป็นคนที่ทำร่างกายไม่สมบูรณ์ แต่ก็ไม่ใช่ประสิทธิภาพ □

เซเรน่าทบทวนความหลังอันขมขื่น

ภายหลังจากเรียนจบมัธยมแล้ว เธอก็เข้ามหาวิทยาลัยทำปริญญาทางชีววิทยา จากนั้นก็เรียนแพทย์ต่อ สำเร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ แล้วเธอก็เริ่มเป็นศัลยแพทย์ผ่าตัดคนพิการ

□ ภายหลังจากที่ดิฉันได้ขึ้นโบสถ์ ซึ่งได้เล่ารายละเอียดถึงความพิการของดิฉัน เมื่อดิฉันถูกเรียกสัมภาษณ์ กรรมการสัมภาษณ์มองดิฉันจนตาค้างอย่างไม่แน่ใจ

ดิฉันบอกกรรมการว่า ดิฉันสามารถยืนได้ และไม้ค้ำสามารถทำให้ดิฉันไปได้ทุกหนทุกแห่งดิฉันยังจำได้ดี ศัลยแพทย์คนหนึ่งได้บอกกับดิฉันว่า ควรจะเลิกล้มเลิกความคิดเป็นศัลยแพทย์เสียดีกว่า เธอบอกว่าดิฉันไม่สามารถจะเป็นแม่ได้ ซึ่งแม่ก็คล้ายๆ กับศัลยแพทย์ เพราะดิฉันไม่สามารถจะอุ้มเด็กได้ □

□ แต่คุณเชื่อไหมว่า □ เซเรน่า ยัง พูดด้วยรอยยิ้มที่ริมฝีปาก □ หมอคนนี้ทุกวันนี้เข้าประชุมทางแพทย์ด้วยกัน □

ปัจจุบันนี้เธอเป็นผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายบริการสมองผู้ใหญ่บาดเจ็บที่ศูนย์กลาง แพทย์ในแคลิฟอร์เนีย

เมื่อบรรดาคอนไซเห็นเธอครั้งแรก มักจะประหลาดใจจากที่เธอใช้ไม้ค้ำ เธอเล่า □ เขามักจะถามว่า ทำไมดิฉันถึงใช้ไม้ค้ำ ดิฉันก็จะตอบไปตามตรงว่า ดิฉันเป็นโปลิโอมาตั้งแต่เด็ก □ การบอกตรงๆ ก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น ไม่รังเกียจเธออย่างใด เธอสามารถทำหน้าที่ได้อย่างดีจนเป็นที่ต้องสื่อกันไปทั่วว่า หมอพิการก็มีฝีมือเยี่ยม ในการผ่าตัด

□ คนไข้ที่มีความเชื่อมั่นให้โอกาสแก่ดิฉัน มันเป็นโอกาสที่กาลครั้งหนึ่ง ดิฉันคิดว่าทำได้ และเดี๋ยวนี้ดิฉันก็ทำได้จริงๆ □ เสียงเซเรน่าอย่างหนักแน่น

คุณก็สามารถทำให้ความใฝ่ฝันของคุณเป็นจริงขึ้นมาได้เหมือนกัน ถ้าหากมีความมุ่งมั่นเช่นเดียวกับเซเรน่า ที่พิการมาแต่เด็ก ยังสามารถเป็นศัลยแพทย์ได้

(คอลัมน์ ภาพชีวิต โดย แรม น.ส.พ.ไทยรัฐ ๑๘ ก.พ.๒๕๓๓)

๑. พระพุทธเจ้าตรัสว่า การอยู่ในถิ่นที่อยู่อันเหมาะสมเป็นมงคล สำหรับเซเรน่า สหรัฐอเมริกาจัดเป็นที่อยู่อันเหมาะสม เพราะสร้างความเจริญให้กับร่างกายและชีวิตจิตใจของเธอ

๒. เซเรน่าพิการก็เพียงร่างกาย จิตใจไม่พิการ เธอมีใจเมตตากรุณา

เธอเรียนแพทย์ ไม่ใช่มุ่งหาเงินทอง แต่มุ่งช่วยผู้อื่นให้มีความสุข พ้นจากความทุกข์ เมื่อเรียนสำเร็จและสามารถช่วยผู้ป่วยได้ตั้งปรารถนา เธอจึงมีความสุขมาก

ชีวิตยัง ไม่ลับ ดับเพียงนี้ แรงยังมี จงสู้ ภาระเสือกกระสน

หากเจ็บปวด รวดร้าว จงเฝ้าทน ประจวบจน สมหวัง คังตั้งใจ

(ตำนานเก่า)

ชีพนี้ยังมีหวัง

เฮเลน เกลเลอร์ เป็นสตรีคนหนึ่งที่ได้รับการยกย่องจากพจนานุกรมชีวประวัติ ฉบับของ Chamber ว่า ได้บรรลุความสำเร็จอย่างดีเยี่ยมในทางเป็นนักเขียนและ

ผู้คงแก่เรียน หากสตรีผู้นี้เป็นเหมือนคนธรรมดาทั้งหลาย ก็ไม่น่าประหลาดอะไร

แต่เฮเลนเป็นสตรีที่มีเคราะห์กรรม เธอหูหนวกและตาบอด พิกลพิการตั้งแต่เด็ก เพิ่งสอนพูดเมื่ออายุ ๑๐ ขวบ ถึงกระนั้นเธอก็พยายามสร้างตนจนได้รับการยกย่อง ดังกล่าว

เฮเลน เกลเลอร์เป็นสตรีอเมริกัน เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๓ เวลาเกิดก็เป็นปกติ เหมือนเด็กทั้งหลาย ตาดี หูดี สมบูรณ์ทุกอย่าง แต่พออายุได้ ๑ ปี ๘ เดือน ก็ป่วย แพทย์บอกว่า มันสมองอักเสบทำให้ตาบอดหูหนวกไปทันที เวลาหูหนวกตาบอดนี้ยังพูดไม่ได้ ก็เลยพูดไม่ได้ไปด้วย

สภาพอย่างนี้น่าสงสารมาก เด็กซึ่งเคยแลเห็น เคยได้ยินมาก่อน พอกลับมา ไม่เห็น ไม่ได้ยินและไม่เข้าใจว่าเป็นด้วยเหตุไร ก็เข้าใจว่ามีใครแกล้ง จึงโกรธ ร้องอยู่เสมอ จนญาติโศสรวาย คล่าไปพบผ้าก็ฉีก พบของก็ขว้าง พ่อแม่ก็หมดหวัง ไม่รู้จะทำประการใด พอนานเข้า อาการโกรธจนญาติก็ค่อยคลายลง เพราะมีของที่พอจะเล่นได้อย่างหนึ่ง คือตุ๊กตา

พ่อแม่พอมีอันจะกิน แต่ไม่มีทางจะรักษา สำหรับหูหนวกนั้น เมื่อเอา

เครื่องฟังสำหรับคนหูหนวกมาใช้ ก็พอได้ยิน เศรษฐีที่มีคนเมตตาตามาก ถึงกับนาย

อาเล็กซานเดอร์ เกรแฮม เบล ผู้คิดประดิษฐ์เครื่องโทรศัพท์ มีความเมตตาทำเครื่องฟังให้ ซึ่งเชื่อว่าได้ยิน แต่ไม่มีทางที่จะรู้เรื่องกันเพราะยังพูดไม่ได้ และไม่เข้าใจ ภาษายพูด

นายเบลได้แนะนำบิดาของเฮเลนให้ร้องขอให้โรงเรียนคนตาบอด โรงเรียน คนตาบอดได้ส่งครูคนหนึ่งมาให้ ชื่อ นางสาว

อานน์ ชุลลิวัน เรียนสำเร็จจากโรงเรียน คนตาบอด พื้นเพเดิมเป็นคนยากจน บิดาชอบดื่มเหล้าและเมาอยู่เป็นอาจิม

มารดาตายด้วยวัณโรค ตัวเองตาบอด เล่าเรียนอย่างคนตาบอดเรื่อยมา พออายุ ๑๘ ปี แพทย์ลองทำการผ่าตัด โชคดี

เหลือเกิน นัยน์ตาเกิดมองเห็น เมื่อได้มาเป็นครูสอน เฮเลน อานน์อายุ ๒๐ ปี เฮเลนอายุ ๖ ปี ซึ่งนอกจากหูหนวกตาบอดแล้ว ยังเป็นใบ้ อีกด้วย

ผู้เชี่ยวชาญเองก็มองเห็นเป็นการยากเหลือเกินที่อานน์ ชุลลิวัน จะทำประโยชน์อันใดแก่เด็กคนนี้ก็ได้ เฮเลนชอบเล่นตุ๊กตา

อานน์เอาตุ๊กตาใส่มือให้ แล้วก็เอานิ้วมือเขียน Doll (แปลว่า ตุ๊กตา) ลงในฝ่ามือของเฮเลนเป็นตัวๆ ทำไปอย่างนี้ ช้านาน

จนกระทั่งเด็กรู้ และเข้าใจว่าการเขียนอย่างนั้นหมายความว่า ตุ๊กตา และเด็กก็ลองเขียนบ้าง เขียนด้วยนิ้วมือเช่นเดียวกัน เด็ก

สนุก เวลาพ่อกับแม่ ก็จับเอามือ พ่อแม่มาเขียน เมื่อเห็นว่าเฮเลนได้คำนี้และเข้าใจความหมายแล้ว ก็เปลี่ยนไปเอาสุนัขที่เลี้ยงในบ้านมาให้ลูกคลำเล่น ให้รู้ว่าเป็นสัตว์เลี้ยงชนิดหนึ่ง แล้วเขียนใส่ในฝ่ามือ ให้ว่า Dog คราวนี้เข้าใจทันทีว่าหมายถึงสุนัข แล้วก็เขียนตามได้เร็วขึ้น ต่อมาเอาหมวกมาให้ เด็กก็รู้จักหมวกอยู่แล้วเพราะเคยใส่ ครูเขียน Hat ลงที่ฝ่ามือ เด็กก็เขียนตามได้ แล้วก็เปลี่ยนไปทุกที

ทำกันอย่างนี้เป็นเวลา ๔ ปี และพูดเข้าทางเครื่องฟังสำหรับคนหูหนวก รู้ว่าเด็กได้ยิน แต่พูดออกมาไม่ได้ ครูต้องเอามือเด็กมาจับที่ปากของตัว เพื่อให้เด็กรู้ว่าออกเสียงอย่างนั้น ต้องทำปากอย่างนั้น ค่อยๆ ทำไปที่ละน้อย ก็พูดออกมาได้เป็น คำๆ เริ่มพูดได้เมื่ออายุ ๑๐ ขวบ

นี่เป็นความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของอานน์ ซุลลิวัน ซึ่งกลายเป็นเพื่อนชีวิตของเฮเลน เกลเลอร์ อย่างที่ไม่สามารถจะแยกจากกันได้ อานน์จึงต้องอยู่กับเฮเลน ตลอดเวลา ต่อจากนั้น อานน์ให้เฮเลนเรียนพิมพ์ดีด ซึ่งในชั้นแรกต้องใช้เครื่องพิเศษ คือที่นิ้วสัมผัส ต้องทำอักษรตัวนูน แต่เมื่อหัดพิมพ์สัมผัสได้คล่องแล้ว จะใช้เครื่องธรรมดาก็ได้ เฮเลนเรียนพิมพ์ดีดได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ โดยไม่ต้องใช้ตาหู เพราะมีประสาทสัมผัสที่ดีมาก

พออายุ ๑๖ ปี ครูก็พาไปเข้าโรงเรียน ซึ่งอานน์อยู่และเรียนด้วย นั่งอยู่ข้างๆ ตลอดมา เวลาตอบ เวลาสอบ ใช้พิมพ์ดีด และก็สอบได้ เรียนจบหลักสูตรในโรงเรียนหนึ่ง ไปเข้าโรงเรียนชั้นสูงต่อไป และพ่อแม่ก็มีทุนรอนพอที่จะหาครูพิเศษมาสอนให้ด้วย ในการสอบไล่ครั้งสุดท้าย ได้คะแนนเกียรตินิยมในทางอักษรศาสตร์อังกฤษและเยอรมัน

การศึกษาเป็นอันสิ้นสุดลง โดยได้รับประกาศนียบัตรอย่างดี ต่อไปเป็นการอ่าน โดยอ่านจากหนังสือตัวนูน ที่พิมพ์สำหรับคนตาบอด เรื่องตาบอดของเฮเลน ไม่มีทางแก้ได้ เรื่องหูหนวกพอใช้วิธีพูดกรอกใส่เครื่องให้ได้ยิน ส่วนอานน์ซึ่งเป็นครูของเฮเลนนั้น ก็ฝากชีวิตอยู่กับเฮเลน เมื่อเสร็จการศึกษาแล้ว เฮเลนออกไปอยู่บ้านนอก อานน์ก็ไปด้วย เอาเชือกผูกจากต้นไม้ต้นหนึ่งไปอีกต้นหนึ่งเพื่อให้

เฮเลนเกาะเชือกเดินเล่นได้ และในที่นี้เองที่เฮเลนเริ่มแต่งหนังสือ

หนังสือเล่มแรกของเธอ ชื่อ □ The Story of My Life□ เป็นเรื่องชีวิตของเธอเอง บรรยายความรู้สึกความเป็นไปของเธอ ตั้งแต่เวลาที่สามรถจำความได้ ชีวิตที่แปลกประหลาดและความสงสารเธอ ประกอบกับความอยากรู้ ทำให้หนังสือขายดี ซึ่งที่จริงหนังสือเล่มนั้น ก็เป็นหนังสือที่แต่งดีมาก เฮเลน เกลเลอร์ มีอุปนิสัยเป็น

นักประพันธ์อยู่แล้ว มาร์ค ทเวน นักเขียนผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของอเมริกา ได้กล่าวถึง เฮเลน เกลเลอร์ ว่า เห็นโลกเห็นชีวิตมากกว่าคนตาดีเสียอีก

บทความ ข้อเขียน และเรื่องที่เฮเลน เกลเลอร์แต่ง ได้รับความนิยมนำไป เธอเขียนด้วยการพิมพ์ดีด และทำงานหนัก บางวันต้องพิมพ์ตั้ง ๔๐ หน้ากระดาษ ภายหลังพิมพ์เองไม่ไหว ต้องมีเลขานุการพิมพ์ โดยตนเองบอกให้พิมพ์

ส่วนอานน์ ซุลลิวัน ซึ่งอยู่กับเธอนั้น ในที่สุดก็แต่งงาน และสามีก็มาอยู่ด้วย เฮเลนได้เพื่อนเพิ่มขึ้น แต่ในที่สุด เขาก็ลาไปเพื่อทำมาหากินในทางอื่น ต่อจากนี้ เฮเลนได้จ้างสตรีมาอยู่เป็นเพื่อน และเป็นเลขานุการ

นอกจากการแต่งหนังสือ เฮเลนได้ทำการสอนด้วย สอนทั้งคนตาบอดและคนตาดี เธอได้ทำ Lecture Tour คือท่องเที่ยวแสดงปาฐกถาในเมืองใหญ่ๆ ทั่วสหรัฐอเมริกา ไปถึงไหนก็ได้รับการต้อนรับอย่างคับคั่ง ปาฐกถาที่แสดงออกไป

ได้รับการรับรองจากผู้ฟัง และนักปราชญ์ทั้งหลายว่าเฮเลน เกลเลอร์เป็นผู้มีความรู้สูงจริงๆ คนหนึ่ง สมกับที่พจนานุกรม Chamber เขียนยกย่องว่าได้บรรลุความสำเร็จ อย่างดีเยี่ยมในทางเป็นนักเขียนและผู้คงแก่เรียน

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ เฮเลน เกลเลอร์ได้รับความเศร้าสลดครั้งใหญ่ที่สุด อานน์ ซุลลิวัน ครูที่สร้างเธอให้กลับเป็นมนุษย์ขึ้นมาได้ถึงแก่กรรมเมื่ออายุ ๗๐ ปี เฮเลน ร้องไห้เมื่อได้ทราบข่าวตายของครู ดวงตาที่ไม่สามารถจะแลเห็นอะไร ยังให้น้ำตาได้

เฮเลน เกลเลอร์เป็นคนเคร่งครัดในศาสนา เธอเชื่อมั่นว่า เธอจะได้ขึ้นสวรรค์ และผลอันแรกที่เธอจะได้รับจากสวรรค์คือนัยน์ตาของเธอจะมองเห็นทันที

(กุศโลบายสร้างความยิ่งใหญ่ โดย หลวงวิจิตรวาทการ)

๑. ตามหลักพุทธศาสนา สันนิษฐานได้ว่า ความพิการของเฮเลนเกิดจากเหตุในอดีต คือการเบียดเบียนคนหรือสัตว์อื่น การที่เกิดมาในตระกูลที่มีฐานะดี เกิดจากผลบุญในอดีต คือการให้ทาน

๒. พระพุทธเจ้าตรัสว่า ความมีกัลยาณมิตรเป็นบุญนิมิตแห่งความเจริญ

ไม่มีองค์ประกอบภายนอกอย่างอื่นที่มีประโยชน์มากเหมือนความมีกัลยาณมิตร ถ้าไม่มีอานันเป็นกัลยาณมิตร เฮเลนคงจะมีสภาพเป็นคนพิการที่มี

ชีวิตอยู่ไปวันๆ เท่านั้น

๓. ในการศึกษาเล่าเรียนนั้น ถ้าเด็กสนุก ก็เกิดความสนใจและอยากเรียน การเรียนก็ได้ผลดี ถ้าเด็กเบื่อหน่าย ก็ไม่สนใจเรียน การเรียนก็ไร้ผลหรือได้ผลน้อย

กว่าที่ควร การให้เด็กเรียนรู้ไปในขณะเล่น จึงน่าจะเป็นวิธีการที่ดี

๔. วิถีชีวิตของเซเรน่าและเฮเลนเป็นอุทาหรณ์ที่แสดงให้เห็นว่า แม้จะพิการ แต่ชีวิตนี้ก็ยังมีความหวัง ถ้าไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค พยายามสู้ต่อไป ในที่สุดก็อาจจะประสบความสำเร็จในชีวิตได้บ้าง

เมื่อชีวิต ไม่สิ้นสุด อย่าหยุดหวัง รวมกำลัง แน่วแน่ แก้ปัญหา

จงบากบั่น ฝ่าฟัน ด้วยปัญญา จวบจนกว่า ความหวัง สมดังใจ

(ชมมวฑูโต ภิกขุ)

เรือล่มเมื่อจอด

มีมนุษย์ในโลกนับด้วยจำนวนล้าน ที่พลาดจากความหวังในกิจการต่างๆ ตลอดชีวิต เนื่องมาจากเหตุผลอย่างเดียวกันคือ เขาไม่ได้พากเพียรพยายามไปจนถึงที่สุดเท่านั้น เขามักพากันทิ้งงานซึ่งได้บากบั่นทำมาเสียกลางคัน หากว่าจะทนอดสาหัสไปอีกนิดเดี๋ยวก็คงจะบรรลุผลที่หมาย แต่เขาหาความมุ่งหวังอย่างเด็ดเดี่ยวถึงเพียงนั้นไม่

โปรเฟสเซอร์ คริมมอนต์ เล่าถึงบริษัทชุดแร่บริษัทหนึ่งว่า บริษัทนั้นได้พยายามขุดอุโมงค์ทะลุผ่านเข้าไปในพื้นที่แห่งหนึ่ง ซึ่งเขาเชื่อแน่ว่า จะมีแร่ทองคำอยู่ เป็นจำนวนมาก ลงทุนลงรอนสิ้นเงินไปราวแสนเหรียญทอง ลงมือขุดอยู่เป็นเวลาถึงปีครึ่ง ก็ยังไม่พบแร่ทองคำตามที่คาดหมายไว้ บริษัทเลยเลิกสัม ต่อมาบริษัทใหม่ มาดำเนินการต่อไป พอลงมือขุดไปได้สักหลาหนึ่ง ก็พบแร่ทองคำมากมายกำยอกทอง ความเป็นมหาเศรษฐีอยู่ถนัดเข้าไปหลาเดียวเท่านั้นเอง

(สร้างตนเอง โดย ไชยวัฒน์)

การทำดี ถูกดี นั้นมีค่า การทำดี ถูกเวลา ค้ำยัน

การทำดี ถูกคน ผลอนันต์ การทำดี ด้วยความหมั่น นั้นแหละดี

(สำนวนเก่า)

อันความหวังในผล ย่อมสำเร็จแก่ผู้ไม่ใจเร็วควนได้

(๒๓/๘)

เครื่องจักรไอน้ำเป็นสิ่งประดิษฐ์อย่างหนึ่งที่สร้างความตื่นเต้นและยังประโยชน์แก่โลกเป็นอย่างมาก ซึ่งในปัจจุบันเราพากันยอมรับว่า เจมส์ วัตต์

เป็นผู้เริ่มคิดในเรื่องนี้ แต่อย่างไรก็ดี มีผู้กล่าวว่า เครื่องจักรไอน้ำนี้ไม่มีผู้สร้างขึ้นได้

แต่สมัยโบราณ ประมาณก่อนคริสต์ศักราช ๒๕๐ ปี หากแต่เป็นเครื่องเล็กๆ ทำประโยชน์ได้ไม่สู้มากนัก ถ้าคนในสมัยนั้นพากเพียรประดิษฐ์ให้ดีขึ้นแต่เพียงเล็กน้อย โดยอาศัยหลักการเดิม ประวัติการณ์แห่งเครื่องจักรต่างๆ ก็คงจะเริ่มตันถอยหลังไปตั้งสองพันปีมาแล้ว แทนที่จะเริ่มตั้งต้นเมื่อเร็วๆ นี้เอง

(สร้างตนเอง โดย ไชยวัฒน์)

การทำงานที่ย่อหย่อน ย่อมไม่มีผลมาก
ถ้าจะทำ ก็ควรทำให้จริง

(๑๕/๒๓๕-๒๔๐)

ชุดเรื่อยไป

เมื่อพระตลาคตประทับอยู่ในนครสาวัดดี มีกุลบุตรชาวเมืองสาวัดดีคนหนึ่ง
ไปพระวิหารเชตวัน สดับพระธรรมเทศนาในสำนักของพระศาสดา มีจิตเลื่อมใส เห็นโทษของกามและอนิสงส์ของการออก
จากกามจึงบวช อุปสมบทได้ ๕ พรรษา ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนา รับพระกรรมฐานที่จิตของตนชอบในสำนักของพระ
ศาสดา เข้าไปจำพรรษาในป่าแห่งหนึ่ง พยายามอยู่ตลอดไตรมาส ไม่อาจทำสักว่าโอภาสหรือนิมิตให้เกิดขึ้น
ภิกษุนั้นได้มีความคิดว่า เราเห็นจะไม่ได้มรรคผลในชาตินี้ ประโยชน์อะไรด้วยการอยู่ป่า เราจักไปยังสำนักของพระศาสดา
แลดูพระรูปอันงามยิ่งของ

พระพุทธเจ้า ฟังพระธรรมเทศนาอันไพเราะจะดีกว่า คิดแล้วก็กลับมายังพระวิหารเชตวัน

พวกภิกษุที่เป็นสหายได้ถามภิกษุนั้นว่า ท่านเรียนกรรมฐานในสำนัก

พระศาสดา แล้วไปด้วยความหวังว่า จักกระทำสมณธรรม แต่บัดนี้มาเที่ยวเล่นเสีย กิจแห่งบรรพชิตของท่านถึงที่สุดแล้วหรือ
ภิกษุนั้นกล่าวว่า เรายังไม่ได้บรรลุมรรคผล จึงคิดว่าเราน่าจะเป็นอกัปปบุคคล จึงได้สละความเพียรแล้วมาเสีย

พวกภิกษุกล่าวว่า ท่านบวชในศาสนาของพระพุทธเจ้าผู้มีความเพียรมั่น แล้วละความเพียรเสีย กระทำสิ่งอันมิใช่เหตุ มาเถิด
ท่าน พวกเราจักแสดงท่านแก่พระศาสดา

พวกภิกษุได้พาภิกษุนั้นไปเฝ้าพระศาสดาแล้วกราบทูลเรื่องให้ทรงทราบ

พระศาสดาตรัสกับภิกษุนั้นว่า ได้ยินว่าเธอละความเพียรจริงหรือ

ภิกษุนั้นกราบทูลว่า จริงพระเจ้าข้า

พระศาสดาตรัสว่า เธอบวชในศาสนาอันเป็นเครื่องนำออกจากทุกข์เห็นปานนี้ ทำไมจึงไม่ให้เขารู้จักตนอย่างนี้ว่า เป็นผู้มักน้อย
เป็นผู้สันโดษ เป็นผู้สัจ เป็นผู้ไม่เกี้ยวช่อง หรือเป็นผู้ปรารถนาคความเพียร กลับให้เขารู้จักว่า เป็นภิกษุผู้ละความเพียร เมื่อครั้ง
ก่อนเธอได้เป็นผู้มีความเพียรมิใช่หรือ เมื่อเกวียน ๕๐๐ เล่ม ไปในทาง

กัณดารเป็นทะเลทราย พวกมนุษย์และโคทั้งหลายได้ค้ำน้ำมีความสุข เพราะอาศัย

ความเพียรซึ่งเธอผู้เดียวกระทำ เพราะเหตุไร บัดนี้ เธอจึงละความเพียรเสีย

ภิกษุนั้นฟังพระโอวาทนี้แล้วก็เกิดกำลังใจขึ้น

ฝ่ายภิกษุทั้งหลายได้ฟังพระดำรัสนั้น จึงอ่อนวอนให้พระศาสดาตรัสเล่าเหตุการณ์ในครั้งนั้นให้ฟัง พระศาสดาตรัสเล่าให้ภิกษุ
ทั้งหลายฟัง ความว่า

ในอดีตกาล เมื่อครั้งพระเจ้าพรหมทัตครองราชสมบัติอยู่ในพระนครพาราณสี พระโพธิสัตว์ (ผู้ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า) ถี
ปฏิสนธิในตระกูลพ้อคำเกวียน

เมื่อเจริญวัยแล้วเป็นหัวหน้าพ้อคำเกวียน ทำการค้าขายด้วยเกวียน ๕๐๐ เล่ม

ครั้งหนึ่ง พระโพธิสัตว์เดินทางไปในทะเลทรายแห่งหนึ่ง ระยะทางประมาณ

๖๐ โยชน์ ก็ในทางอันกัณดารนั้น ทรายละเอียดกำมือไว้ยังติดอยู่ในมือ ตั้งแต่

พระอาทิตย์ขึ้นมีแต่ความร้อนเหมือนกองถ่านเพลิง ไม่อาจข้ามไปได้ เพราะฉะนั้น พระโพธิสัตว์จึงเอาเกวียนบรรทุกพิน น้ำ น้ำมัน และข้าวสาร เป็นต้น เดินทางเฉพาะเวลากลางคืน ในเวลาอรุณขึ้นกระทำเกวียนให้เป็นวง แล้วให้ทำประรำไว้เบื้องบน ทำกิจในเรื่องอาหารให้เสร็จแต่เช้าตรู่ แล้วนั่งในร่มเงาจนหมดวัน เมื่อพระอาทิตย์อัสดงแล้ว บริโภคอาหารเย็น เมื่อพื้นดินเกิดความเย็น จึงเทียมเกวียนเดินทางไปตามเส้นทางที่คนนำทางชี้แนะ โดยวิธีนี้ขบวนเกวียนจึงเดินทางไปได้ ๕๕ โยชน์ เหลือเวลาอีกเพียงราตรีเดียวก็จะพ้นทะเลทราย เมื่อเวลาเย็นก็บริโภคอาหาร ใช้พินและน้ำจนหมด แล้วเทียมเกวียนออกเดินทางต่อไป

ฝ่ายคนนำทางนั่งอยู่บนอาสนะในเกวียนเล่มแรก นอนดูดาวในท้องฟ้า ร้องสั่งให้ขับเกวียนไปข้างโน้นบ้าง ข้างนี้บ้าง คนนำทางนั้นเหน็ดเหนื่อยมากเพราะไม่ได้พักผ่อนมาเป็นเวลายาวนาน จึงผลอหลับไป เมื่อโคหวนกลับเข้าเส้นทาง ที่มาเดิมก็ไม่รู้สึก โศกทั้งหลายได้เดินทางไปตลอดคืนขึ้นรุ่ง คนนำทางตื่นขึ้นในเวลาอรุณขึ้น มองดูดาวนักษัตรแล้วร้องสั่งให้กลับเกวียน เมื่อกลับเกวียนเรียบร้อย อรุณก็ขึ้นไปแล้ว พวกชาวเกวียนพากันร้องกล่าวว่า นี่เป็นที่พวกเราตั้งค่ายอยู่เมื่อวานนี้ แม้พินและน้ำของพวกเราทั้งหมดแล้ว บัดนี้พวกเราฉิบหายแล้ว จากนั้นก็ปลดเกวียน พักไว้เป็นรูปวงกลม แล้วทำประรำไว้เบื้องบน นอนเสรำโศกอยู่ภายใต้เกวียนของตนๆ

พระโพธิสัตว์คิดว่า เมื่อเราละความเพียรเสีย คนทั้งหมดจักพากันฉิบหาย จึงเดินสำรวจดูไปในที่ต่างๆ เห็นกองหญ้าแพรกกองหนึ่ง จึงคิดว่า หญ้าเหล่านี้เกิดขึ้นได้ เพราะความเย็นของน้ำข้างล่าง จึงให้คนถือจอบมา ให้ขุดลงยังที่นั้น คนเหล่านั้นขุดลึกลงไปได้ ๖๐ ศอก จอบได้กระทบกับหินข้างล่าง พอจอบกระทบหิน คนทั้ง ปวงก็พากันละความเพียรเสีย ฝ่ายพระโพธิสัตว์คิดว่า ภายใต้อหินนี้จะพรมน้ำ

จึงลงไปขุดที่พื้นหิน ก็มลงเจียหูฟังเสียง ได้ยินเสียงน้ำเบื้องล่าง จึงขึ้นมาบอกกับคนรับใช้ว่า ดูก่อนพ่อ เมื่อเธอละความเพียรเสีย พวกเราจักฉิบหาย เธออย่าละความเพียร จงถือเอาค้อนเหล็กนี้ลงไปยังหลุม ทุดที่หินนี้

คนรับใช้รับคำของพระโพธิสัตว์ ลงไปขุดที่หิน เอาค้อนทุดหินโดยแรง

หินแตกเป็น ๒ ซีก เกลียวน้ำเท่าลำตาลได้พุ่งขึ้นมา

คนทั้งปวงพากันดื่มกินแล้วอาบ ผ่าเปลวและแอกบางส่วนเพื่อใช้เป็นพิน

หุงข้าวและทำอาหาร เมื่ออาทิตย์อัสดง จึงผูกธงใกล้บ่อน้ำ แล้วได้พากันเดินทางไป

จนถึงจุดหมาย คนเหล่านั้นขายสินค้านั้นได้กำไร ๒ เท่าบ้าง ๓ เท่าบ้าง จากนั้น

ก็กลับไปยังที่อยู่ของตน

ในที่สุดแห่งชาต พระศาสดาตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เกียจคร้าน เกลือกอกแล้วด้วยอกุศลธรรมย่อมอยู่เป็นทุกข์ และทำประโยชน์ตนอันยิ่งใหญ่ให้เสื่อมไป ส่วนบุคคลผู้ปรารถนาความเพียร สัจจจากอกุศลธรรมอันลามก ย่อมอยู่เป็นสุข และทำประโยชน์ให้บริบูรณ์

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การบรรลุประโยชน์ย่อมไม่มีด้วยความเพียรอันเลว

พระศาสดาตรัสต่อไปว่า พ่อค้าเกวียนผู้ไม่เกียจคร้าน ขุดพื้นดินในทราย

ย่อมได้น้ำ ฉันทิโก ภิกษุในศาสนานี้ก็ฉันทิโก เป็นผู้ฉลาด ไม่เกียจคร้าน พากเพียรอยู่ ย่อมได้ความสงบใจอันมีปฐมฌานเป็นต้น ดูก่อนภิกษุ ในกาลก่อน เธอนั้นกระทำความเพียรเพื่อต้องการน้ำ บัดนี้ เพราะเหตุไรเธอจึงละความเพียรอันเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่มรรคผลเห็นปานนี้

พระศาสดาตรัสทรงแสดงธรรมให้ภิกษุเหล่านั้นเกิดกำลังใจ ปรารถนาความเพียรอย่างนี้แล้ว จึงทรงแสดงอริยสัจ ๔ ในเวลาจบอริยสัจ

๔ ภิกษุผู้ละความเพียร

ก็ดำรงอยู่ในพระอรหัต

(อรรถกถาวันฉฬภชาติ เอกนิบาตชาดก)

๑. หยาดฝนที่ตกลงมา ย่อมยังต้นไม้ที่เหี่ยวแห้งให้สดชื่นแข็งแรง ฉะนั้น พระดำรัสที่สรรเสริญความเพียรในอดีต ย่อมทำจิตใจที่ท้อแท้ของภิกษุนี้ให้แจ่มใสเบิกบานและมีกำลัง ฉะนั้น เมื่อจิตมีกำลัง จะทำอะไรก็สำเร็จได้โดยง่าย

๒. การฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า ย่อมได้ผลเป็นที่น่าอัศจรรย์เสมอ

เพราะก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทรงแสดงธรรม จะทรงใช้พระญาณตรวจภูมิหลังของผู้ฟังเสียก่อน แล้วทรงแสดงธรรมที่เหมาะสม ผู้ที่ฟังธรรมแล้วไม่รู้เรื่องจึงไม่มี

๓. จากชาดกเรื่องนี้ เราได้เรียนรู้ว่า วิธีปลอบคนที่ท้อแท้ให้เกิดกำลังใจ

คือหยิบยกสิ่งที่เขาภูมิใจที่สุดมาสรรเสริญ (ให้กินลูกขอม)

ขุดบ่อหล่อธารา ให้อุดสำหรับขุดรำไป

ขุดตื้นตื้นน้ำปามี ขุดถึงที่น้ำจึงไหล

(ตำนานเก่า)

ชีพวยไม่คลายเพียร

เมื่อครั้งพุทธกาล กุลบุตรผู้หนึ่งได้บวชเป็นพระภิกษุในพระศาสนาของ

พระศาสดา เมื่อมีพรรษาได้ ๕ พรรษา ได้ศึกษาข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ จนแคล่วคล่อง รู้จักสิ่งที่ควรและไม่ควร เรียนพระกรรมฐานที่พอใจแล้ว เป็นผู้ประพฤติเบา

ละปลិโพธิ์ต่างๆ แล้วเข้าไปบำเพ็ญกรรมฐานอย่างจริงจังในป่าแห่งหนึ่ง ท่านได้คิดว่า

แม้พระผู้มีพระภาคเจ้าจะทรงอนุญาตให้อนพักก่อนในมัชฌิมยาม (สี่ทุ่มถึงตีสอง) ได้ก็จริง แต่เรายังกลัวต่อภัยแห่งความประมาท เมื่อมัชฌิมยามมาถึงเราจะสละ

เตียงนอนเสีย (ไม่นอน) คิดแล้วก็ทำความเพียรอย่างไม่ลดละทั้งกลางวันและกลางคืน

ลำดับนั้น โรคลมปัจจุบันได้เกิดขึ้นแก่ภิกษุนี้ ทำให้ท่านเสียชีวิตลง ภิกษุใดกำลังจงกรมอยู่ก็ตาม หรือกำลังแสดงธรรมอยู่ก็ตาม ถ้าสิ้นชีวิตลงในขณะนั้น ภิกษุนั้นย่อมชื่อว่า กระทำกาละ (ตาย) ในฐานะ คือความเพียร แม้ภิกษุรูปนี้ก็ทำกาละแล้วในที่จงกรม เพราะความที่ตนเป็นผู้มีอุปนิสัยน้อยจึงยังมิได้ถึงความ

สิ้นไปแห่งอาสวะ เมื่อสิ้นชีวิตแล้ว ก็ไปเกิดเป็นเทวบุตร ร่างทิพย์อันงดงามใหญ่โต ได้ปรากฏขึ้นในที่ ณ ประดูวิมานใหญ่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ฝ่ายนางอัปสรประมาณหนึ่งพันในวิมานได้เห็นเทวบุตรนั้นแล้ว กล่าวว่า เทวบุตรผู้เป็นเจ้าของวิมานมาแล้ว พวกเราจักทำให้เทวบุตรนั้นพอใจ กล่าวแล้ว

ก็พากันถือเอาเครื่องดนตรีต่างๆ มาแวดล้อม

เทวบุตรนั้นมีความรู้สึกราวกับว่านอนหลับแล้วตื่นขึ้น ไม่รู้ถึงความที่ตนได้มาเกิดใหม่ในสวรรค์ ยังสำคัญว่าตนเป็นบรรพชิตอยู่ จึงเกิดความละอายเพราะเห็นหญิงทั้งหลายมาเที่ยวถึงที่อยู่ รีบเอาผ้าปิดเฉียงบ่าข้างหนึ่ง พยายามสำรวมอินทรีย์ทั้งหลาย แล้วยืนก้มหน้าอยู่

พวกนางอัปสรเห็นกิริยาอาการของเทวบุตรนั้น ก็รู้ว่าเทวบุตรนี้มาแต่สมณะ จึงกล่าวว่า ข้าแต่เทวบุตรผู้เป็นเจ้า นี่คือเทวโลกขณะนี้มิใช่เวลาที่ทำสมณธรรม แต่เป็นเวลาที่เสวยสมบัติ

เทวบุตรนั้นก็ยืนนิ่งอยู่เหมือนเดิม

นางอัปสรเหล่านั้นคิดว่า เทวบุตรนี้ยังกำหนดไม่ได้ จึงเริ่มบรรเลงดนตรี

เทวบุตรนั้นก็ยังไม่เล็ดออกอยู่นั้นแหละ ได้ยืนนิ่งอยู่เช่นเดิม

ลำดับนั้น พวกเทพธิดาเหล่านั้นจึงเอากระจกวางไว้เบื้องหน้า เพื่อสะท้อนให้เทวบุตรได้เห็นกายทั้งหมดของตน เทวบุตรนั้นได้เห็นเงาร่างตนในกระจกแล้ว จึงทราบความที่ตนได้ตายแล้วจากความเป็นมนุษย์ ได้เป็นผู้มีความเดือดร้อนเพราะ ทัพยสมบัติของตน ด้วยคิดว่า เราทำสมณธรรมมิได้ปรารถนาฐานะเช่นนี้ จึงเกิดความเบื่อหน่ายพวกนางอัปสรที่กำลังขบร้อง และบรรเลงดนตรี รวาทว่าเป็นหมู่แห่งนางปีศาจ สวอนันท์วันอัน รื่นรมย์ปรากฏแก่ภิกษุนี้ประหนึ่งว่าเป็นป่าช้า เมื่อพิจารณาคุณแผ่นดินดังสีทองจึงคิดว่า ขึ้นชื่อว่าสมบัติในสวรรค์นี้เป็นของหาได้ง่าย ความปรากฏแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายหาได้ ยาก คิดแล้วแทนที่จะย่างเท้า เข้าไปในวิมาน กลับมายังโลกมนุษย์ โดยมีพวกนางอัปสรแวดล้อม ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายอภิวัต แล้วทูลถามถึงทางที่จะพ้นไปจากป่าช้าอันมีหมู่

นางปีศาจสิงอยู่

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบด้วยพระญาณว่า เทวบุตรนี้เป็นบรรพชิต

ในศาสนาของพระองค์ ทำกาลละเพราะความเพียรอันแรงกล้าในขณะที่กำลังจงกรม แล้วไปเกิดในเทวโลก เมื่อมาในวันนี้ก็ยังมี ศีลบริบูรณ์อยู่ ด้วยเหตุนี้มรรคหนึ่งจักมีแก่เทวบุตรนี้ในอนาคต จากนั้นพระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาว่าด้วยสุญญตา วิปัสสนา ต่อด้วยอริยสัจ ๔

ในที่สุดแห่งพระธรรมเทศนา เทวบุตรได้บรรลุโสดาปัตติผล แล้วบูชาพระผู้มี พระภาคเจ้าด้วยวัตถุทั้งหลาย มีของหอม เป็นต้น แล้วหลีกไป

(อรรถกถาอังกรสูต ส. ส. ๑๕/๑๔๓-๑๔๔)

ในอดีตกาล ณ เมืองหงส์วดี กุลบุตรคนหนึ่งกำลังฟังพระธรรมเทศนาของ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ เห็นพระศาสดาทรงสถาปนาภิกษุ

รูปหนึ่งในตำแหน่งที่เลิศทางตรัสรู้เร็ว เกิดความปรารถนาตำแหน่งเช่นนั้นบ้าง

จึงถวายมหาทานแก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขตลอด ๗ วัน เขาทำบุญไว้มากตลอดชีวิต มีสวรรค์เป็นที่ไปนเบื้อง หน้า ท่องเที่ยวอยู่ในเทวคาและมนุษย์เป็นเวลานาน

ในกาลแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า กัสสปะ เขาได้บวชเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าปรินิพพานแล้ว เมื่อพระศาสนาเสื่อมลง เขาและภิกษุอีก ๖ รูป เห็นความประพตติผิดของบริษัท ๔ เกิดความสลดใจ จึงชวนกันเข้าป่า เมื่อเห็นภูเขาสูงหนึ่งก็ตกลง กันว่า ผู้หวังโยในชีวิตจงกลับไป ผู้ไม่หวังโยในชีวิตจงขึ้นภูเขา ช่วยกันผูกบันไดป็นขึ้นภูเขาแล้วผลักบันไดลง กระทำสมณ ธรรม

ในราตรีนั้น พระสังฆเถระก็บรรลุพระอรหัต รุ่งขึ้นได้นำบิณฑบาตมาให้

พระภิกษุเหล่านั้นนั้น ได้รับคำปฏิเสธรว่า ถ้าพวกเราบรรลุคุณวิเศษเช่นท่าน จักนำ บิณฑบาตมาจันเอง ในวันที่สอง พระเถระ ที่ ๒ ก็บรรลุอนาคามีผล เมื่อท่านนำบิณฑบาตมาก็ได้รับคำปฏิเสธเหมือนเดิม

บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุผู้บรรลุพระอรหัตก็ปรินิพพานไป พระอนาคามีก็ไปเกิดเป็นพรหมในชั้นสุทธาวาส ส่วนพระ ๕ รูป ที่เหลือ แม้เพียรพยายามอยู่ที่

ไม่อาจทำคุณวิเศษให้เกิดขึ้น ก็อดอาหารจนซุบซอม ในวันที่ ๗ ก็ตายลงในที่นั่นเอง แล้วไปเกิดในเทวโลก

สมัยพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน เขามาเกิดในตระกูลพ่อค้า ได้นามว่า พาหิยะ อาศัยอยู่ที่ทำสุปปราระใกล้ฝั่งสมุทร เขาเจริญวัย แล้วอยู่ครองเรือน เขาเรือบรรทุกสินค้ามากมายไปค้าขายยังสุวรรณภูมิ เดินทางไปได้เล็กน้อยเรือก็อัปปาง ผู้คนที่เหลือตกเป็น เขื่อของปลาและเต่า เหลือเขาเพียงคนเดียวเท่านั้น เขาเกาะไม้กระดานแผ่นหนึ่งพยายามว่ายน้ำ ในวันที่ ๗ ก็มาถึงฝั่งแห่งทำ สุปปราระ เขาไม่มีฝ้านุ่งและผ้าห่ม จึงหักก้านไม้รั้ง เขาเปลือกพันกายเป็นเครื่องนุ่งห่ม

เขาถือเอาภาชนะใบหนึ่งจากเทวสถาน เทียวขอก้อนข้าวที่ทำสุปปราระ พวกชาวบ้านเห็นเข้าคิดว่าคงจะเป็นพระอรหันต์ จึงลอง เอาผ้าไปให้ เขาคิดว่า ถ้าเรารับผ้า พวกนี้จะไม่เลื่อมใส เราควรห้ามผ้าเสีย นุ่งห่มอย่างนี้แหละ เมื่อเขาแสรังทำ เป็นไม่รับผ้า

พวกเขาต่างพากันเลื่อมใส ลากสักการะเป็นอันมากก็บังเกิดขึ้นแก่เขา เมื่อได้รับการยกย่องจากมหาชนเป็นอันมาก เขาก็สำคัญคนว่าเป็นพระอรหันต์จริง

ฝ่ายพระอนาคามีได้ทราบถึงความคิดวิปริตของพาทิยะ รำพึงว่า เขาบำเพ็ญสมณธรรมในกาลก่อนอย่างอุกฤษฏ์ ไม่ยอมฉันทวิฆเนตที่พระเถระนำมา บัดนี้เที่ยวหลอกลวงชาวโลกอยู่ด้วยเหตุแห่งท้อง เราจักทำให้เขาสลัดสังเวช และบอกให้เขาทราบว่พระพุทธรเจ้าอุบัติขึ้นแล้ว ในตอนราตรีก็ไปปรากฏข้างหน้าพาทิยะ

พาทิยะเห็นท้าวมหาพรหมก็ถาม

พาทิยะ: ท่านเป็นใครหนอ

พรหม: เราเป็นสหายเก่าของท่าน คราวนั้นเราบรรลุนาคามีผล แล้วบังเกิดในพรหมโลก แต่ท่านไม่สามารถยังคุณวิเศษอะไรให้บังเกิดขึ้น ท่านทำกาลกิริยาแล้วท้องเที่ยวไป บัดนี้ทรงเพศเยี่ยงเดียรฉัตร เลี้ยงชีวิตด้วยการหลอกลวง เราจึงมาเพื่อสั่งสอน

ท่าน พาทิยะ ท่านมิได้เป็นพระอรหันต์เลย แม้ข้อปฏิบัติเพื่อบรรลอรหัตมรรค ท่านก็ไม่มี

พาทิยะ: เมื่อเป็นอย่างนั้น บัดนี้ใครเล่าเป็นพระอรหันต์

พรหม: พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าได้อุบัติขึ้นแล้วในโลก บัดนี้พระองค์ประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี พระองค์ทรงเป็นพระอรหันต์อย่างแน่นอน ทั้งทรงแสดงธรรมเพื่อความเป็นพระอรหันต์ด้วย

จากนั้น ท้าวมหาพรหมสั่งให้เขาไปเฝ้าพระศาสดา แล้วกลับไปยังพรหมโลก

พาทิยะฟังคำของเทวดานั้นแล้วสลัดใจ รีบเดินทางออกจากท่าสุปปราระ

ทันที เมื่อไปถึงพระวิหารเชตวัน ทราบว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จเข้าสู่ละแวกบ้านเพื่อบิณฑบาต พาทิยะรีบออกจากพระวิหารเชตวัน เข้าไปในนครสาวัตถี เห็น พระผู้มีพระภาคเจ้ากำลังเสด็จเที่ยวบิณฑบาต มีอินทรีขงบ นำเลื่อมใส เกิดปิติซาบซ่านไปทั่วสรีระ จึงรีบเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า หมอบลงแทบพระบาท กราบทูลว่า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าโปรดทรงแสดงธรรม อันจะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ข้าพระองค์ตลอดกาลนาน

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า พาทิยะ เวลานี้ยังไม่สมควรก่อน เราจะเข้าไปยังละแวกบ้านเพื่อบิณฑบาต

พาทิยะกราบทูลวิงวอนว่า อันตรายแก่ชีวิตของพระองค์หรือของข้าพระองค์ เป็นสิ่งที่รู้ได้ยาก ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าโปรดทรงแสดงธรรม อันจะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ข้าพระองค์ตลอดกาลนานเถิด

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงดำริว่า เวลานี้ปิตีที่มีกำลังมากกำลังท่วมทับสรีระของเขา แม้จะได้ฟังธรรมแล้ว ก็จักไม่สามารถบรรลได้เลย ควรให้เขาพักผ่อนระงับความเหน็ดเหนื่อยจากการเดินทางเสียก่อน ดำริแล้วตรัสห้ามเป็นครั้งที่สอง

เมื่อพาทิยะไม่ละความพยายาม กราบทูลวิงวอนเป็นครั้งที่สาม พระองค์ทรงแสดงธรรมว่า

พาทิยะ ท่านฟังศึกษาอย่างนี้ว่า เมื่อเห็นจักเป็นสักว่าเห็น เมื่อฟังจักเป็นสักว่าฟัง เมื่อทราบจักเป็นสักว่าทราบ เมื่อรู้แจ้งจักเป็นสักว่ารู้แจ้ง

พาทิยะ ในกาลใด เมื่อเห็นจักเป็นสักว่าเห็น ... เมื่อรู้แจ้งจักเป็นสักว่ารู้แจ้ง ในกาลนั้นท่านย่อมไม่มีในโลกนี้ ไม่มีในโลกหน้า ไม่มีในระหว่างโลกทั้งสอง นี้แลเป็นที่สุดแห่งทุกข์

จิตของพาทิยะหลุดพ้นจากอาสวะด้วยความไม่ถ้อยมั่น ด้วยพระธรรมเทศนาโดยย่อของพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อพระองค์เสด็จหลีกไปไม่นาน ท่านพาทิยะ

ก็ถูกโคแม่ลูกอ่อนขวิดตาย พวกภิกษุได้นำสรีระของท่านไปเผา แล้วทำสถูปไว้

(พาทิยสูตรและอรรถกถา ๒๕/๔๗-๕๐)

๑. การทำความเพียรชนิดยอมเอาชีวิตเข้าแลก ถึงตายก็ไม่ละความเพียร

จัดเป็นความเพียรขั้นสูงสุด เป็นสิ่งที่กระทำได้โดยยาก ก่อนที่จะตรัสรู้ เจ้าชายสิทธัตถะทรงนั่งขัดสมาธิที่โคนต้นโพธิ์ซึ่งปูด้วยหญ้าคา ทรงอธิษฐานว่า

แม่เลือดและเนื้อในร่างกายนี้ทั้งหมดจะเหือดแห้งไป จนเหลือแต่หนัง เอ็น และกระดูกก็ตาม หากยังไม่บรรลุนิติภาวะ โภชนา จะไม่ยอมลุกขึ้นเป็นอันขาด

เมื่อกระทำการที่ทำได้โดยยาก ย่อมได้สิ่งตอบแทนที่ได้โดยยาก คือได้ตรัส

เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เลิศกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งปวง

ในอรรถกถาเถรคาถา นิทานกถาวรรณนา พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส อานิสงส์ การบำเพ็ญเพียร ๕ ประการ คือ

๑.๑ ย่อมชื่นชมพระอรหันต์ผลในปัจจุบัน

๑.๒ ย่อมชื่นชมพระอรหันต์ผลในมรรณสมัย

๑.๓ ย่อมชื่นชมพระอรหันต์ผลเมื่อเป็นเทพบุตร

๑.๔ ได้ตรัสรู้โดยฉับพลันเฉพาะพระพักตร์ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

๑.๕ ได้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า

๒. พุทธศาสนาก้าวถึงสมบัติ ๓ คือ มนุษยสมบัติ สวรรคสมบัติ นิพพานสมบัติ คนส่วนมากคิดในมนุษยสมบัติซึ่งมีสุขน้อย มีทุกข์เจือปนอยู่มาก หรือคิดในสวรรคสมบัติซึ่งเป็นความสุขชั่วคราว จึงไม่อาจเข้าถึงนิพพานสมบัติได้ ต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย อยู่ร่ำไปไม่มีสิ้นสุด ภิกษุผู้เป็นเทวบุตรและท่านพาหิยะไม่คิดในมนุษยสมบัติและสวรรคสมบัติ จึงทำความเพียรอย่างแรงกล้า อันเป็นเหตุให้เข้าถึงนิพพานสมบัติในภายหลัง

๓. การที่ท่านพาหิยะถูกโคแม่ลูกอ่อนขวิดตาย เป็นเพราะกรรมเก่าที่เคยฆ่าผู้อื่นติดตามมาให้ผล นี่เป็นอุทาหรณ์ว่า แม้พระอรหันต์ก็ไม่อาจหนีพ้น ต้องตกอยู่ในอำนาจกฎแห่งกรรมเช่นกัน

๔. บุคคลผู้มีความดีอย่างสูง ควรที่จะสร้างสถูปหรือเจดีย์เป็นอนุสรณ์ เพื่อเคารพบูชา มี ๔ คือ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันต์ พระเจ้าจักรพรรดิ

เกิดเป็นชาย ไฉไล เป็นชายชาติ มัวประมาท ตัวเห็น มิเป็นผล
ทุกคำกิน ดิ้นลิ้ม หมั่นฝึกฝน เพียรไปจน ชีพวาย มิคลายเพียร
(บานเย็น ลืมสวัสดิ์)

ฝ่าคลื่นฝืนลม

ในอดีตกาล พระราชาพระนามว่า มหาชนก ครองราชสมบัติในกรุงมิถิลา แคว้นวิเทหะ พระเจ้ามหาชนกมีพระราชโอรส ๒ พระองค์ คือ พระอริฏฐชนก

และพระโปลชนก พระราชาพระราชทานตำแหน่งอุปราชแก่พระราชโอรสองค์พี่ พระราชทานตำแหน่งเสนาบดีแก่พระราชโอรสองค์น้อง

กาลต่อมา พระเจ้ามหาชนกสวรรคต พระอริฏฐชนกได้ครองราชสมบัติ ทรงตั้งพระโปลชนกผู้กนิษฐภคินีเป็นอุปราช อำมาตย์ผู้หนึ่งใกล้ชิดพระราชา

ได้ไปเฝ้าพระราชา กราบทูลว่า พระอุปราชใครจะปลงพระชนม์ของพระองค์

พระราชโอรสอริฏฐชนกทรงสดับคำบ่อยๆ ก็ทรงระแวง รับสั่งให้จำพระอุปราชด้วยเครื่องจองจำ ให้ขังไว้ในคุกหาสน์หลังหนึ่งใกล้พระราชนิเวศน์ มีผู้คุมรักษา

ด้วยอำนาจแห่งความสัจย์ พระโปลชนกสามารถหนีจากที่คุมขังแล้วเสด็จไปยังชนบท ชายแดนแห่งหนึ่ง ชาวชนบทจำพระองค์ได้ก็บำรุงพระองค์ พระราชาอริฏฐชนกจึงไม่สามารถจับพระองค์ได้

พระโปลงนทประทับส่องสุมผู้คนอยู่ที่นั่น เมื่อมีอำนาจและบริวารมากขึ้นโดยลำดับ ทรงดำริว่าเมื่อก่อนเรามีได้ก่อเวรต่อพระ
เชษฐาของเรา แต่บัดนี้เราจะก่อเวรละ จากนั้นทรงประหลุมพณิกายแวดล้อมด้วยมหาชน เสด็จไปยังกรุงมิถิลา ให้ตั้งค่ายพัก
แรมกองทัพอยู่นอกพระนคร

ครั้งนั้น เหล่าทหารชาวนครมิถิลาทราบว่ พระโปลงนทเสด็จมา ก็ขนยุทโธปกรณ์เป็นอันมากมาเข้ากับพระโปลงนท แม่พวก
ชาวเมืองก็พากันมาเข้าด้วย พระโปลงนททรงส่งสารไปถวายพระเชษฐาว่า เมื่อก่อนข้าพระองค์มิได้ก่อเวรต่อพระองค์ แต่บัดนี้
ข้าพระองค์จะก่อเวรละ พระองค์จะประทานเสวตฉัตรแก่ข้าพระองค์ หรือจะรบ

พระราชาริฎฐชนกทรงสดับดังนั้น ประรณจะรบ การรบครั้งนี้จะชนะหรือแพ้ ไม่อาจจะทราบได้ พระองค์ตรัสสั่งพระอัคร
มเหสีให้ดูแลรักษาพระครรภ์ให้ดี ตรัสสั่งแล้วก็เสด็จกรีธาทัพออกจากพระนคร

ครั้งนั้น ทหารของพระโปลงนทยังพระราชาริฎฐชนกให้ถึงชีวิตักษัยในที่รบ ชาวพระนครทั้งสิ้นรู้ว่าพระราชาสวรรคต ก็เกิด
โกลาหลกันทั่วไป

ฝ่ายพระเทวีทรงทราบว่ พระราชสวามีสวรรคตแล้ว ก็ทรงรีบเก็บสิ่งของสำคัญ และเงินทองใส่ในกระเช้า เอาผ้าเก่าๆ ปูปิด
ไว้ แล้วใส่ข้าวสารข้างบนทรงนุ่งกุษาเก่า

เสerahมอง ปดอมพระกายของพระองค์ วางกระเช้าบนพระเศียรเสด็จออกจาก พระนครแต่กลางวัน ไม่มีใครจำพระนางได้
พระนางเสด็จออกทางประตูทิศอุดร ไม่รู้จักหนทาง เพราะไม่เคยเสด็จไปไหน ไม่อาจกำหนดทิศ จึงประทับที่ศาลา แห่งหนึ่ง
คอยตรัสถามว่า มีคนเดินทางไปนครกาลจัมปาละไหม เพราะเคยทรงสดับว่า มีนครกาลจัมปาละเท่านั้น

ด้วยอำนาจบุญบารมีแห่งบุตรในครรภ์ พระนางจึงได้อาศัยนั่งไปในเกวียน

ของชายชราผู้หนึ่งจนถึงนครกาลจัมปาละ พระนางเสด็จลงจากเกวียน

ณ ที่ใกล้ประตูด้านทักษิณ ประทับนั่งอยู่ที่ศาลาแห่งหนึ่ง

ขณะนั้น มีพราหมณ์ชวานครกาลจัมปาละคนหนึ่ง ชื่ออุทิจจพราหมณ์

เป็นพราหมณ์มหาศาล เป็นอาจารย์ศึกษาปาโมกข์ แวดล้อมด้วยลูกศิษย์ ๕๐๐ คน กำลังเดินไปเพื่ออาบน้ำ พราหมณ์แลดูมา
ทางศาลาแต่ไกล พอแลเห็นพระเทวีเท่านั้น ก็เกิดความรักราวกับว่าเป็นน้องสาว จึงให้พวกมาณพรอยู่ข้างนอก เข้าไปในศาลา
แต่ผู้เดียว ถามความเป็นมา พระเทวีก็ตรัสเล่าเรื่องให้ทราบ พราหมณ์จึงรับจะเลี้ยงดูพระนางเยี่ยงน้องสาว จากนั้นก็แนะนำพระ
นางแก่พวกลูกศิษย์ว่า

หญิงนี้เป็นน้องสาวของฉัน พลัดพรากจากฉันไปแต่ครั้งโน้น แล้วสิ่งพวกลูกศิษย์ให้นำพระเทวีไปบ้าน และบอกนางพราหมณ์
ว่าเป็นน้องสาว ส่วนตัวเองก็ไปอาบน้ำ

เมื่อพราหมณ์กลับมาเรือน ก็สังคนว่า จงเชิญน้องสาวของเรามาแล้ว บริโภคร่วมกับพระนาง ได้ปรนนิบัติพระนางในนิเวศน์
ของตน

ต่อมาไม่นาน พระนางก็ประสูติพระโอรสมีผิวพรรณดั่งทอง พระเทวีขนานพระนามพระโอรสเหมือนพระอัยกาว่า มหาชนก
กุมาร

พระกุมารนั้นทรงเจริญวัยก็เล่นอยู่กับพวกเด็ก ใครทำให้ขัดเคืองจะถูก

พระกุมารจับตี ด้วยพระองค์มีพระกำลังมาก เด็กเหล่านั้นร้องไห้เสียงดังและกล่าวว่า

บุตรหญิงหม้ายดี พระกุมารทรงคิดว่า พวกเด็กว่าเราเป็นบุตรหญิงหม้ายอยู่เนืองๆ เราจักถามมารดาของเรา

เมื่อพระกุมารทูลถาม พระนางตรัสลงว่า พราหมณ์เป็นบิดา แต่ไม่อาจลงพระกุมารได้ ในที่สุดจึงตรัสเล่าความจริงให้พระ
กุมารทรงทราบ

ตั้งแต่นั้นมา แม้ใครจะว่าเป็นบุตรหญิงหม้าย พระกุมารก็ไม่กลัว ทรงพยายาม ศึกษาหาความรู้ เมื่อมีพระชนม์ ๑๖ ปี เป็นผู้
ทรงพระรูปโฉมอันอุดม รอบรู้ไตรเพท และศิลปศาสตร์ทั้งปวง พระองค์ทรงคิดว่า เราจักเอาราชสมบัติของบิดา

จึงทูลพระมารดา ขอรุณเพื่อเข้าไปค้าขายให้เกิดทรัพย์ขึ้นแล้วจักเอาราชสมบัติ

พระนางตรัสว่า ของสำคัญของเราสามอย่าง คือ แก้วมณี แก้ววิเชียร

และแก้วมุกดา แต่ละอย่างพอจะเป็นกำลังเอาราชสมบัติได้ พ่อจงรับแก้วทั้งสามนั้น คิดอ่านเอาราชสมบัติเถิด อย่าค้าขายเลย

พระกุมารทูลว่า ขอพระมารดาจงประทานทรัพย์นั้นกึ่งหนึ่ง หม่อมฉันจะไปค้าขายที่สุวรรณภูมินำทรัพย์เป็นอันมากมา แล้วเอา

ราชสมบัติ

ทูลดังนี้แล้ว ให้พระมารดาประทานทรัพย์กึ่งหนึ่ง จำหน่ายออกเป็นสินค้า

แล้วให้ขบวนขึ้นเรือ กลับมาทูลลาพระมารดา แล้วก็ออกเรือมุ่งไปสุวรรณภูมิ มีพวกพณิช ๑๐๐ คนร่วมเดินทางไปด้วย ในวัน

นั่นเอง พระเจ้าโพลชนกก็ประหลาดใจ

ไม่อาจลอกจากที่บรรทมได้

ในวันที่ ๗ เรือผจญกับคลื่นอันร้ายกาจ ไม่อาจทรงตัวอยู่ได้ แผ่นกระดาน

ก็แตกด้วยกำลังคลื่น เรือก็จมลงในมหาสมุทร มหาชนกลัวมรณภัย พวกคนเรือให้คร่ำครวญกราบไหว้เทวดาทั้งหลาย แต่พระ

โพธิสัตว์ไม่ทรงกันแสง ไม่ทรงคร่ำครวญ ไม่ไหว้เทวดาทั้งหลาย พระองค์ทรงทราบว่าเรือจะจม ทรงคลุกน้ำตาลกรวดกับเนย

เสวยจนเต็มท้อง แล้วทรงชุบผ้าเนื้อเกลี้ยงสองผืนด้วยน้ำมันจนชุ่ม ทรงนุ่งให้มัน ประทับยืนเกาะเสากระโดง ขึ้นยอด

เสากระโดงเวลาเรือจม มหาชนเป็นภิกษา

แห่งปลาและเต่า น้ำโดยรอบมีสีเหมือนโลหิต พระโพธิสัตว์ประทับยืนที่ยอดเสากระโดง ทรงกำหนดทิศทางแห่งเมืองมิติลา

กระโดดจากยอดเสากระโดง ล่องพินสุ่งปลาและเต่าไปได้เพราะพระองค์มีพระกำลังมาก พระเจ้าโพลชนกได้สวรรคตในวันนั้น

เหมือนกัน

จำเดิมแต่วันนั้น พระโพธิสัตว์ทรงใช้กำลังพระพาหาพยายามว่ายข้ามมหาสมุทร พระองค์ทรงพักเพียรว่ายข้ามมหาสมุทรอยู่ถึง

๗ วัน เหมือนว่ายข้ามวันเดียว พระองค์ทรงสังเกตว่าเวลานั้นเป็นวันอุโบสถ จึงทรงบ้วนพระโอสถด้วยน้ำเค็ม ทรงสมทาน

อุโบสถศีล

ในกาลนั้น เทพธิดาชื่อเมณฑา มีหน้าที่ดูแลรักษามหาสมุทร คอยช่วยเหลือ คนดีมีคุณธรรมซึ่งไม่สมควรตายในมหาสมุทร

นางเมณฑามีได้ตรวจตรามหาสมุทรเป็นเวลา ๗ วัน (เล่ากันว่านางมีพิณเสวยทิพย์สมบัติจนลิ้มตรวจตรา บางอาจารย์

กล่าวว่า นางเทพธิดามัวไปเทพสมาคมเสีย) เมื่อนางตรวจดูก็เห็น

พระโพธิสัตว์ จึงคิดว่า ถ้ามหาชนกุมารตายในมหาสมุทร เราจักไม่ได้เข้าเทวสมาคม คิดแล้วตกแต่งสร้อย สติอยู่ในอากาศ

ไม่ไกลพระโพธิสัตว์ กล่าวว่า นี่ใคร เมื่อแลไม่เห็นฝั่งมหาสมุทร ก็อุตสาหะพยายามอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร ท่านเห็น

ประโยชน์อะไรจึงพยายามว่ายอยู่อย่างนี้

พระโพธิสัตว์แลไปในอากาศ ทอดพระเนตรเห็นนางเมณฑา จึงตรัสว่า

ดูก่อนเทวดา เราใคร่ตรงเห็นปฏิปทาแห่งโลก และอันสงฆ์แห่งความเพียร เพราะฉะนั้น ถึงจะมองไม่เห็นฝั่ง เราก็ต้อง

พยายามว่ายอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร

นางเมณฑากล่าวว่า ฝั่งมหาสมุทรไกลจนประมาณไม่ได้ ย่อมไม่ปรากฏแก่ท่าน ความพยายามอย่างลูกผู้ชายของท่านก็เปล่า

ประโยชน์ ท่านไม่ถึงฝั่งก็จักตาย

พระโพธิสัตว์ตรัสว่า ท่านพูดอะไรอย่างนั้น บุคคลเมื่อกระทำความเพียร

แม้จะตายก็ชื่อว่าไม่เป็นหนี้ (ไม่ถูกติเตียน) ในระหว่าง หมูญาคู เทวดา และบิดา มารดา อนึ่ง บุคคลเมื่อทำกิจอย่างลูกผู้ชาย

ย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง

เทวดากล่าวว่า การงานอันใด ยังไม่ถึงที่สุดด้วยความพยายาม การงานนั้น

ก็ไร้ผล มีความลำบากเกิดขึ้น การทำความพยายามในฐานะอันไม่สมควรใด

จนความตายปรากฏขึ้น ความพยายามในฐานะอันไม่สมควรนั้นจะมีประโยชน์

อะไร

พระโพธิสัตว์ตรัสว่า ผู้ใดละความเพียร ผู้นั้นก็จะพึงรู้ผลแห่งความเกียจคร้าน ดูก่อนเทวดา ท่านก็เห็นผลแห่งกรรม ประจักษ์
แก่ตนแล้วมิใช่หรือ

คนอื่นๆ จมลงในมหาสมุทรหมด เพราะไม่ทำความเพียร เราคนเดียวเท่านั้นที่ยังว่ายข้ามอยู่ เราไม่เคยเห็นเทวดาโดยอัคภพนี้เลย
บัดนี้เราเห็นท่านมาสถิตอยู่ใกล้ๆ เรานั้นจักพยายามตามสติกำลัง จักทำความเพียรที่บุรุษควรทำ ไปให้ถึงฝั่งแห่งมหาสมุทร
เทวดาได้สดับพระวาจาอันมั่นคงของพระโพธิสัตว์ จึงกล่าวสรรเสริญพระองค์ว่า ท่านผู้ใดถึงพร้อมด้วยความพยายามโดยธรรม
ไม่จมลงในห้วงมหรณพ

ซึ่งประมาณมิได้เห็นปานนี้ ด้วยความเพียรของบุรุษ ใจของท่านยินดีในสถานที่ใด ท่านจงไปในสถานที่นั้นเถิด

ลำดับนั้น นางมณีเมขลาก็นำพระโพธิสัตว์มาถึงยังมิลินทร ให้บรรทมโดยตะแคงข้างขวาบนแผ่นศิลาอันเป็นมงคลในสวน
มะม่วง แล้วกลับไปสู่ที่อยู่

ของตน

ในกาลนั้น พระเจ้าโพลชนกไม่มีพระโอรส มีแต่พระธิดาองค์หนึ่ง พระนามว่า สีวลีเทวี เป็นหญิงฉลาดเฉียบแหลม ก่อน
เสด็จสวรรคต พระราชาตรัสสั่งพวกอำมาตย์ไว้ว่า ท่านทั้งหลายจงมอบราชสมบัติให้แก่ท่านที่สามารถยังสีวลีเทวีให้ยินดี หรือ
ผู้ใดรู้ห้วงอนแห่งบัลลังก์สี่เหลี่ยม หรือผู้ใดอาจยกสหสตามธนูขึ้นได้ หรือผู้ใด อาจนำขุมทรัพย์ใหญ่สิบหกแห่งออกมาได้
และได้ตรัสบอกปัญหาแห่งขุมทรัพย์

ไว้ด้วย

เมื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพพระเจ้าโพลชนกแล้ว พวกอำมาตย์ปรึกษากันว่า เสนาบดีอาจจะยังให้พระราชธิดายินดีได้ จึงแจ้ง
ข่าวให้เสนาบดีทราบ เสนาบดี รีบไปสู่ประตูพระราชวังเพื่อต้องการราชสมบัติ ให้ทุกคนที่ตนมาแต่พระราชธิดา พระราช
ธิดาหวังจะทรงทดลองปัญญาของเสนาบดีจึงรับสั่งว่า จงมาโดยเร็ว เสนาบดีหวังจะให้พระธิดาโปรดปราน จึงวิ่งไปโดยเร็ว
แล้วยืนอยู่ใกล้พระราชธิดา พระราชาตรัสสั่งว่า จงวิ่งไปโดยเร็วในพระคำหนัก เสนาบดีก็ทำตาม พระราชธิดา สั่งว่า จง
มาอีก เสนาบดีก็มาโดยเร็วอีก พระราชธิดาทรงทราบว่าเสนาดีนั้นหาปัญญามีได้ จึงตรัสว่า จงมานวดเท้าของเรา เสนาบดีก็
นั่งลงนวดพระบาทของพระราชธิดาเพื่อให้ทรงโปรดปราน

ลำดับนั้น พระราชธิดาถือเสนาบดีที่ถือให้ล้มหงาย แล้วสั่งพวกนางข้าหลวง ให้ทุบตีและขับไล่บุรุษผู้ไร้ปัญญานี้ไปเสีย แม้น
อื่นๆ อีกหลายคนก็ได้รับความอับอายเช่นเดียวกับเสนาบดี

แม้ในเรื่องสหสตามธนู ห้วงอนแห่งบัลลังก์สี่เหลี่ยม และขุมทรัพย์ทั้งสิบหก ก็ไม่มีผู้ใดสามารถเช่นกัน ปุโรหิตจึงเสนอให้
ปล่อยผู้สวด เพราะพระราชินีที่เชิญเสด็จมาได้ด้วยผู้สวดเป็นผู้สามารถจะครองราชสมบัติในชมพูทวีปทั้งสิ้น คนทั้งหลายต่าง
เห็นชอบ

เมื่อเตรียมการพร้อมแล้ว ปุโรหิตก็ปล่อยราชรถ ราชรถก็แล่นไปตามถนนใหญ่โดยเร็ว แล่นเลยเขตสถานของชนทั้งปวง ออก
จากพระนครบายหน้าตรงไปและเข้าสู่อุทยาน ทำประทักษิณแผ่นศิลามงคลที่พระโพธิสัตว์บรรทม แล้วหยุดอยู่

ปุโรหิตกล่าวว่า หากท่านผู้นี้เป็นคนมีปัญญาสมควรแก่เสวตฉัตร จักไม่ลุกขึ้น จักไม่แลดู หากเป็นคนกาลกิณี จักตกใจกลัว
แล้วหนีไป ท่านทั้งหลายจงประโคมดนตรีขึ้นทั้งหมดโดยเร็ว

ขณะนั้นเสียงดนตรีได้ดังกึกก้องขึ้น พระโพธิสัตว์ตื่นบรรทมด้วยเสียงนั้น เปิดพระเคียรทอดพระเนตรเห็นมหาชน ทรง

จินตนาการว่า เสวตฉัตรมาถึงเรา แล้วคลุ้มพระเคียรเสียดอีก พลิกพระองค์บรรทมข้างซ้าย เมื่อดนตรีประโคมขึ้นอีกครั้ง พระ

โพธิสัตว์ทรงเปิดพระพักตร์อีก พลิกพระองค์บรรทมข้างขวา ทอดพระเนตรมหาชน

ปุโรหิตประคองอัญชลีก็มหน้ากราบทูลพระโพธิสัตว์

ป. ขอได้โปรดเสด็จลุกขึ้นเถิด ราชสมบัติมาถึงพระองค์

พ. พระราชาของพวกท่านเสด็จไปไหน

ป. เสด็จสวรรคต

พ. พระราชโอรสหรือพระราชภาดาของพระราชนั้นไม่มีหรือ

ป. ไม่มีพระเจ้าข้า มีแต่พระราชธิดาค่ะหนึ่ง

พ. ถ้าอย่างนั้น เราจักครองราชสมบัติ

ครั้นแล้วเสด็จลุกขึ้นประทับนั่ง ณ แผ่นศิลามงคล มหาชนก็ถวายอภิเษกพระโพธิสัตว์ ณ สถานที่นั้น พระโพธิสัตว์ทรงได้

พระนามว่า พระเจ้ามหาชนกราช แล้วพระราชาเสด็จขึ้นสู่ราชรถเข้าสู่พระนคร แล้วเสด็จไปยังพระราชนิเวศน์

พระราชธิดาทรงต้องการทดสอบพระราชา จึงตรัสสั่งราชบุรุษคนหนึ่งไปทูลพระราชชาว่า พระนางสิวลีเทวีรับสั่งให้รีบเสด็จไป

เฝ้า ราชบุรุษก็ไปกราบทูลความนั้นแก่พระราชา

พระราชชาติดับแล้ว ไม่ทรงสนพระทัยในเวลานั้น เหมือนคนไม่สนใจดันหญ้า

เมื่อราชบุรุษกลับมากราบทูล พระราชธิดาทรงคิดว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้มีอริยาศย์ใหญ่ แล้วส่งราชบุรุษมาเชิญเสด็จอีกถึงสองครั้ง

สามครั้ง พระราชาก็เสด็จไปตามความพอพระราชหฤทัยของพระองค์ เมื่อเสด็จใกล้เข้ามา พระราชธิดาไม่อาจดำรงพระองค์อยู่

ได้ จึงเสด็จมาถวายให้เกี่ยวพระกร

พระราชชาทรงรับเกี่ยวพระกรพระราชธิดาขึ้นยังพระที่นั่ง ประทับ ณ ราชบัลลังก์ ได้พระมหาเศวตฉัตร ครั้นตามพวกอำมาตย์

ว่า เมื่อพระราชาของพวกท่านจะเสด็จสวรรคต ได้ตรัสสั่งอะไรไว้บ้าง

พวกอำมาตย์กราบทูลว่า พระราชาของข้าพระองค์ได้ตรัสสั่งไว้ดังนี้

๑. ให้มอบราชสมบัติแก่ผู้ที่ทำให้พระราชธิดาพระนามว่า สิวลีเทวีโปรดปรานได้

พระราชชาตรัสว่า พระนางสิวลีราชธิดาเสด็จมาถวายให้เกี่ยวพระกรของเธอแล้ว เป็นอันว่าเราได้ให้พระราชธิดาโปรดปรานแล้ว

ท่านจงกล่าวข้ออื่นต่อไป

พวกอำมาตย์กราบทูลว่า

๒. ให้มอบราชสมบัติแก่ผู้ที่สามารถทราบห้วนอนแห่งบัลลังก์สี่เหลี่ยมว่าอยู่ด้านไหน

พระราชชาตรัสว่า ข้อนี้รู้ยาก แต่อาจรู้ได้โดยอุบาย จึงทรงถอดเข็มทองคำบนพระเศียร ประทานที่พระหัตถ์พระนางสิวลี รับสั่ง
ว่า เธอจงวางเข็มทองคำนี้

พระนางสิวลีทรงรับเข็มทองคำ นำไปวางไว้เบื้องห้วนอนแห่งบัลลังก์นั้น

พระราชชาทรงทราบฯ ช่างนี้เป็นห้วนอน ทรงทำเป็นยังไม่ได้ยินถ้อยคำนั้น แสร้งครีตถามว่าพวกท่านว่าอะไร ครั้นหมู่

อำมาตย์กราบทูลข้าให้ทรงทราบแล้ว จึงรับสั่งว่า การรู้จักห้วนอนบัลลังก์สี่เหลี่ยมไม่อัศจรรย์ ด้านนี้เป็นห้วนอน

ท่านทั้งหลายจงกล่าวข้ออื่นต่อไป

พวกอำมาตย์กราบทูลว่า

๓. ให้มอบราชสมบัติแก่ผู้ยกสหัสสถามธนู (อันมีน้ำหนักแรงพันคนยก)

ขึ้นได้พระราชชาตรัสสั่งให้นำธนูนั้นมา ทรงยกธนูขึ้นทั้งที่ประทับ ณ ราชบัลลังก์นั่นเอง แล้วโปรดให้เล่าข้ออื่นอีกต่อไป

พวกอำมาตย์กราบทูลว่า

๔. ให้มอบราชสมบัติแก่ผู้นำชุมทรัพย์ ๑๖ แห่งให้ปรากฏ

พระราชชาตรัสถามว่า ปัญหาอะไรๆ เกี่ยวกับชุมทรัพย์นั้นมีอยู่หรือไม่

พวกอำมาตย์ก็กราบทูลปัญหาเกี่ยวกับชุมทรัพย์ว่ามีชุมทรัพย์ที่ดวงอาทิตย์

ขึ้นและตกเป็นต้น

พอได้สดับปัญหานั้นแล้ว พระราชาที่ทรงทราบเนื้อความอย่างกระจ่างแจ้ง จึงคร่ำว่า วันนี้นั้นหมดเวลาแล้ว พรุ่งนี้เราจักชี้
ชุมทรัพย์ในที่ทั้งหลายนั้นๆ

รุ่งขึ้น พระราชาให้ประชุมอำมาตย์แล้วคร่ำถามว่า พระราชาของพวกท่าน

นิมนต์พระปัจเจกพุทธเจ้าให้มานั้นบ้างหรือไม่ เมื่อพวกอำมาตย์ตอบรับ พระราชาคร่ำว่าพระปัจเจกพุทธเจ้ามีคุณคุณดวงอาทิตย์
ชุมทรัพย์คงมีอยู่ในที่ซึ่งพระเจ้าไปลงชนกเสด็จต้อนรับและส่งพระปัจเจกพุทธเจ้า คร่ำแล้วรับสั่งให้ชุด ณ สถานที่สองแห่งนั้น
ก็พบชุมทรัพย์ทั้งสอง แม้ชุมทรัพย์ที่เหลือทั้งหมดก็ถูกนำออกมาเช่นกัน

มหาชนพากันร่ำเรงยินดีในพระปรีชาสามารถของพระราชา จากนั้นพระราชา โปรดให้สร้างโรงงานเพื่อบริจาทรัพย์แก่คนจน
โปรดให้เชิญพระมารดาและพราหมณ์ มาแต่กาลจัมปาจนคร ทรงทำสักการะสมโภชเป็นการใหญ่

เมื่อพระโพธิสัตว์ทรงดำรงอยู่ในราชสมบัติแล้ว ประทับ ณ พระราชาอาสน์ ภายใต้มหาเศวตฉัตร ทอดพระเนตรเห็นสิริราช
สมบัติอันยิ่งใหญ่ ก็ทรงอนุสรณ์ถึงความพยายาม ที่พระองค์ทรงทำในมหาสมุทร ทรงคร่ำว่า ชื่อว่าความเพียรควรทำแท้ ถ้าเรา
ไม่ได้ทำความเพียรในมหาสมุทร เราจักไม่ได้สมบัตินี้ คร่ำแล้วเกิดพระปิติโสมนัสซาบซ่าน จึงทรงเปล่งพระอุทาน ความว่า
บุรุษผู้เป็นบัณฑิตพึงหวังเข้าไว้ ไม่พึงเบื่อหน่าย เราเห็นตัวท่านขึ้นจากน้ำสู่บกและได้เป็นพระราชาสมปรารถนา บุรุษผู้เป็น
บัณฑิตพึงพยายามเรื่อยไป

ไม่พึงเบื่อหน่าย เราเห็นตัวท่านขึ้นจากน้ำสู่บกและได้เป็นพระราชาสมปรารถนา ผู้มีปัญญาแม้ใกล้ถึงทุกข์แล้ว ก็ไม่พึงคัด
ความหวังที่จะถึงความสุข จริ่งอยู่

คนเป็นอันมากถูกทุกข์กระทบกระทั่ง ก็ทำสิ่งที่ไม่มียุทธประโยชน์ ถูกสุขกระทบกระทั่ง ก็ทำสิ่งที่มีประโยชน์ คนเหล่านั้นไม่ตรึก
ถึงความข้อนี จึงถึงความตาย สิ่งที่มีได้คิดไว้ จะมีก็ได้ สิ่งที่ดีคิดไว้จะพินาศไปก็ได้ โภคะทั้งหลายของหญิงก็ตาม ของชายก็
ตาม มิได้สำเร็จด้วยเพียงคิดเท่านั้น ควรทำความเพียรที่เดียว

ตั้งแต่นั้นมา พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญทศพิธราชธรรม ครองราชสมบัติโดยธรรม ในบันปลายแห่งพระชนมายุ ทรงสละราช
สมบัติ ออกผนวชเป็นบรรพชิต เสด็จเข้าป่าหิมวันต์ทำอภิญญาและสมาบัติให้เกิดขึ้น ในที่สุดแห่งพระชนมายุได้เข้าถึงพรหม
โลก

(มหาชนกษัตริย์และอรรตถกถา มหานิบาตชาดก)

๑. การหวังความช่วยเหลือจากคนอื่นย่อมหวังได้ยาก ดังนั้นพุทธศาสนา

จึงสอนให้ทุกคนพึ่งตนเอง ดังพุทธคร่ำว่า ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน ใครอื่นเล่า

จะเป็นที่พึ่งให้ได้ พวกที่ตกน้ำไม่ว่ายน้ำ มัวไหว้เทวดา ไม่พยายามหาทางช่วยตนเอง ในที่สุดก็ตายหมด คนที่พึ่งตนเอง
พยายามหาทางช่วยตนเองอย่างเต็มที่

ผลสุดท้ายก็รอดตาย

๒. แก่นจันทน์ไม่ว่าจะอยู่แห่งไหน ก็ไม่ทิ้งกลิ่นหอม ฉันทใด คนที่อยู่ที่ไหน

ก็ไม่ละทิ้งธรรม ฉันทนั้น ด้วยเหตุนี้แม้จะอยู่ในมหาสมุทร พระโพธิสัตว์ก็ไม่ละทิ้ง

การรักษาศีล

๓. การรักษาศีลนั้นสามารถทำได้ตลอด ไม่จำกัดเวลาหรือสถานที่ และไม่จำเป็นต้องรับศีลจากพระสงฆ์เสมอไปจะสมาทานหรือ
อธิษฐานด้วยตนเองก็ได้ เช่น อธิษฐานในใจว่า ข้าพเจ้าขอสมาทานศีลห้า เพียงแค่นี้ก็มีศีลห้าแล้ว ถ้าศีลขาดก็อธิษฐานใหม่ได้
เสมอ

๔. ทุกสิ่งในโลกนี้ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน สิ่งที่ยังหวังไว้อาจไม่เป็นไปตามที่หวัง สิ่งที่ดีไม่ถึงก็อาจเกิดขึ้นได้ จึงไม่ควรจะดี
ใจเกินไปเมื่อสมหวัง และไม่ต้องเสียใจเกินไปเมื่อผิดหวัง

มาตรการชีวิต

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงวางมาตรการที่จะนำชีวิตไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและสำเร็จ เป็น มาตรการที่มนุษย์ควรยึดถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิต มาตรการดังกล่าวมีดังนี้

มาตรา ๑ จงมีความเชื่อถือตัวเอง รับผิดชอบตัวเอง อย่างมุ่งต่อความอุปถัมภ์คำจูนของท่านผู้อื่น จงดีศัสดราชองตัวเองไว้ผู้ สงครามของตัวด้วยกำลังของตัวเองคืออุศตาสหะศึกษาให้เป็นคนมีสติปัญญาความคิด ประกอบกิจธุระของตน ตามลำพังตน

มาตรา ๒ ถ้าการนั้นยังต้องพึ่งผู้อื่น ก็จงออกกำลังความคิดกำลังทรัพย์ อย่างใดอย่างหนึ่งให้เขาได้ผลคุ้มกัน หรือเต็มความสามารถของตนที่จะพึ่งทำได้ อย่าคิดพึ่งเขาเปล่า เช่นนี้ก็ยังนับว่าเลี้ยงชีพของตัวด้วยกำลังของตัวเอง

มาตรา ๓ ถ้ายังไม่สามารถด้วยประการนั้น จังจะต้องพึ่งเขาเปล่า จงคิดตอบ อุปการะของเขาในภายหลัง ผู้ละเมิดกฎ ๓ มาตรการนี้แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง จะต้องรับโทษ ๓ สถาน คือตั้งตัวไม่ได้ ไม่ได้ความเจริญตลอดชีวิต เป็นคน อกตัญญู อย่างใดอย่างหนึ่งโดยควรแก่โทษานุโทษ

ใครตั้งกฎนี้ไว้ เมื่อมีผู้ละเมิด ใครลงโทษ ธรรมดาตั้งกฎนี้ไว้ ธรรมดาเป็น

ผู้ลงโทษแก่ผู้ละเมิด ผู้ละเมิดกฎที่ธรรมดาตั้งไว้จะขอกรรณา งดโทษหรือแบ่งให้เบาลง หรือหลบหนีให้พ้น คุกผู้ละเมิดกฎที่ มนุษย์ตั้งไว้ ย่อมเป็นไปไม่ได้

มาตรา ๔ จงประพฤติขยัน คือมีความพอใจแน่นอนในกิจที่ตัวประกอบ อย่าใจฉางเสียเร็ว อดทนเพียรประกอบไปโดยลำดับ

มาตรา ๕ จงรีบกระตือรือร้นประกอบกิจนั้น ให้ทันกาลทันสมัย อย่าให้ ล่วงกาลไปได้

มาตรา ๖ จงประพฤติแม่นยำอยู่ในกิจที่ประกอบ ระวังอย่าให้คลาดเคลื่อน ไปได้ คือจะประพฤติอะไรก็ให้ได้จริง

ผู้ละเมิดกฎ ๓ มาตรการนี้แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง จะต้องรับโทษ ๒ สถาน คือทำอะไรไม่สำเร็จและไม่เป็นที่เชื่อถือของผู้อื่น ทั้ง ๒ อย่างหรืออย่างใดอย่างหนึ่งโดยควรแก่โทษานุโทษ กฎนี้ธรรมดาตั้งไว้เหมือนกัน

มาตรา ๗ เมื่อจะประกอบกิจอะไร จงมีความพอใจลงเป็นหนึ่ง ถึงกับ จะกล่าวได้ว่า เห็นกิจอื่นทั้งหมดเหมือนหาประโยชน์มิได้ไปชั่วคราวยุหนึ่ง

มาตรา ๘ จงทุ่มเทอุศตาสหะทั้งหมดลงในกิจนั้นอย่างเดียว ดำเนินตรงไปเฉพาะกิจนั้น ไม่เหลียวซ้ายแลขวา กล่าวคือตั้งหน้า ประกอบกิจนั้น ไม่หันเหไปในกิจอื่นๆ มุ่งแต่จะให้สำเร็จลงได้

ผู้ละเมิดกฎ ๒ มาตรการนี้แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง จะต้องรับโทษ คือประกอบการ ไม่มีผลไพบูลย์ กฎนี้ธรรมดาตั้งไว้เหมือนกัน

มาตรา ๙ จงตั้งตนเหมือนคนผู้อยากจะเบียดไปในประตูอันมีหมูกนออกแน่น ต่างคนต่างอยากจะเบียดเข้าไป เขาพึงยันพื้นให้ แน่นและแหวกเข้าไปเต็มแรง อย่างขยันนี้เสีย เพราะทำเช่นนั้นเป็นการให้สิ้นที่หวัง

มาตรา ๑๐ เขาพึงตั้งอุศตาสหะเพื่อประกอบการงานอย่างขะมัดอิ่ง ให้สุดความสามารถที่จะทำได้ จงเป็นคนไหวพริบ อดทน ทำงาน แข็ง ระวังอย่าให้ล่วงคราว จงเป็นคนซื่อตรงอย่างเข้มงวด และตั้งใจเพื่อให้ดีที่สุด ผู้ประกอบด้วยคุณคุณเช่นว่า แม้พลาดไป ไม่ถึงที่สุดแห่งปรารถนา เขาก็ทำกาลกิริยาดูสู้สิกว่าได้ทำดีที่สุด นี้แลอย่างต่ำก็เป็นความสำเร็จอันแท้ที่สุด ซึ่งคนจะพึง ปรารถนาได้

มาตรา ๑๑ เมื่อพบสิ่งใดว่าเป็นหน้าที่ของคนแล้วพึงมุ่งพยายามทำสิ่งนั้น ให้ดีที่สุดโดยเต็มปัญญาอุศตาสหะ

มาตรา ๑๒ จงเป็นผู้รับกระตือรือร้นหมั่นเอาใจใส่ เพื่อให้การนั้นสำเร็จโดยชอบ ถ้าจะประกอบให้สำเร็จไม่ได้โดยแท้แล้ว ก็พึงทำให้เป็นที่สุดตามการซึ่งจะพึงเป็นได้ รองเป็นอันดับลงมา

ผู้ล่วงกฎ ๒ มาตรานี้ (๑๑-๑๒) จะต้องมิโทษคือหาข้อเสียมิได้ กฎนี้ธรรมดาตั้งไว้เหมือนกัน

มาตรา ๑๓ จงนำคำสุภาษิตว่า [ซ้ำเป็นการ นานเป็นคุณ] เอามาใช้ในลักษณะนี้ให้ถูกต้อง จะประกอบการอะไร อย่างมักง่าย โดยเห็นแก่แล้วเร็ว

จงเอาใจใส่การนั้นให้รอบคอบ การนั้นจึงจะสำเร็จด้วยดี ไม่ต้องกลัวซ้ำ เพราะว่าเมื่อมีความชำนาญแล้ว ก็คงทำได้เร็วขึ้นโดยลำดับอยู่เอง

มาตรา ๑๔ จงนำคำสุภาษิตว่า [ลิบเบ้ยใกล้มือ ยี่ลิบไกลมือ] มาใช้ในลักษณะนี้ให้ถูกต้อง จงเป็นคนละเอียดลอออุตสาหะ เก็บเล็กผสมน้อย ระวังคนอย่าให้ตั้งคำสุภาษิตซึ่งคิดเตือนว่า [โลกมาก ลากหาย] หรือว่า [หมายน้ำตัดกระบอก]

ผู้ล่วงกฎ ๒ มาตรานี้ จะต้องโทษคือทำอะไรไม่ได้ดี และไม่ได้ประสบผล

อันไพบุลย์ กฎนี้ธรรมดาตั้งไว้เหมือนกัน

(มนุษยวิทยา เล่ม ๑ โดย สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส)

วิริยารัมภภาวะ

ฝันให้ไกล ไปให้ถึง

ล้มเหลวไม่กลัว กลัวทำไม่จริง

อะไร ๆ ก็ยาก ถ้าไม่พากเพียร

ชีวิตนี้ยังมีหวัง รวมพลังสานฝันให้เป็นจริง

เมื่อเริ่มก้าวทางยิ่งใกล้ เมื่อถอยหลังทางยิ่งไกล

(นิรนาม)

มัวเพื่อฝันนานร้อยปี ไม่มีค่าแม้สตาจค์เดียว

ความเกียจคร้านบั่นทอนสุขภาพยิ่งกว่าการทำงานหนัก

ทะเลไม่กลัวฝนตกหนัก คนกล้าไม่กลัวอุปสรรคแม้มาก

ขอเพียงรักความก้าวหน้า ไยเกรงว่าคนอื่นจะดูแคลน

หนทางยาวไกลเริ่มต้นเดินจากเส้นทางใกล้ๆ

(สุภาษิตแต่จิ๋ว สุภาณี ปิยพสุนทรฯ แปล)

ผู้มีโชคคือน่าชมเชย คือผู้ที่อุตสาหะสร้างโชคขึ้น

ความเพียรเป็นศัตรูในตอนแรก เป็นญาติสนิทในตอนหลัง

ความเกียจคร้านเป็นญาติสนิทในเบื้องต้น เป็นศัตรูในบั้นปลาย

(ลุ่มน้ำนมมหา โดย สุชีพ ปุญญานุภาพ)

คนที่ผัดวันว่าพรุ่งนี้ข้อมเสื่อม ยิ่งว่ามะรินนี้ก็ยังเสื่อม

(๒๗/๒๒๕๒)

คนที่ถือแต่เบื้อหน้า เป็นคนตายก่อนหมดอายุ

(พระธรรมคิลก จันท์ กุสโล)

วอลแตร์: การไม่มีอะไรทำและการไม่มีชีวิตนั้นเหมือนกัน ทุกคนตียกเว้นคนเกียจคร้าน หากท่านไม่ปรารถนาจะทำลายชีวิตตนเอง ก็จงหาอะไรทำ

(กัลยาณวิวัฒนา/สุพัชริน ชีรธำรง แปล)

มาร์เตน: ความปรารถนาปรี่องนำหน้าไปอย่างผาดโผน แต่แล้วก็เหนื่อยอ่อน แต่ความเพียรนั้น จะอดทนไปจนถึงที่สุด และกำเอาชัยชนะไว้ได้

การ์โลส: งานที่มีเกียรติทุกชิ้น ดูเหมือนว่าจะทำไม่ได้แต่เมื่อแรก

นโปเลียน: ชัยชนะย่อมเป็นของผู้ที่มีความพยายามมากที่สุด

(สร้างตนเอง โดย ไชยวัฒน์)

คนคร้านเรียน เรียนที่ไหน ก็ไม่รู้ คนคร้านดู ดูที่ไหน ก็ไม่เห็น
คนคร้านทำ ทำที่ไหน ก็ไม่เป็น คนล้าเคียด เพราะจืดจาง ไม่หมั่นเรียน
คนหมั่นเรียน ขอรับรอง จะต้องรู้ คนหมั่นดู ขอรับรอง จะต้องเห็น
คนหมั่นทำ ขอรับรอง จะต้องเป็น คนดีเด่น ด้วยหมั่นเรียน เพียรทำดี

(พระธรรมโกศาจารย์)

เหงื่อนั้นแหละ คือน้ำมนต์ ให้ผลเลิศทำให้เกิด สุขสวัสดิ์ พิพัฒนาผล
น้ำมนต์รด รดเท่าใด ไม่ช่วยคน จนกว่าตน จะมีเหงื่อ เมื่อทำจริง

(พุทธทาสภิกขุ)

เห็นแก้ว แว่ววับ ที่จับจืด ไยไม่คิด อาจเอื้อม ให้เต็มที
เมื่อไม่เอื้อม จะได้ อย่งไรมี อันมณี ฤจะโลด ไปถึงมือ

(ร.๖)

เกิดเป็นคน ควรหวัง อย่ำยังหยุด มีรู้สุด สิ้นหวัง ตั้งมาดหมาย
หวังไว้เกิด ยังยืน มีคืนคลาย ปราชญ์ทั้งหลาย สมหวัง เพราะตั้งใจ

(พระสมศักดิ์ กิตฺติภทฺโท)

เมื่อยังมี ลมหายใจ อย่ำได้หวั่น จงฝ่าฟัน อุปสรรค หลักกิดขวาง
จงต่อสู้ ต่อไป หาเส้นทาง จงก้าวย่าง อย่งมั่นใจ ในกำมือ

(ลาวจี้แก๊ง)

อันความหวัง จะสัมฤทธิ์ ประสิทธิผล อยู่ที่ตน พยายาม เพื่อความหวัง
มัวแต่ฝัน ทุกสิ่ง ไม่จริงจัง ก็ต้องพัง เข้าสัปดาห์ เพราะฝันเพลิน

(รสนา ฟอร์ด)

ปราชญ์เจริญ เดินพัน คนประมาท เหมือนม้าชาติ อาชา ใจกล้าหาญ

ผีเท่าเร็ว ทั้งม้า ขาพิการ คนเกยคร้าน แพ้ขยัน ทุกวันไป
(บานเย็น ลืมสวัสดิ์)

บรรดา ความสำเร็จ ทั้งใหญ่ค่อย มิใช่ค่อย นินทา หรือสาไถย
ทำเท่านั้น เสร็จทุกครั้ง เมื่อตั้งใจ งานใดใด สำเร็จผล เพราะคนทำ
(สุทธิวงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ รวบรวม)
เมื่อชีวิต ไม่สิ้นสุด อย่าหยุดหวัง รวมกำลัง แน่วแน่ แก้ปัญหา
จงบากบั่น ฝ่าฟัน ด้วยปัญญา จวบจนกว่า ความหวัง สมดังใจ

สุกามิต ผิดเป็นครู รู้กันทั่วจงอย่ากลัว เมื่อตัวผิด คิดแก้ไข
พลาดอีกที ไม่มีท้อ สู้ต่อไป แม้ไม่ได้ ตั้งใจปอง ลองอีกที

เกิดเป็นคน ยากจน แต่หนหลัง ยังมีหวัง ถ้าหมั่นเรียน เพียรฝึกฝน
มีวิชา หาทรัพย์ได้ ไม่อับจน เกิดเป็นคน ถึงจนเงิน อย่าจนใจ

วันเวลา ทุกนาที ล้วนมีค่า เปรียบดั่งว่า แก้วเลิศ ประเสริฐศรี
ปล่อยเวลา สูญเปล่า ไม่เข้าที่ สิ่งใดดี ควรทำ รีบจำเออ
(ชมมวฑูโต ภิภู)